

KRIMINAL: ŠTA JE OSTALO OD ARKANOVE GARDE

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

VREME

broj 1214
10. april 2014.

SPORT I POLITIKA

ZAKUCAVANJE POSLE GREŠKE U KORACIMA

SVI PUTEVI VODE U DELTA CITY

izdavač

NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor

Stevan Ristić

pomoćnik direktora

Vojislav Milošević

finansijski direktor

Daniela Vesić

glavni urednik

Dragoljub Žarković

odgovorni urednik

Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika

Aleksandar Čirić

sekretarijat

Mirjana Kalezić

redakcija

Dejan Anastasijević, Aleksandar
Andić (foto), Muharem Bazdulj,
Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević,
Sonja Čirić, Zora Drčelić, Jovan
Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana
Gligorijević, Nebojša Grujić (kultura),
Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević,
Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović,
Slobodan Kostić, Jasmina Lazić,
Zoran Majdin, Radmilo Marković,
Saša Marković, Ivana Milanović
Hrašovec, Milovan Milenković,
Milan Milošević, Tamara Nikčević,
Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko
Rudić, Tamara Skrozza, Zoran
Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan
Todorović, Tanja Topić, Momir
Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić,
Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija

Dragoslav Grujić (arhiva)

Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija

Ivan Hrašovec (ur.),

Vesna Srbinić, Tanja Stanković,
Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;

korektori: Ana Čuk Dragomirović,

Marko Tasić, Stanica Milošević;

lektori: Katarina Pantić,

Živana Rašković, Ivana Smolović;

daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje

www.vreme.com

Marija Vidić (urednica)

Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata

Nikola Čulafić, Milan Radović

računovodstvo

Slavica Spasojević

marketing

Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com

telefon redakcije: 011/3234-774

telefaks: 011/3238-662

štampa

Rotografika, Subotica

**SAVET
ZA ŠTAMPU**

Brzo, besplatno, pravilno.

ISSN 0353-8028

COBISS.SR-ID 16907266

04 **Zoom:** Takmičenje za najuspešniji suvenir

06 **Sport i politika:**

Zakucavanje posle greške u koracima

10 **Novi kurs prema Rusima:**

"Hoćemo svoje pare"

12 **Nebo iznad Srbije:** Vlasnik i njegove

smernice

16 **Kolektivni portret:** SIEPA i URS

19 **Nuspojave:** Geneza jedne propasti

20 **Kriminal:** Šta je ostalo od Arkanove garde

24 **Intervju:** Branislav Tapušковиć

29 **Naše finale:** Južni tok rukometa

31 **Lisica i ždral:** Netačna pitanja

KULTURA

32 **Intervju:** Srđan Dragojević

35 **Izdavači:** Plemenit svet

37 **Knjige:** „Psihologija u obrazovanju“ – Anita

Vulfolk, Malkolm Hjuze i Vivijan Volkap

38 **Roman:** „Tuga Belgije“ – Hugo Klaus

39 **Koncert:** Dubioza kolektiv

41 **TV Manijak:** Derbi

SVET

42 **Ruanda, dvadeset godina kasnije:**

Kada žrtve postanu ubice

46 **Avganistan:** Predsednički izbori

48 **Legalizacija mučenja u SAD:**

Cilj ne opravdava sredstvo

50 **Rekonstrukcija francuske vlade posle**

lokalnih izbora: Ja predsednik

MOZAIK

52 **Kultura sećanja:** Šmit, Šreder, Tito i

Selman Selmanagić iz Srebrenice

56 **Fudbal i biznis:** Kako to radi Bajern

58 **Veliki prasak:** Božje nedonošče

60 **Reagovanja**

61 **Navigators:** Kuba Libre

62 **Vreme uživanja:** 200

Sve treba raščistiti, i ta ubistva
i ubistvo premijera Zorana
Đinđića, ali se time treba ozbiljno
baviti i tek kad se sve razreši,
onda o tome možemo na velika
zvona. Kod nas je sve obrnuto

PIŠE: TATJANA TAGIROV

„Čujem kritike na račun gospodina
Vučića da se meša u sve i svašta
– verujem da se i on susretao
najčešće sa floskulom 'nisam
nadležan'. A nadležan neko mora
da bude, imenom i prezimenom“

PIŠE: SONJA ČIRIĆ

Od početka aprila do sredine jula 1994.
godine pripadnici naroda Hutu ubili
su oko 800.000 pripadnika naroda
Tutsi. Posle promene vlasti usledio
je osvetnički pohod i tada je ubijeno
stotinak hiljada Hutua, o čemu su
zapadni mediji malo izveštavali

PIŠE: ZORAN ČIRJAKOVIĆ

Na naslovnoj strani: Aleksandar Vučić
Foto: Mladen Šurjanac

Takmičenje za najuspešniji suvenir: Ko će biti ukras u Vučićevoj vladi i kolika je cena ulaska u vladu

Mogu da zamislim Vučića kako posle dana ispunjenog radom, redom i disciplinom, dok čeka da padne u san, plete igru po terenu i onda se trgne sav znojav shvativši da loptu stalno dodaje sam sebi. Ili, eventualno Tadiću, a ovaj odigra petom, nabaci je sam sebi na grudi, spusti na volej i promaši prazan gol

NA VUČIĆEVOM KANABETU: KO ĆE U VLADU

Dan uoči sastanka sa budućim mandatarom srpske vlade Aleksandrom Vučićem, Ivica Dačić u formalnom smislu i dalje tehnički pretpostavljeni Vučiću, sreo se sa ruskim i američkim ambasadorima u Beogradu, u odvojenim posetama, i verovatno ih je pitao šta bi imali protiv toga da i dalje sedi na dve stolice.

Verujem da vlade obe zemlje ne bi imale ništa protiv. Naprotiv. Ali, sada su i nož i pogača u Vučićevim rukama i on je rešio da se Dačić peče na tihoj vatri. Pregovori dakle traju, ali ako i budu uspešni u smislu dalje Dačićeve političke karijere, moraće da se odrekne i koalicionih partnera i nekih od najbližih stranačkih saradnika.

To bi moglo da izazove turbulenciju u stranci, ne samo mladih, gnevni i izneverenih kadrova sps-a, i Dačić bi rizikovao da izgubi stranačko uporište zarad nekog formalnog ministროvanja, jer je Vučić već najavio da će vlada raditi po njegovom i nikako drugačije.

Dačiću je, inače, otvoreno već nekoliko afera i mogao bi da se pita kako najskuplje da proda sopstvenu kožu. Kratkoročno, rešenje bi bilo da bude nešto u Vučićevoj vladi, ako ovoga akteri sa strane dovoljno pritisnu da im ne dira Ivicu, ali dugoročno to bio bio kraj sps-a u dosadašnjem formatu.

To tvrdi i Boris Tadić, koji će tek ići na Vučićevo kanabe. On nikako ovaj put ne bi u vladu sa sps-om, mada nije jasno da li im se sveti zbog izneverenih očekivanja posle izbora 2012. godine ili prosto sebi diže cenu kao političaru koji može da utiče na Vučićeve odluke. Kad im je to trebalo, ds i sps su se istorijski mirili, a sad će da prebijaju noge i ruke jedni dru-

gima oko ministarskog mesta u vladi koja neće ništa ni da ih pita. To mu dođe kao takmičenje za najuspešniji suvenir.

U tom razabiranj u oko eventualnih koalicija i samog programa vlade malo pomaže subotnje obraćanje budućeg premijera Predsedništvu svoje stranke. Ima tu svega i svačega – od reda, rada i discipline do patetične poruke da će oni služiti sreći budućih generacija makar nauštrb sopstvenih političkih karijera.

Mogu da zamislim koliko su prisutni bili oduševljeni – em da radim, držim se reda i discipline i još na kraju da nadrljam. Ali, da to ništa ne valja sami sebi su priznali tek kad su došli kući, jer oni, kao što sam već pisao, duboko veruju da u prostoriji u kojoj zasedaju postoji aparat za čitanje misli pa ne misle ništa.

Uostalom, sam Vučić je rekao da čeka ideje, predloge, da bi se tome radovao, ali da za sada nije dobio nijedan.

Zato Aleksandar Vučić misli u širokom dijapazonu i misli o svemu. Verujem da su mu na tome zahvalni najbliži saradnici jer mogu da se prave da i oni misle, samo moraju da se čuvaju da to ne izgovore pre nego što Vučić saopšti misao.

Dobro, a šta je s nama ostalima? I ja bih voleo da srpska vlada igra kao "Bajern", ali ne mora čovek biti neki ekspert za fudbal pa da shvati da nemački fudbalski klub ne bi bio to što jeste da Gvardiola mora da radi ono što rade Roben ili Švajnštajger.

Mogu da zamislim Vučića kako posle dana ispunjenog radom, redom i disciplinom, dok čeka da padne u san, plete igru po terenu i onda se trgne sav znojav shvativši da loptu stalno dodaje sam sebi. Ili, eventualno Tadiću, a ovaj odigra petom, nabaci je sam sebi na grudi, spusti na volej

foto: FoNet

i promaši prazan gol.

Uostalom, negde oko Praznika rada, imaćemo priliku da čujemo premijerski ekspozé Aleksandra Vučića i da upoznamo nove ministre spremne da rade i zbog toga posle nadrljaju. Biće zanimljivo praviti analizu sličnosti i razlika između tog ekspozéa i onog koji je nedavno prilikom rekonstrukcije vlade podneo Ivica Dačić.

U razlikama će se videti eventualno opravdanje za ove prevremene izbore. Sigurno je jedino da će zaposleni u vladi dolaziti na vreme na posao. Barem u početku. Negde sam pročitao da su Vučićevi stali na vladina vrata i utvrdili da se mnogo kasni na posao. Od discipline se počinje, tada se uvodi red, a za rad ćemo tek da vidimo.

PRIVATNO I JAVNO:

PRPA, BATO

Kome nisu ispale oči od čitanja dugačkog teksta na elektronskom profilu "Politike" od utorka imao je priliku da upozna izvesnog Ištvana Kaića, saradnika Instituta za javnu politiku, koji je osnovao Vladimir Beba Popović. Ne Kaića, nego Institut.

E, to se ne da prepričati na kratko, zato i neću pokušavati. Naslov je indikativan "Treći metak Branke Prpe" i još čitav redenik u grupu javnih ličnosti koji ne veruju u ideju da Vučićeve paradržavne komisije mešovitog sastava mogu otkriti bilo kakvu pozadinu bilo kakvog zločina. Već da bi to trebalo da rade institucije sistema.

Tekst je u najboljoj tradiciji javne politike. Ima tu i ko se s kim švalerisao, ko je kome hteo da otme stan; svedočim izuzetno zanimljivo štivo koje kao krajnju pozadinu ima ideju

da već jednom uhapsimo Voju Koštunicu, a kao prednju pozadinu ima ideju da se žuta grupa građanista udružuje protiv plemenitog Aleksandra, razne babe s kristalnim kuglama i diplomama, ali eto Instituta na braniku osnivača svake komisije za bilo čiju pozadinu. Tu je Slavko Ćuruvija bio sam povod.

Od tog Kaića će biti nešto kad nauči kraće da piše.

ČOVIĆEVSKA POLITIKA:

MIŠKOVIĆ KAO DŽOKER

Na stranicama koje slede pročitćete tekst o utisku koji su ostavili Dušan Vujošević i Nebojša Čović, posebno na Aleksandra Vučića, koji se posle tog "Utiska nedelje" dosetio da bi bilo bolje napraviti neki Fond za bolesnu decu, nego raspirivati bolesne strasti Vujoševića i Čovića.

Tim pre što su ga ovi u žaru borbe pod košem s parama uvalili u grdnu nevolju svedočenjem da je u par slučajeva arbitrirao da košarkaškim klubovima Partizan i Crvena zvezda iz javnih preduzeća, državne imovine, namakne million-ske sume. Ali, o tome u tekstu koji sledi.

Meni je posebno zanimljivo, međutim, bilo jedno gotovo uzgredno Čovićevo obraćanje Olji Bećković. Pred kraj emisije, ničim izazvan, rekao joj je da je nakon njenog intervjua u "Vremenu" prešla u Miškovićev tabor. Ona ga je, u čudu, pitala da joj pojasni šta je hteo da kaže, ali Čović nije imao nameru da bilo šta objašnjava.

Kvalifikacija je u politici, misli Čović, sve, i ona definiše sve. Neko bi mogao da javi Čoviću da to s Miškovićem više nije moderno. Ne može Mišković dovek biti džoker koji zamjenjuje pomanjkanje bilo kakve ozbiljne političke ideje. ¶

ZAKUCAVANJE POSLE

Razbuktani sukob Duška Vujoševića i Nebojše Čovića otvorio je pitanje delotvornosti i opravdanosti trošenja javnog novca za potrebe profesionalnog sporta koji je u većoj meri kriminalizovan nego što je resurs za poboljšanje raspoloženja masa

SUKOBI BEZ GRANICA: Duško Vujošević i Nebojša Čović

GREŠKE U KORACIMA

Na jednoj novinskoj slici iz osamdesetih godina prošlog veka koja ilustruje izveštaj sa prvenstvene utakmice između KK Partizan i KK Olimpija iz Ljubljane igranoj u beogradskoj Hali sportova, vidimo u duelu ispod koša jednog igrača Partizana i jednog Olimpije. Izgleda kao da je fotoreporter uhvatio momenat u kome igrač Partizana pokušava da postigne koš, a protivnik je skočio da ga blokira. Pored toga što sa slike vidimo za današnje uslove čudnu sportsku opremu kakvu danas možda nose gimnastičari kada rade preskok, sa sve čarapama navučenim do kolena, u oči nam upada reklama koju nose na dresovima igrači i jednog i drugog tima.

Na dresovima tima iz Slovenije stoji ime kompanije koja je bila ponos i slovenačke i jugoslovenske elektronske

industrije Iskra, dok na dresovima tima iz Humske ulice u Beogradu stoji natpis "Gradska čistoća". Ispod tog "Gradska čistoća" stoji i detaljniji natpis sektora tog javnog preduzeća, ali se ne vidi jasno jer je fotografija malog formata i skenirana je sa originalnog izdanja.

Ova fotografija je podsećanje da je čak i u doba samoupravnog socijalizma postojala svest da je potrebno pomoći sportske klubove koja je išla dotle da se jedno gradsko komunalno preduzeće reklamira na dresovima prvoligaškog košarkaškog tima.

Srećom po Duška Vujoševića, prvog trenera KK Partizan i predsednika Jugoslovenskog sportskog društva Partizan, Nebojša Čović, predsednik KK Crvena zvezda u restrukturiranju, nije išao toliko daleko u prošlost kada je ovih dana krenuo da objašnjava koliko su razna javna

»

Utisak nedelje: najlepší hitovi

Dugo očekivani tv duel između Duška Vujoševića i Nebojše Čovića nije doneo mnogo novih stvari za one koji "poznaju temu", ali je proizveo mnogo zgražavanja kod onih drugih, kojih je više, zbog načina na koji su se ova dvojica ponašali jedan prema drugom i zbog uličarskog rečnika, gestikulacije i mimike.

U predigri ovog tv događaja desilo se to da je policija bila prisutna u i oko zgrade televizije i da su akteri želeli da se i ispred studija izbegnu, upućujući jedan drugom nekakve klinačke opaske. Tako izveštavaju tabloidi.

U onome što je publika mogla da vidi bilo je nekoliko zabavnih stvari. Vujošević je bio duhovitiji i grublji u ocenama, dok je Čović bio suvoparniji, ali precizniji i nastupao je kao i uvek u svojoj javnoj karijeri "sa pozicije sile".

Tok razgovora išao je u prilog Čoviću, jer on zna mnogo više o ciframa nego Vujošević koji je uspeo da pogubi živce i pobaca svoje papire jer nije mogao argumentovano da govori o tome koliko je novca potrošio u Partizanu.

Čović je insistirao da se Vujošević odredi prema "potrošenom novcu", ali te stvari ovoga nisu preterano doticale. Uglavnom su govorili jedan drugom "ovo su laži, moram da demantujem ove laži" i tako. Kao opaka svađa nekada bliskih ljudi.

Vujošević je pecnuo u jednom trenutku Čovića za njegovu doktorsku titulu ("doktor, čujem da svi znaju šta ste radili u oblasti u kojoj ste doktorirali"), ali je Čović najviše "izgoreo" kada ga je pred kraj Olja Bečković pitala koju Zvezdu on predstavlja što je i njegova najslabija tačka. Njega je B92 najavio kao "čelnika" Crvene zvezde, a on je formalno predsednik KK Crvena zvezda u restrukturiranju i nema direktne veze sa KK Crvena zvezda Telekom.

Obojica su se – opšta je ocena – trudili da se umile Aleksandru Vučiću.

U zbiru, Vujošević je verovatno "pobedio" u ovom nastupu jer je on taj koji je sada slabiji i na strani onih koji gube. A oni su ljudima uvek simpatičniji.

Ko je sedeo u Vladi igrao je prvu ligu

Dok slušamo različite najave o tome kako će "biti drugačije uskoro", podsetimo se da su gotovo svi viđeniji srpski političari na neki način bili u vezi sa upravama najvećih srpskih klubova.

To je posledica sistema koji je uspostavljan još posle Drugog svetskog rata kada su i sportski klubovi, kao i sve druge oblasti "društvenog života", bili pod kontrolom partije koja je upravljala sistemom.

Država je pravila, gajila i gasila klubove u zavisnosti od procene šta je važno onima koji su donosili političke i bezbednosne politike i taj manir nikada nije napušten.

Zato je svima u klubovima oduvek bilo neobično važno da budu bliski ljudima na vlasti, a zapravo su najuspešniji klubovi bili deo vlasti, odnosno nekog većeg političkog sistema.

Tako je, setićemo se, u devedesetim dugo godina prvi čovek FK Partizana bio Mirko Marjanović, predsednik Vlade od 1994. do 2000, a Ivica Dačić, sadašnji premijer Srbije, bio je u jednom periodu, predsednik KK Partizana.

On je davno formalno napustio upravu kluba, ali je zato poslednjih godina tu važno mesto zauzeo predsednik Izvršnog odbora SPS-a Branko Ružić, koji važi za sivu eminenciju kluba iz Humske.

Za to vreme u FK Crvena zvezda sedeli su Aleksandar Antić, visoki funkcioner SPS-a, a aktuelni predsednik Sportskog

društva Crvena zvezda je Petar Škundrić, tihi i veoma uticajni čovek Socijalističke partije Srbije.

Značajan uticaj na KK Partizan i JSD Partizan ima i Milorad Dodik, predsednik Republike Srpske, kao i na KK Igokea iz okoline Banja Luke. Saradnja je išla dotle da su Partizan i Igokea jedno vreme bili fuzionisani.

U Kragujevcu sport je doživeo nacionalnu renesansu poslednjih nekoliko godina zahvaljujući snažnom uticaju Veroljuba Stevanovića, dugogodišnjeg gradonačelnika koji je uspeo da privuče dosta novca uz pomoć Mladana Dinkića, pa je to bio "projekat URS-a".

Slično je sa FK Jagodina jednim od promo mezimaca Dragana Markovića zvanog Palma koji je za kratko vreme anonimni klub doveo do tima koji je osvojio Kup Srbije u fudbalu a sada najavljuje izgradnju Olimpijskog stadiona.

Sve ovo tranziciono vreme u FK Partizan je veoma uticajan Rasim Ljajić koji je pored toga uspeo da pomogne i klubu iz rodnog Novog Pazara da doskoči do najvišeg ranga takmičenja.

Goran Ješić, funkcioner Demokratske stranke, bio je važan u uzletu lokalnog FK Indija, ali je ta avantura kratko trajala.

Ranije, početkom devedesetih, DS je – Živorad Anđelković kao predsednik kluba i Igor Žeželj kao izvršni direktor – bukvalno preuzeo KK CZ i to je jedno od najneuspešnijih upravljanja nekim sportskim klubom od strane političara.

» i državna preduzeća uplaćivala prethodnih godina na račun KK i JSD Partizan. I, da li smo saznali koliko je to novca za oba kluba? Ne, jer se to kreće u okvirima između 2 i 5 miliona po sezoni. Evra, razume se.

Debatu je u javnosti pokrenuo Vujošević, ali kao čovek koga budžeti javno ne zanimaju i u prvom planu mu je motivacija i priprema tima kog vodi, dosta je nastradao od Čovića koji je karijeru izgradio na digitronu i analizama bilansa različitih preduzeća, klubova, ministarstava i vlada.

Njihovo dvogodišnje prepucavanje oko toga ko je ko, ko je koliko važan i koliko kome ko duguje novca, ovih je dana imalo novi uspon u toj meri da se narod zabavljao iz dana u dan. Nevolja je u tome što je iz faze zabave za narod kroz pijačno prepucavanje preko tabloida sve krenulo zapravo u fazu gađenja i zrgažavanja posle TV duela u nedelju 6. aprila u "Utisku nedelje" autorke Olje Bečković.

Ukratko, obojica su prekardšili i sada je samo pitanje kakve će biti posledice

potpunog ogoljavanja sistema izmuzavanja javnog novca za potrebe profesionalnih sportskih klubova.

Osećanje da su preterali preko mere možda se najviše videlo u činjenici da ni jedan ni drugi nisu nijednom rečenicom probali da se zapitaju da li je uopšte opravdano trošiti toliki javni novac za takvu namenu u državi u kojoj se sve raspada i u kojoj je nivo javnih usluga na nivou zemalja četvrtog sveta.

Hajde što je "duel" Vujošević-Čović zapalio društvene mreže, nego što je ovaj "thriller in Manila" proizveo odmah reakciju organizacije Transparentnost Srbija koja je u saopštenju pitala koja je opravdanost trošiti stotine miliona dinara i zbog čega ti klubovi nisu na tržištu kada već žele da imaju budžete kojima bi nekako mogli da pariraju klubovima u Evropi.

Kada se malo detaljnije zaviri u sistem "subvencija i donacija" u oblasti sporta, odmah je lako uočiti nekoliko zakonitosti:

1. Klubovi dobijaju novac direktno iz

budžeta i direktno od javnih preduzeća kojima upravljaju oni koji sede u vladi.

2. Kada kažemo budžeti, to su po pravilu lokalni budžeti: neki gradovi u Srbiji izdvajaju desetine miliona za funkcionisanje, na primer, fudbalskog kluba jer je procenjeno da je to način da se populariše sport. Beograd je, s druge strane, napravio nekakav pravilnik o nagrađivanju pa je prema tome delio novac, najviše Partizanu pa Zvezdi.

3. Koliko daju javna preduzeća može samo da se nagađa, ali znamo da to sada nisu Gradska čistoća ili neka druga komunalna preduzeća, nego velike državne firme muzare: Telekom, Dunav osiguranje, Komercijalna banka, JAT...

4. Nad sistemom "subvencija i donacija" ne postoji nikakva kontrola niti postoji evidencija o tome koliko se ukupno novca ulupa na ovaj način.

5. Sav ovaj novac je zapravo novac iz konsolidovanog bilansa budžeta Republike Srbije.

6. Ako bi sutra sva sponzorstva i donacije sportskim klubovima bili ukinuti,

Bole me uvrede sa tribine

U utorak je Aleksandar Vučić progovorio i o problemima sa sponzorisanjem i donacijama sportskim klubovima. On se najpre na konferenciji za novinare u središtu SNS-a vajkao što je uopšte pomislio da može da pomogne sportskim klubovima (čitaj: Crvenoj zvezdi i Partizanu), a potom je na javnom servisu RTS govorio nešto opširnije o čitavoj problematici.

Iz svega što je izgovorio saznali smo da je FK CZ dobio više novca od FK Partizan u poslednjih desetak godina a da je u istom periodu KK Partizan dobio više nego KK Crvena zvezda (i njeni derivati). Cifre koje je pominjao Vučić su one koje je već navodio Nebojša Čović, ali je Vučić saopštio da je takvo ponašanje države bilo pogrešno i da će ubuduće biti promenjeno.

“Država će pomagati, ali će to biti daleko manje”, istakao je Vučić. On nije želeo da komentariše sukob Vujošević–Čović, ali je rekao da govori zbog navijača Partizana i da bi voleo da oni razumeju da je on pošten čovek koji ne laže i ne vara. U tom kontekstu je priznao da ga jako bole uvrede koje stižu sa tribina jer mu nije jasno zašto se to radi kada je on radio i u interesu Partizana. Nismo za sada dobili odgovor na

foto: Saša Colić

pitanje zašto se on lično i po kom osnovu angažovao kod različitih preduzeća e da bi ona uplatila donaciju ili sponzorstvo Zvezdi ili Partizanu.

Iako je javnost očekivala, jer je on to bio najavio, da će prezentovati plan za “restrukturiranje” Zvezde i Partizana, od toga nije bilo ništa, tako da i dalje ne znamo kakva je državna strategija u toj oblasti i da li će biti nekakve privatizacije tih klubova. U zbiru, Vučić je samo zauzeo prostor koji su pokrivali Vujošević i Čović i rekao ovako stoje stvari, a za ubuduće ćemo još da vidimo.

Po prvi put je i sugerisao da iza navijačkih grupa koje mu ružno skandiraju sa tribina (odmetnuta grupa Partizanovih navijača Zabranjeni) stoje neki domaći privrednici sa kojima je on ušao u sukob tokom borbe protiv korupcije i kriminala.

nastradali bi i neki mali a uspešni sportovi kao što su streljaštvo, odbojka i slično, pa na to treba paziti.

Dakle, šta to građani Srbije plaćaju desetina miliona evra koje državni činovnici i političari sipaju u razne sportske klubove?

Na najvišem nivou ne dobijaju ništa. Najviše se novca trpa u fudbal, a on ne donosi nikakv rezultat. Jedino što postoji u Srbiji je dobar sistem regrutacije talentovanih igrača koje rano preuzimaju menadžeri, iza kojih često stoje i neki kriminalci, i koji se brzo prodaju čim malo fudbalski ojačaju i recimo odigraju neku utakmicu u reprezentaciji da bi dobili na reputaciji. Ogoljeno, novac iz budžeta koristi se za legalnu trgovinu fudbalerima, na čemu najviše zarađuju posrednici, a gube svi ostali: i država i navijači i klubovi koji propadaju.

Ovo što smo ovde predstavili je slika iz najvećih srpskih klubova, a na lokalnu su te stvari još uočljivije jer neka lokalna samouprava izdvoji godišnje milion evra za fudbalski klub a tu igraju došljaci sa

različitih strana koji imaju profesionalne ugovore. Dakle, nije tim klinaca koji su “stasali” u svojoj sredini, već je tim prekaljenih profesionalaca kojima je zarada na prvom mestu. I to treba da se plati iz budžeta?

Dalje, novac se daje recimo košarkaškim klubovima: Partizanu, Zvezdi Telekom i Radničkom iz Kragujevca, na primer.

Šta su rezultati ovog ulaganja zajednice u klubove: Partizan je stekao reputaciju u Adria regionu i Evropi; prepoznat je kao klub koji je dobra odskočna daska za NBA ili najveće klubove u Evropi; noseći igrači godinama unazad su dovođeni sa strane; navijači su i dalje generator i podrška klubu i izvor nasilja u zavisnosti od trenutka. Zvezda Telekom je preimenovani FMP, koji je u velikoj meri klub u vlasništvu kompanija koje su u vlasništvu Nebojše Čovića i njegovih saradnika. U usponu je poslednje dve sezone, noseći igrači su dovedeni sa strane. Klub je “u modi”, čitaj u milosti Vlade, i verovatno će biti dominantan narednih

sezona. Radnički iz Kragujevca je specifičan slučaj: doživeo je fenomenalan uspon poslednjih godina uz veliku pomoć grada Kragujevca i Mladana Dinkića, koji je uspeo da obezbedi sponzorske ugovore tipa Aerodrom Beograd, JAT, Grand kazino, Telekom Srbija. Kako se politička zvezda Mladana Dinkića gasila tako je novac prestao da pristiže i ove sezone smo imali vapaje trenera Miroslava Nikolića, koji je govorio da je njegov klub diskriminisan u odnosu na Partizan i Zvezdu Telekom.

U zbiru, osim bljesaka Partizana u Evropi koji su proizveli da za klub i njegove navijače znaju svi u ovom delu sveta, zajednica nije dobila ništa jer reprezentacija nema značajne uspehe a volimo da se ponosimo neverovatnom istorijom. Pored toga, sistem koji je uspostavljen ne promoviše sport već insistira na tome da roditelji sami finansiraju trening svoje dece u klubovima koji se finansiraju iz budžeta Srbije. To zaista zvuči čudno, u najmanju ruku.

Na drugoj strani, postoji pitanje

opstanka klubova, ovakvih kakve ih znamo, ako budu prepušteni "ruci slobodnog tržišta", kao što postoji i objektivno ulaganje koje su neki klubovi imali u objekte koje koriste. To se prvenstveno odnosi na tri beogradska fudbalska kluba, Partizan, Zvezdu i OFK Beograd, kao i Vojvodinu iz Novog Sada. Naime, sami su klubovi godinama ulagali u održavanje objekata, stadiona a da nisu njihovi vlasnici (osim u slučaju FK CZ) i kada bi se uradila procena na nivou poslednjih pedeset godina verovatno bi se ispostavilo da sve dotacije države ne prelaze potreban novac samo za poslove održavanja objekata. Ovaj argument predstavnici klubova ne koriste u raspravi zato što i ne postoje autentični predstavnici klubova kada se zna da su različiti političari sedeli godinama i sede po upravama.

Pošto isti sede i u vladi i upravljaju klubovima, nije teško zamisliti zbog čega oni nemaju svest o tome da u bunar bacaju javni novac jer oni klubove doživljavaju kao još jednu budžetsku liniju. Osim kada je reč o zaradama, jer onda ne bi u Zvezdi govorili da je gornji limit u godišnjoj zaradi 150.000 evra nego bi bio 150.000 dinara mesečno, a u Partizanu ne bi govorili o potrebi da skupe 15 miliona evra za sezonu, već bi se računali sa 15 miliona dinara.

Klubovi su do sada, izuzimajući FK Crvena zvezda u periodu predsednikovanja Vladana Lukića, 2009–2012, bili nesposobni da urade bilo šta efikasno na nivou marketinga, promocije i promovisanja dobre strane sporta i novih zvezda našeg sporta, pa je ispalo da je za poslednjih 15-ak godina dominacije KK Partizan najveća zvezda zapravo trener, dok se više niko ne seća ni tima koji je pre dve godine igrao. Umesto da igrači budu idoli mladih, mi imamo Čovića i Vujoševića koji se produciraju kao učesnici rijaliti programa.

I, šta vaše dete želi? Želi da ga trenira Vujošević, da živi u kampu Nebojše Čovića ili želi da leti kao LeBron Džejs? Razmislite o tome kada plaćate na kasi i kada vam dodaju na svaki artikl 20% a onda deo tog postotka daju ovoj dvojici da njime upravljaju. Za druge izborne je sada rano. Ili kasno, sve jedno je. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

"Hoćemo svoje pare"

Šta u ekonomskom i političkom smislu znači izjava Aleksandra Vučića o raspodeli profita s većinskim partnerom NIS-a

U govoru koji je pred novinarima održao nakon sednice Predsedništva SNS-a, 5. aprila, lider naprednjaka Aleksandar Vučić bio je neočekivano konkretan kada je spomenuo Naftnu industriju Srbije i pri tome naglasio da Srbija kao vlasnik 29 procenata ove kompanije, u kojoj većinu akcija poseduje ruski Gaspromnjeft, hoće i odgovarajući deo profita koji NIS ostvaruje.

Preciznije, Vučić je tom prilikom rekao: "Lepo je što je NIS zaradio 300, 400 ili 500 miliona evra. I sada će 100 miliona iz profita ići, ne u razvoj, već za vraćanje dugova Srbijagasa prema Gaspromu, a ta je dubioza sada 800 miliona. E, tako će da se ponaša ozbiljna država. Nije 29 odsto da bismo mi imali kamenčić, želimo najuspešniji mogući NIS, ali hoćemo svoje pare, svoj deo. Tih 29 odsto NIS-a su naše pare i pripadaju Srbiji, a moj posao je da te pare uzmem za narod."

Ova zanimljiva i nedovoljno precizna izjava Aleksandra Vučića predstavlja izvesnu novost u odnosu na dosadašnju politiku Vlade Srbije prema Gaspromu i njegovom poslovanju preko NIS-a u Srbiji u proteklih pet godina. Ta Vučićeva izjava je, moglo bi se zapaziti, čak u izvesnoj suprotnosti sa izjavom ministarke energetike Zorane Mihajlović od pre samo tri meseca, kada je Beti (2. januar ove godine) rekla da "mi hoćemo da se NIS širi, da postoji mogućnost da se mladi ljudi zapošljavaju" i tome dodala da je "prioritet Vlade Srbije da se investira u obe rafinerije NIS-a, u Pančevu i Novom Sadu", jer "mora da se poveća količina prerade, pošto mi danas imamo količinu prerade naftnih derivata mnogo manju nego pred bombardovanje 1999. godine".

Zorana Mihajlović je tome dodala da je NIS u trenutku privatizacije imao 11.000, a danas ima 4800 zaposlenih". U citiranoj izjavi ministarka energetike i predsednica Skupštine akcionara NIS-a je još istakla da je "dokument Vlade Srbije o strategiji i planovima razvoja NIS-a dorađen i usaglašen sa poslovođstvom kompanije, osim što je ostalo da se razreši pitanje duga Srbijagasa od 200 miliona dolara".

Ako se vratimo na gore citirane reči Aleksandra Vučića, primetno je da on nije precizirao tačan iznos profita NIS-a 2013. godine, iako je verovatno upoznat sa izjavom Kirila Kravčenka (od 18. februara) o njegovom volumenu. Generalni direktor NIS-a je, naime, tada rekao da je neto dobit NIS-a tad bila 51 milijardu dinara, a tome je dodao da su investicije ove kompanije u protekloj godini iznosile 57 milijardi dinara, to jest bile su u odnosu na 2012. godinu veće za 6 odsto. Kravčenko je u tom kontekstu rekao da je Gaspromnjeft u proteklih pet godina, otkako je kupio NIS, u tu kompaniju investirao dve milijarde evra, te da je plan da u naredne tri godine investira još 1,5 milijardi evra.

Elem, ako pokušamo da budemo nešto precizniji od Vučića, profit NIS-a je prošle godine bio oko 450 miliona evra, pa bi, načelno i laički rečeno, Srbija sa svojim udelom u njegovom vlasništvu, mogla da smatra da joj od tog profita pripada oko 130 miliona evra. Ako te evre pretvorimo u dolare, ispada da bi se od profita NIS-a moglo zahvatiti oko 178 miliona dolara, dakle iznos blizu duga Srbijagasa NIS-u od 200 miliona dolara, o kome je govorila ministarka Mihajlović.

DA LI JE PARTNERSTVO NA PROBI: K. Kravčenko i T. Nikolić

foto: Aleksandra Miletić

No, ima tu još niz pravnih začkoljica, a moguće i poslovnih i razvojnih posledica, ukoliko Skupština akcionara NIS-a, nadležna i za raspodelu dobiti i gubitaka kompanije, donese takvu odluku o "prebijanju" srpskog državnog učešća u profitu sa dugovima Srbijagasa.

Skupština akcionara NIS-a, u kojoj Srbija sada ima 29 odsto glasova, nadležna je za raspodelu dobiti i gubitaka, o čemu se odlučuje prostom većinom. Pri tome je zanimljiva generalna klauzula – da je "sve dok Republika Srbija bude imala najmanje 10% u osnovnom kapitalu NIS-a, neophodan potvrđan glas Srbije za donošenje odluka Skupštine akcionara o: usvajanju finansijskih izveštaja i izveštaja Revizora, promenama Osnivačkog akta i Statuta, povećanju i smanjenju kapitala, statusnim promenama, sticanju i raspolaganju imovinom velike vrednosti". Uočljivo je, dakle, da se u toj klauzuli Statuta eksplicitno ne navodi da je "potvrđan glas Srbije" potreban i za odluku o raspodeli dobiti i gubitaka (a ta odluka statutarно eksplicitno spada u nadležnost Skupštine akcionara), mada Srbija, verovatno, preko prava da se bez nje ne mogu donositi finansijski izveštaji i ključne odluke o kapitalu i imovini NIS-a, može uticati i na odluku o "nameni" upotrebe njegove dobiti.

Valjda se Vučić konsultovao s pravnim ekspertima kada je NIS-u najavio da će iz njegovog profita tražiti pare za otplatu dugova Srbijagasa.

Novinarskom pogledu na osnovne dokumente NIS-a (onima koji dostupni preko interneta) nije izmaklo ni to da odluka o raspodeli dobiti i gubitaka NIS-a, između ostalog, zavisi i od tačke 8.1.3. kupoprodajnog ugovora između države Srbije i Gaspromnjefta (zaključenog prilikom prodaje 51 odsto kapitala NIS-a). U toj tački piše da "u periodu od četiri godine u kontinuitetu od Dana zaključenja transfera, kupac se ovim obavezuje da obezbedi raspodelu dividendi od strane NIS za svaku fiskalnu godinu u iznosu koji nije manji od 15 odsto raspoloživog neto profita po godini". Zašto spominjemo ovu klauzulu? Zato što se iz Vučićevog govora, koji otvara našu priču, može naslutiti da je Srbija i u proteklom godinama mogla tražiti deo profita NIS-a, a da to, izgleda, ona nije činila.

Uzgred budi rečeno, bolje upućeni u pravo koje reguliše privredna društva i njihovo poslovanje ističu da pravo na dividendu manjinskog akcionara nije klasično potraživanje koje se može isposlovati na sudu – ukoliko je statutom privrednog društva regulisano da nadležni organ akcionara koji donosi odluku

o nameni profita i ukoliko taj organ donese odluku da će se ceo profit uložiti u povećanje kapitala preduzeća, odnosno uložiti za razvoj društva. Jer, uprošćeno, smatra se da se takvom odlukom uvećava vrednost kapitala svih akcionara.

Na kraju, pošto se ne vredi dalje zapetljivati u pravna pitanja, moramo se opet vratiti na političko-privredni teren. U tom kontekstu, nameće se utisak da Vučićeva, naglašeno, konkretna izjava o raspodeli dobiti NIS-a, može imati nekoliko ciljeva. Prvi bi utisak mogao biti da on, pritešnjen besparicom koja muči državu, nije zadovoljan pregovorima sa NIS-om oko raspodele profita i dugova Srbijagasa, pa želi da pritisne ruskog partnera da prihvati njegove predloge o "prebijanju" dugova i potraživanja, te tako zaustavi većitu priču o razvojnim investicijama – od kojih Srbija nikako da dobije neku zvečecu vajdu. Drugi bi utisak mogao biti da Vučić želi pred našom javnošću da se prikaže i kao dobar srpski domaćin, koji se ne plaši da se zameri Rusima kad su pare u pitanju – te da takvim javnim nastupom relativizuje i glasine da ponovo nije uspeo da odoli ruskim pritiscima da se socijalisti na neki način pripuste i u novu vladu Srbije i tako ne bace na "dalekosežno" političko groblje.

DIMITRIJE BOAROV

Vlasnik i njegove smernice

Dolazak "Vizera" i niskotarifnih avio-kompanija u jednom trenutku odgovarao je određenim interesima. Posle je sve to došlo na naplatu. Sada je na sceni novi interes – da postoji jaka nacionalna avio-kompanija

Nekako se sve poklopilo oko prvog aprila, dana koji mnogi jedva dočekaju da se našale sa nekim, da "navuku na foru", ali i dana kada je 1947. osnovan Jugoslovenski aerotransport, rešenjem koje je potpisao Josip Broz Tito, predsednik Vlade FNRJ, ministar narodne odbrane i maršal Jugoslavije.

Posle bezmalo 67 godina turbulentne istorije, JAT, potom "Jat ervejz", rebrandiran je i vaskrsao je u bojama i obeležjima nove srpske nacionalne avio-kompanije "Er Srbija" (Air Serbia). Povodom završetka procesa vlasničke transformacije – čiji je rezultat da je 49 odsto "Er Srbije" u vlasništvu "Etihada" iz Ujedinjenih Arapskih Emirata – a koji je započeo potpisivanjem ugovora o strateškom partnerstvu prvog avgusta, sazvana je konferencija za medije, 2. aprila. Obratio se generalni direktor Dane Kondić, pohvalio svime što je nova kompanija uradila u ovih pet meseci i izrazio svoje zadovoljstvo postignutim (v. okvir/antrfile), a prisustvovao je i ministar u tehničkoj vladi Igor Mirović.

REAKCIJA

Koliko sutradan, u Beograd je doputovao izvršni potpredsednik niskotarifnog avio-prevoznika "Vizer" (Wizzair) Džon Stivenson, susreo se sa nekoliko novinara beogradskih redakcija i iza sebe ostavio saopštenje u kome druga avio-kompanija po broju prevezenih putnika na beogradskom aerodromu najavljuje da će povući jedan od dva aviona bazirana u Srbiji, ukinuti linije za Oslo (Trop) i Brisel (Šarloa), smanjiti broj letova ka drugim odredištima, a sve to zbog "povećanja cena na beogradskom aerodromu za 40 odsto što ga je učinilo najskupljim od svih na kojima 'Vizer' drži avione, odnosno ima bazu". "Vizer" je iskoristio priliku da podseti da je u prošloj godini prevezao do i od Beograda 480.000 putnika, da leti na 12 destinacija i da je imao porast prevezenih putnika od čak 800 procenta u odnosu na 2010. kada je počeo da saobraća iz Srbije.

Dan kasnije "Kurir" donosi tekst saoplovljen sa "Direktora Aerodroma

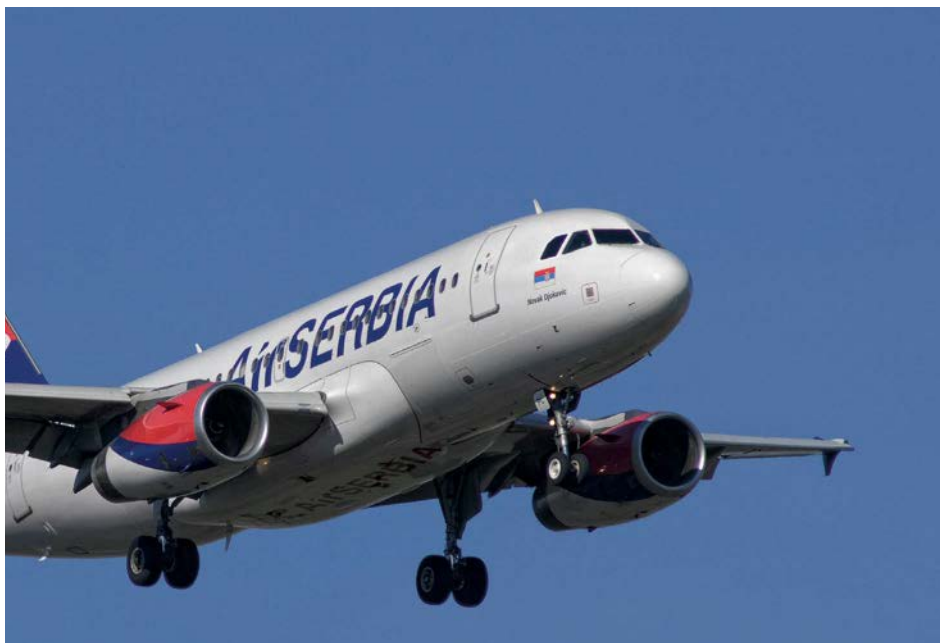
privode zbog Vizera?" u kome se navodi kako je, prema saznanju tog tabloida, "završena istraga protiv Velimira Radosavljevića, direktora Aerodroma 'Nikola Tesla', i odgovornih u ovom preduzeću (...), koji se sumnjiče da su zloupotrebom službenog položaja oštetili budžet Srbije za oko pet miliona evra u korist niskotarifne avio-kompanije 'Vizer'". U maniru dobroobaveštenosti, "Kurir" tvrdi da je u pitanju ukupno 1.324.681 evro na putničkim taksama, dok je "za osvetljenje i parkiranje aviona na pisti beogradski aerodrom oštećen za 4.087.669 evra". Pravljenju javne – medijske – optužnice prof. Radosavljevića odmah su se pridružili i drugi odlično obavešteni mediji, pa tako "Informer" tvrdi da je u pitanju 5.192.000 evra štete. Za direktora beogradskog aerodroma se skoro neizostavno navodi kako je "kadar URS" što, u svetlu izbornih rezultata, može biti indicacija "odakle vetar duva". Inače, u partijskoj podeli upravljanja preduzećima u državnom vlasništvu i prethodna dva direktora, Bojan Krišto (smenjen pošto je sam sebi isplatio 880.000 dinara na ime plate i bonusa) i Nebojša Nedeljković (prešao u Skijališta Srbije), bila su iz tadašnjeg G17plusa. Iako ih optužuju za dizanje cena, odnosno ukidanje beneficija, u "Vizeru" indirektno opravdavaju

Aerodrom "Nikola Tesla" Beograd

U prvom kvartalu ove godine Aerodrom u Beogradu opslužio je 603.724 putnika, 30 odsto više nego u istom periodu prošle godine, u kojoj je ukupno prevezeno 3.363.919 putnika. Tokom 2013. montirano je šest novih avio-mostova vrednosti 2,19 miliona dolara, počeli su radovi na proširenju platforme C, koji su završeni ove godine, čime je kapacitet parkiranja povećan za skoro petinu.

ODLASCI I DOLASCI: Viz Er i Er Srbija

fotografije: Igor Salinger/Aermedia.com

“Smernice razvoja vazduhoplovnog tržišta kroz stimulacije u plaćanju aerodromskih naknada”, koji propisuje koje uslove mora da ispunjava avio-kompanija kojoj se odobravaju popusti. Ukratko, stimuliše se ili otvaranje linija ka novim destinacijama ili prevoznici koji ostvare više od 500.000 ukrcavanja putnika; na beogradskom aerodromu jedina kompanija koja ispunjava drugi uslov je – “Er Srbija”.

SMERNICE

Stiče se utisak da su niskotarifne avio-kompanije, u kombinaciji sa ukidanjem viza za EU države i kakvim-takvim povećanjem ekonomske moći bar jednog dela populacije, postale veoma prihvatljiv način da i oni koji inače ne bi putovali, ili bi to činili znatno ređe, počnu da cirkulišu po Evropi, ne jer ih je posao ili neka muka naterala da idu, već ‘nako, da nešto novo vide, čuju, jednostavno da komuniciraju sa ostatkom sveta od kojeg smo se krajem prošlog i početkom ovog veka što isključili i otuđili što bili isključeni i izolovani.

Sa druge strane, da država treba da ima jaku nacionalnu avio-kompaniju, pa još

beogradski aerodrom potvrđujući da ne bi ni počeli da lete da nisu dobili uslove koje su dobili, odnosno popuste na usluge koje koriste (a u poslovnoj filozofiji niskotarifnih kompanija je da koristi što manje usluga na aerodromu i to onih jeftinijih). Zanimljivo je da se ovim povodom Aerodrom Beograd “Nikola Tesla” nije oglašavao, ali su zato mediji preneli

informaciju prilično upitne istinitosti kako “Vlada Srbije i Ministarstvo saobraćaja ne utiču na formiranje cena aerodromskih usluga, jer je to deo poslovne politike aerodroma, objavilo je danas to ministarstvo”.

Pogotovo imajući u vidu dokument koji je usvojen pretposlednjeg dana prošle godine vrlo nezgrapnog naziva

Vlada direktno odgovorna

Urednik dodatka o vazdušnom saobraćaju u “Travel magazinu”, Dragan Nikolić: “Razlog povlačenja ‘Vizera’ iz Beograda leži direktno u odluci Vlade Srbije da se uredi sistem davanja povlastica avio-kompanijama. Aerodrom sledi te smernice koje je dobio od Vlade, a one više nego jasno eliminišu sve avio-prevoznike osim domaćeg i tako mu stvaraju preduslov za monopol koji mu je i garantovan u ugovoru o strateškom partnerstvu sa arapskim partnerom. Odluka Vlade Srbije je direktno odgovorna za to što će ‘Vizer’ samo u prvom koraku otkazati preko 130.000 putničkih mesta iz Beograda (gubitak od preko dva miliona evra samo na putničkim taksama), 700 letova (gubitak od minimum deset miliona evra na ime aerodromskih usluga) i bar 30.000 stranih turista manje (gubitak od minimum tri miliona evra na ime izgubljenog prihoda od turizma). Dakle, odluka Vlade da ne dozvoli popuste nikome osim ‘Er Srbiji’ koštaće Aerodrom, budžet države i građane ove zemlje najmanje 15 miliona evra, a plus će građani karte ‘Vizera’ ubuduće plaćati pet do deset evra skuplje i imaće manji izbor letova i destinacija. Ista ta Vlada koja je od građana u cilju zaštite nacionalne

avio-kompanije već oduzela preko 200 miliona evra na ime otpisa Jatovih dugova, sada najavljuje hapšenje direktora Aerodroma zato što je navodno proneverio 5,4 miliona evra koje je ‘poklonio’ ‘Vizeru’ na ime popusta.

Do sada je “Vizer” iz Beograda prevezao više od 1,3 miliona putnika, pa se prema važećem cenovniku direktna zarada od ove kompanije meri desetinama miliona evra. Direktor “Vizera” kaže da ne bi nikada došli u Beograd da nisu dobili popust. Aerodrom, i Srbija, odustali su od pet miliona da bi zaradili desetine miliona evra. Da li je to pronevera ili uspešna trgovina, prosudite sami.

Dolaskom “Vizera” građani su dobili mogućnost da putuju za male pare, da viđaju rodbinu i prijatelje češće, udaljenosti između Srbije i Evrope su mnogostruko smanjene, Aerodrom je procvetao, postao popularan i drugim kompanijama, a stotine hiljada mladih turista iz Evrope je probalo i platilo beogradski noćni život. I to nikome danas nije bitno. Ukidanjem prava na popust “Vizeru” (ali i drugim kompanijama) nanosi se mnogo veća indirektna šteta Srbiji”, smatra Nikolić.

AKCIJA

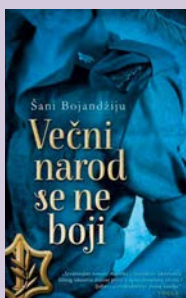
NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE **Laguna**

**Knjige za
299 dinara!**

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI” U SRBIJI

Ponesite ovaj primerak „Vremena” u neku od knjižara „Delfi” i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.

Akcija traje od 20. marta do 23. aprila 2014.

Šani Bojandžiju:
VEČNI NAROD SE NE BOJI

Fascinantan roman izraelske spisateljice o mladim ženama, pripadnicama izraelske vojske, o životu i ljubavi u svakodnevici punoj nasilja, pisan na temelju ličnog iskustva

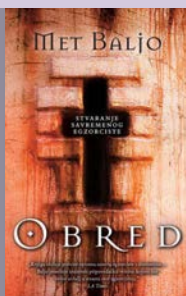
Hjuبرت Selbi:
POSLEDNJE SKRETANJE ZA BRUKLIN

Selbijevo remek-delo, klasik posleratne američke književnosti posvećen svetu besprizornih, siromašnih i obespravljenih, pisan divljom i zastrašujućom snagom i sirovim, realističnim jezikom

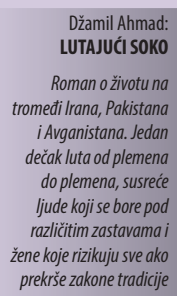
Džon Stivens:
SMARAGDNI ATLAS

Prva knjiga trilogije „Knjige početka” o avanturama troje dece, koja su jedne noći misteriozno napuštena od svojih roditelja. Dinamična, maštovita fantastika za tinejdžere, naizmenično jeziva i duhovita

Met Baljo:
OBRED

Autor prati jednog katoličkog sveštenika na egzorcističkom kursu u Rimu i razgovara sa vodećim egzorcistima, psihijatrima, teolozima i kriminolozima o savremenoj praksi isterivanja demona

Džamil Ahmad:
LUTAJUĆI SOKO

Roman o životu na tromeđi Irana, Pakistana i Avganistana. Jedan dečak luta od plemena do plemena, susreće ljude koji se bore pod različitim zastavama i žene koje rizikuju sve ako prekrše zakone tradicije

Peter Nadaš:
KRAJ JEDNE PORODIČNE PRIČE

Život u Mađarskoj pedesetih godina XX veka iz ugla jednog dečaka koji se iz dedinih priča uči iskrenosti i slobodi. Maestralno delo jednog od najznačajnijih savremenih pisaca Evrope

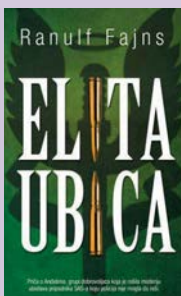
Stiven Kelman:
NEKA TUĐA PRAVILA

Jedanaestogodišnji dečak iz Gane sa majkom i sestrom dolazi u Englesku, posmatra, sluša i uči lukavstva za preživljavanje u velegradu. Knjiga iz najužeg izbora za Bukerovu nagradu 2011

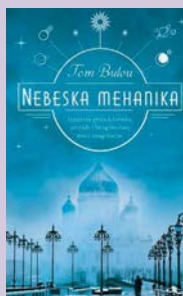
Arno Gajger:
KAO STARI KRALJ U IZGNANSTVU

Dirljiva priča o ocu čija vitalnost i mudrost ne nestaju pod pritiskom Alchajmerove bolesti, iz pera jednog od najznačajnijih savremenih nemačkih književnika

Ranulf Fajns:
ELITA UBICA

Krimić zasnovan na činjenicama o dve tajne organizacije. Prvu, Kliniku, čine trojica plaćenih ubica, a drugu, Anđele, ljudi posvećeni zaštiti i dobrobiti bivših i sadašnjih pripadnika SAS-a, i njihovih porodica

Tom Bulou:
NEBESKA MEHANIKA

Briljantan roman inspirisan životom ruskog naučnika Konstantina Ciolkovskog, prvog čoveka koji je dao naučne postavke za odlazak ljudi u svemir. Izuzetna priča o jednoj nesvakidašnjoj sudbini, prirodi i bezgraničnoj moći imaginacije

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, Iamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)

Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjižare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

uz to i profitabilnu, verovatno niko i ne spori, sa naglaskom na ovo drugo. Ono o čemu može da se polemise i što je ipak u domenu subjektivnih što preferenci što interesa, jeste: da li je bolje da što veći broj ljudi putuje iz Srbije i u Srbiju pa makar uz olakšice avio-kompanijama koje tu pristupačnost kretanja katališu niskim cenama, ili je bolje pomoći na sve načine srpsku nacionalnu (51%) avio-kompaniju sa manje-više istim ciljem, a to je povećanje broja putnika, ali onih koji će biti ugošćeni u avionima "Er Srbije" i koji će za to ostaviti svoje pare da se "vrte" u zemlji, a ne na računu stranog avio-prevoznika. Opet, većinu putnika sa pravom baš briga s kim putuju dokle god im usluga odgovara po ceni i usluzi koju dobijaju, a idealno po oba parametra.

Gore navedeno primenjivo je možda u nekom u teoriji idealnom svetu. Kad se spustimo u zemlju Srbiju, samo letimičnim pogledom nekoliko godina unazad vidi se da je dolazak "Vizera" i niskotarifnih avio-kompanija u jednom trenutku odgovarao – u blažoj varijanti državnim interesima u realnijoj "nečijem interesu" – dobili su cene koje su tražili, putnici koji su jedva dočekali ovaj vid prevoza nisu ni razmišljali – niti je trebalo da razmišljaju – zašto i kako. Način na koji je to urađeno u srpskom slučaju imao je za – ciljanu ili ne – posledicu priličan disbalans na tržištu avio-saobraćaja i dodatno urušavanje državnog "Jat ervejza" u koga su upumpavana sredstva da se zakrpe gubici, a istovremeno su gomilani novi, još veći, i to po cenama većim nego što plaća, ma koliko se i jedni i drugi snеbivali da priznaju, *de facto* direktna konkurencija. Jer o koegzistiranju redovnih i niskotarifnih avio-prevoznika i tome kako sva-ko ima svoje tržište je jako upitno govoriti u situaciji kada lete sa istog aerodroma. *Post festum*, po grubim procenama, državni "Jat ervejz" izgubio je oko 25-30 odsto tržišta u korist "Vizera" i drugih niskotarifnih kompanija koju su počele da lete iz Beograda.

Posle je sve to došlo na naplatu istoj toj državi. Sada, kada je – opet u blažoj varijanti državni interes, a u onoj drugoj interes određenih "grupa", "krugova", "centara moći" i tako tih faktora – da postoji nacionalna avio-kompanija – jaka, moderna, novog lica, blistavog imidža, zadovoljnih

Srpsko-arapska Er Srbija

Nastala restrukturiranjem "Jat Ervejza", kao rezultat ugovora o strateškom partnerstvu Vlade Srbije i "Etihad ervejza" iz UAE. Ugovor još nije objavljen zbog klauzule o poverljivosti uprkos insistiranju javnosti i obećanjima pojedinih političara. Država je preuzela dugove i obavezala se da će sprovesti socijalni program za radnike koji napuste kompaniju. "Etihadovo" kreditiranje u visini od 40 miliona pretvoreno je u 49 odsto udela u "Er Srbiji", Vlada Srbije se obavezala da uloži ista sredstva, a potom i oba strateška partnera do ukupnog ulaganja od 200 miliona evra. Kao najvažnije rezultate prvih pet meseci transformacije, "Er Srbija" navodi da je uvela nove oznake, nove uniforme i moderniju flotu Airbus A319 i A320 aviona, potvrdila je proširenje flote od 2018. do 2020. godine nabavkom deset A320neo aviona, isplanirala porast broja destinacija od 29 krajem 2013. na 38 do kraja 2014, zaposlila preko 300 ljudi u svojoj organizaciji "otvorila mogućnost angažmana za 10 mladih diplomiranih stručnjaka i 16 pilota kadeta i uspostavila novi Kol-centar koji će usluživati i "Etihad aviješen grupu".

Zanimljivo je da je vrlo brzo rešen ugovor sa "Erbasom" koji je od 1998. vezivao depozit od 23 miliona dolara i bio predmet sporova – ta narudžbina je poništena, a depozit uključen u nabavku novih A320neo. Ono na šta je "Er Srbija" veoma ponosna i što na sve načine – nekad i veoma nametljivo potencira, jeste usluga prema putniku, koji je postao gost: namenski jelovnici, izbor pića, usluga, sedišta, jastuci, ćebad, unutrašnjost kabine (pre uvođenja u saobraćaj svim iznajmljenim "erbasima" ugrađena je nova unutrašnjost), briga za putnika na zemlji, svi mogući kanali komunikacije sa naglaskom na one bazirane na internetu i društvenim mrežama... Ukratko, ideja je da gost oseti da je centar sveta i da se, naravno, vrati u avion, na šta ga stimulišu i veoma agresivne kampanje koje na prvu loptu zvuče kao da su za prodavnicu igračaka ili samoposlugu: "srećni petak", "super subota", "posebna nedelja"... Ostali dani još nisu dobili nazive.

Ispod površine, vrlo se malo zna kako je kompanija restrukturirana. Deo slike se mogao naslutiti po oglasima koji su davani za popunu radnih mesta. Za generalnog direktora je, formalno na predlog Vlade Srbije, imenovan Dane Kondić; za finansijskog direktora Dimitri Kurtelis, a Davor Mišeljčić za glavnog operativnog direktora. Etihad je sa Vladom Srbije potpisao petogodišnji menadžerski ugovor o upravljanju zajedničkom avio-kompanijom.

Udeo avio-kompanije iz UAE u "Er Srbiji" i ono što je nazvano "efektivna kontrola" došle su pod lupu Evropske komisije zbog mogućeg neslaganja sa evropskom regulativom; u paketu sa "Etihadovim" udelom i kontrolom nemačkog "Er Berlina" i švajcarskog "Darvin erlajna" koji postaje "Etihad ridženel". Utisak je da se ni u Abu Dabiju ni u Beogradu ne brinu mnogo zbog toga.

putnika – nije za čuđenje da ta ista država gleda da joj na sve načine to i omogući, svidelo se to nekom ili ne. Aerodrom "Nikola Tesla" u tako postavljenim odnosima, imajući u vidu da je jedini beogradski aerodrom za saobraćaj i u većinskom državnom vlasništvu, vrlo teško da može da ima neku realnu autonomiju odlučivanja o iole krupnijim stavkama i funkcioniše uostalom kao i velika većina privrednih subjekata po sistemu "veži konja gde ti gazda kaže", odnosno u rafiniranijem obliku "kako većinski vlasnik napiše smernice". Ono što država još ne može da uradi je da "Vizeru" ili bilo kojoj drugoj

avio-kompaniji – naravno osim svojoj, ali toga više nema, odnosno nema 49 odsto – proda usluge po cenama koje ona ne želi da plati. Jer ova može da kaže "hvala, doviđenja" ako joj ne odgovara i da ode. U idealnoj teoriji u Niš, na Moravu, kod Kraljeva ili Ponikve kod Užica, a u praksi negde na obale Baltičkog mora, u konkretnom slučaju.

Uostalom, kakvi bi to bili građani Srbije, a da ne žele da lete sa nacionalnom kompanijom, pogotovu sada kada je rebrandirana i 49 odsto u vlasništvu "Etihada"?

Uragan ili bura u čaši vode

Od novembarskog "curenja" do martovskih hapšenja: da li je reč o obračunu sa korupcijom ili o kozmetičkom "brisanju" palih i prilično onemoćalih

Jasna Matić, Božidar Laganin, Vesna Perić i Bojan Janković privedeni su zbog sumnje da su 2006–2013. oštetili srpski budžet za blizu 120 miliona dinara, zaključivši više od 1300 fiktivnih ugovora o autorskom delu, zloupotrebivši tako službeni položaj u Agenciji za strana ulaganja i promociju izvoza Srbije (SIEPA) – ovako je glasila vest kojom je počeo 26. mart ove godine. Krivične prijave protiv bivše ministarke telekomunikacija u vladi Mirka Cvetkovića (kao kadar G17 plus) i direktorke SIEPA 2004–2007, potonjih direktora iste agencije (Vesna Perić bila je na čelu SIEPA 2007–2010, a Laganin od 2010. do novembra 2013), kao i zamenika direktora Jankovića (od 2007), podneo je Saša Radulović, bivši ministar privrede, nakon što je početkom novembra "ušao" u SIEPA, odnosno kada je Ministarstvo preuzelo bankarske garancije, koje su se čuvale u Agenciji, a koje su davane prilikom dodeljivanja subvencija.

"Postoji nekoliko krivičnih prijava, a ova koja je rezultirala privođenjem, odnosi se na fiktivne autorske ugovore zaposlenih u SIEPA sa samom Agencijom. Bilo je i slučajeva višestrukog fakturisanja štandova i davanja plata u stranačke kase", izjavio je nakon hapšenja Radulović, a nekoliko dana kasnije, u emisiji "Utisak nedelje", rekao da je "SIEPA pružila najveći otpor u davanju izveštaja da sastavimo stanje, izveštaj o trošenju novca iz budžeta, i ugovora, i to je dovelo do paralize sistema, a sa druge strane, u javnosti su se pojavila saopštenja SIEPA koja su direktno suprotna Ministarstvu".

POČETNO ODMERAVANJE SNAGA

"Ministarstvo privrede intenzivno radi na reformama srpske privrede da bi se osigurali transparentnost i odgovornost u trošenju novca poreskih obveznika, a to očigledno smeta nekim ljudima i 'dira'

neke interesne grupe čije će pozicije biti ugrožene. To jednostavno mora da se prekine. SIEPA daje podsticaje, a ne vrši nikakvu kontrolu nad tim da li su investicije učinjene, da li je zaposlen dovoljan broj ljudi, da li su poštovane odredbe iz ugovora", izjavio je Radulović još sredinom oktobra, svega mesec i po nakon rekonstrukcije vlade, posle koje je URS "ispao" i izgubio Ministarstvo finansija i privrede (Mlađan Dinkić), Ministarstvo regionalnog razvoja i lokalne samouprave (Verica Kalanović), kao i mesto potpredsednika Vlade za evropske integracije (Suzana Grubješić). SIEPA je ustala u sopstvenu odbranu, a učinio je to i URS

"Radulović zaustavlja i koči jedan od najboljih projekata – program finansijskih podsticaja za nova radna mesta i blokira rad Agencije za strana ulaganja i promociju izvoza, zahvaljujući kojem Srbija ove godine ima rast izvoza od 25 odsto", saopštili su iz novopečene opozicije (mada je Mlađan Dinkić postavljen za zamenika predsednika Komiteta Vlade za saradnju sa Ujedinjenim Arapskim Emiratom – postavio ga je, između ostalog, i predsednik ovog Komiteta, Aleksandar Vučić). Iz SIEPA su, pak, braneći sebe, indirektno "potkačili" i bivšeg ministra, Dinkića: "Optužbe Ministarstva privrede o navodnim propustima u radu te agencije netačne su i štetne. Nije SIEPA ta koja ide po Srbiji i neodgovorno deli narodne pare, već je ministarstvo potpisnik svih ugovora", saopštili su iz ove agencije.

NOVEMBAR, SEZONA CURENJA

Nije mnogo trebalo da Radulović objavi šta su u Ministarstvu privrede našli "češljajući" agencije i fondove koji su spadali pod njegov resor. Osmog novembra Radulović je najavio da će se od 2014. SIEPA ugaziti, da više neće biti investicija iz budžeta za otvaranje novih radnih mesta.

Nisu pomogla podsećanja agencije da je "Vlada Zorana Đinđića osnovala SIEPA", da ju je Svetska banka "svrstala u grupu od osam najboljih agencija ove vrste na svetu", upozoravanja da je reč o "pokušaju destrukcije", "institucionalizovanom mobingu Ministarstva", niti podrška Božidara Đelića, koji je za Radulovićevu najavu rekao da "vrvi od čistog neznanja i apsolutnog populizma". Politika je prenela da je Ministarstvo podnelo krivičnu prijavu protiv Laganina, jer je "propustio obavestiti nadležno ministarstvo privrede i Komisiju za razmatranje prijava da SIEPA ima osam nenaplativih bankarskih garancija u vrednosti od 555.250 evra, u Agrobanci i Razvojnoj banci Vojvodine", te da ga prijava tereti "zato što garancije ovih banaka nisu blagovremeno zamenjene za validna sredstva obezbeđenja". Laganin je još jednom potegao odgovornost Ministarstva. "Posao SIEPE je bio da raspisuje javne pozive, prikuplja ponude i predloži projekte za subvencionisanje, a njene obaveze su posle zaključenja ugovora prestajale. Nacionalna korporacija za zapošljavanje kontrolisala je da li se poštuje ugovor u delu o zapošljavanju, a Agencija za privatizaciju da li su ispunjene investicione obaveze", izjavio je za "Politiku" Laganin, pitajući se: "Postavlja se pitanje kakva je odgovornost SIEPA ako su garancije izdate u ime Ministarstva i nalaze se kod Ministarstva." I ponovo se URS našao pogođenim, zahtevajući od Vlade da odgovori "da li iza odluke da se ugasi SIEPA stoji ceo sastav Vlade ili je to samo ministrov lični stav", dok se na Tviteru mogla pročitati

NEIZVESNA BUDUĆNOST:

Rukovodstvo URS-a

Foto: Fonet

dobili više od 300 mejlova visokih funkcionera SIEPA, objavili su desetak; dva se izdvajaju: jedan, koji, ponavljamo, ako je autentičan, pokazuje da je Mladen Dinkić rukovodio agencijom mesecima nakon što je bio izbačen iz Cvetkovićeve vlade (što daje povoda za pretpostavku da je G17 plus, odnosno URS, bio "gazda" SIEPA *no matter what*), i drugi, između državnog sekretara "jednog ministarstva" (potpis ministarstva je zatamnjena – "Balkanist" je sva imena, osim Dinkićevo, zatamnio) i "visokog dužnosnika Agencije", koji na plastičan način opisuje arbitarnost u poslu za koji je agencija bila zadužena. Evo te prepiske od 1. aprila 2012:

Državni sekretar: *Ne treba davati ugovor firmi Imtel Trstenik. Imam saznanja koja mi se ne sviđaju i moram da ih proverim.*

Hvala!

otvore prostor za takav uticaj. Način na koji je SIEPA dodeljivala subvencije otvarao je prostor za stranačko raspolaganje novcem poreskih obveznika i mogućnost usmeravanja novca u projekte u zavisnosti od toga da li su politički profitabilni za stranku koja je imala kontrolu nad agencijom. To je stvorilo vaninsitucionalnu i vanustavnu mogućnost za neke stranke da na izborima preskoče cenzus para-

i sledeća konverzacija između Vladimira Marinkovića, člana Ljajićevog SDP-a i Mladana Dinkića:

@vmarinkovic99: Da li će možda Japanci da ukinu svoj JETRO ili Nemci svoju SIEPU?

@mladjad: Zašto to ne pitaš tvog Ljajića koji podržava tog ludaka?

@vmarinkovic99: Mislim da nije srećan zbog toga, ja sam izrazio svoj stav.

Ipak, novembar je obeležila afeta "SIEPA Leaks", dajući dobre nagoveštaje zašto bi URS mogao da bude izvanredno zainteresovan za dešavanja u ovoj agenciji – agenciji koja je uvek pripadala ministarstvima koja je vodio Mladen Dinkić, čak i u vladi od 2012, iako je trebalo da potpadne pod Ljajićevo ministarstvo trgovine. Šta je to "procurelo" iz SIEPA? Jedanaestog novembra je magazin "Balkanist" na internetu objavio sadržaj nekolicine mejlova iz kojih se, ako su autentični, vidi način poslovanja Agencije godinama unazad: nameštanje tendera, davanje subvencija isključivo po partijskoj pripadnosti, lažiranje datuma na ugovorima, gotovo piljarsko dogovaranje o visini subvencija za "naše". Istog dana je, zgodno, tadašnji savetnik ministra Radulovića Dušan Pavlović objavio blog pod nazivom SIEPA, čiji deo navodimo: "Glavni problem je bio u subvencijama koje je ova agencija diskreciono mogla da dodeljuje stanim investitorima za otvaranje novih radnih mesta. Takvo odlučivanje stvaralo je trošak iz nekoliko razloga.

Prvo, odluku o subvencijama donosi birokrata. Birokrata je uvek pod političkim uticajem. Pogotovo kada institucije

■ **"Mašina za rasipanje para je dovedena skoro do savršenstva: date nekom subvenciju, on ne ispuni sve obaveze, a onda se pravdate kako je subvenciju nemoguće naplatiti, jer banka koja je dala garancije više ne postoji"**
—Dušan Pavlović

ma poreskih obveznika. (...) Mašina za rasipanje para je dovedena skoro do savršenstva: date nekom subvenciju, on ne ispuni sve obaveze, a onda se pravdate kako je subvenciju nemoguće naplatiti, jer banka koja je dala garancije više ne postoji."

Iz SIEPA su tvrdili da je reč o "montiranim sadržajima", da je to "samo deo iskonstruisane i orkestrirane kampanje koja se sramotno nastavlja", kao i da su "obavešteni nadležni organi" – i sve to istog dana kada je Laganin podneo ostavku, a kao razlog naveo "lični progon od ministra privrede Saše Radulovića i sopstvenu želju da svojim prisustvom u ovakvim okolnostima ne opterećuje dalji rad Agencije."

U magazinu "Balkanist" tvrde da su

Odgovor iz SIEPA:

Pomoć u proveru.

(zatamnjeno) je vlasnik Imtela i Karnevila. Pored ovog ima u okolini Pećinaca silose i zastupništvo američke kompanije za proizvodnju i prodaju helikoptera, restorane Vivo i firmu Network. Bio je blizak DS-u i pomagao ih finansijski. (zatamnjeno) DS mu je bio dobar drug. Ima još neke firme u Srbiji i u inostranstvu. Razočaran je u DS i hoće da se priključi nama. Nije ništa čistiji niti prljaviji od bilo kog našeg privrednika. Ne znam u ovom trenutku da li još neko stoji iza tih firmi, ali ću saznati sutra. Tražio sam da vidim da li postoji nešto za njega u MUP-u. Inače, pre privatnog biznisa, bio je oficir u vojsci. Ugovor

za Intel smo mu poslali pre sedam dana da bi vadio garanciju, ali mogu da mu tražim da ga vrati i da ga stopiram. Imao je i treći projekat kod nas u vezi helikoptera, ali je odbijen.

PRAVO VREME, POGREŠAN IZBOR

Kako stvari stoje, firmi Intel a.d. iz Trstenika ipak je dat ugovor – na sajtu URS-a (isti podaci nalaze se i na sajtu BIRN-a "Skockajte budžet") može se naći tabela sa podacima o dodeljenim subvencijama za investitore iz Srbije: Intel a.d. iz Trstenika 2012. dobio je subvenciju od 505.000 evra za zapošljavanje 101 radnika u automobilskoj industriji, za investiciju od 1,34 miliona evra. Da je pomenuti zatamnjeni vlasnik u tom trenutku odabrao pravu stranu, govori još 350.000 evra subvencije (3500 po radniku) koje su zajedno dobili njegova druga firma, Carneville d.o.o. iz Bele Crkve i RCG d.o.o. iz Beograda, za investiciju od 1,06 miliona evra i zapošljavanje stotinu ljudi u prehrambenoj industriji. Rok za ispunjavanje ugovorne obaveze kod obe subvencije je mart 2015.

Za firmu Intel a.d. iz Trstenika (više) ne postoje podaci u Agenciji za privredne registre (APR), bar ne pod tim imenom – pokazni primer kako je teško naći neku firmu ukoliko ne znate njen matični broj: promeni naziv, promeni sedište, pa joj ti uđi u trag... Sa firmom Carneville, pak, stvari su drugačije. Većinski vlasnik (52 odsto) je Starco Holdings (bivši Star Communications), koji je u stoprocentnom vlasništvu Mihaela Šlomića iz Izraela, a ostatak od 48 odsto pripada Nataši Varagić. Starco Holdings se javlja kao osnivač osam privrednih društava: Dan Holdings iz Stare Pazove (gde Starco ima udeo od 51 odsto, a već pomenuti RCG (prema APR-u, vlasnica je Lidića Marković), sa kojim je Carneville dobio subvenciju, u vlasništvu je 42 odsto). Carnival Shops iz Vršca (sa identičnim 52:48 učešćem Starco Holdingsa i Nataše Varagić), Cube Real Estate (51 odsto Starco, 49 odsto RCG) iz Bulevara Mihajla Pupina na Novom Beogradu. U svim ostalim firmama Starco ima stoprocentno vlasništvo – exo Executive Office i MP 165, sa iste novobeogradske adrese kao i Cube Real Estate, te Padre Vivio iz Novog Sada i Vivio Pančevac (ne "Vivo", kako stoji u mejlu).

Jasna Matić, bivša ministarka telekomunikacija u vladi Mirka Cvetkovića i direktorka SIEPA-e 2004–2007.
foto: A. Andić

Na zvaničnom sajtu Starco Holdingsa, pak, pominju se još neke firme – Ponderosa iz Obreža u Pećincima, Intel Sky Tech, diler i serviser američke fabrike helikoptera "Robinson", Euromin iz Vranja, čiji je stoodstotni vlasnik ofšor kompanija New Network Solutions LTD sa adresom u Londonu, ali sa sedištem na ostrvu Sent Vinsent i Grenadini, Network Agencija iz Rakovice, te Intel (nekadašnji Institut za primenjenu fiziku, odnosno Institut za mikrotalasnu tehniku i elektroniku), kao i Intel Computers.

U Centralnom registru hartija od vrednosti (CRHOV) javljaju se tri akcionarska društva sa imenom Intel. Intel Communications, sa sedištem na već pominjanoj novobeogradske adresi, u vlasništvu je fizičkih lica. Intel Computers, kao i Intel a.d. Zemun, nalaze se od 2008. u Zemunu, u prostorijama nekada uspešne firme VF, koja je 2009. otišla u likvidaciju. I većinski akcionari ova dva "Intela" su slični – u Intel Computersu tu je ponovo New Network Solutions LTD sa egzotičnog ostrva, sa skoro četvrtinom udela, sledeća po udelu je firma The One sa oko 17 odsto (čiji je jedini vlasnik, uzgred budi rečeno, pomenuti Padre Vivio iz Novog Sada), a tu je i firma Circle, u potpunosti u vlasništvu prethodnog najvećeg akcionara, firme The One, dakle, ponovo Padre Vivio, odnosno Starco Holdingsa.

Sa druge strane, u akcionarskom društvu Intel Zemun vlasništvo od (opet) skoro 25 odsto (opet) ima pomenuta ofšor kompanija. Sledeća je firma RCG sa

17,68 odsto, a tu je i Dan Holdings iz Stare Pazove sa 4,99 odsto vlasništva.

Dakle, ako su podaci iz procurelih mejlova tačni, iza svih ovih firmi je jedan čovek, koji je pre izbora 2012. "prešao na njihovu stranu", i zbog toga zaslužio subvencije za svoje firme. Prema postupcima Tužilaštva za organizovani kriminal, taj čovek nije Mihael Šlomić iz Izraela, stoprocentni vlasnik Starco Holdingsa, niti su to pominjane nominalne vlasnice, već Ljubomir Samardžić, koga je krajem februara Radna grupa Uprave kriminalističke policije privela zbog sumnje da je ošteti Agrobanku za oko deset miliona evra, preko svoje četiri firme – Cube Real Estate, Intel Computers, Intel a.d. i RCG. Samardžić, kome je, prema pisanjima dnevne štampe, Vuk Jeremić venčani kum, kao zalog za ove kredite stavio je zgradu Intel Computersa u Zemunu, koja je, prema optužnici, lažno procenjena na blizu osam miliona evra, umesto na četverostruko manju vrednost.

LAŽNA DILEMA

Još je početkom februara u intervjuu za "Vreme" Saša Radulović izjavio: "Kad zapošljavate ljude u agencijama, ne znam da li znate, imate kombinacije gde plata bude 130.000, od toga 60.000 mora da se da u kasicu za stranku. Pa to je stravično." Iste optužbe ponovio je i već pomenutom "Utisku nedelje" od 30. marta. I kao što je malo verovatno da je, kako reče Miroslav Čučković iz URS-a u istoj emisiji, reč "o fondu u koji su davali zaposleni i iz njega su plaćani troškovi taksi prevoza, stolice, ručkovi"; kao što je malo verovatno da je sam Čučković sa svoje 24 godine imao potrebne kvalitete (a da to nije partijska pripadnost) da postane član uo Kolubare, a tri godine kasnije i uo JAT-a (takođe podaci iz "Utiska nedelje"); tako je malo verovatno i da su poslednji potezi Tužilaštva neselektivni, odnosno da bez ikakvog uticaja izvršne vlasti udaraju u koren partijskog isisavanja novca, nevezano za stranačku pripadnost. Tačnije, da se ponovo poslužimo Čučkovićevom dilemom: "SIEPA nije izuzetak, već pravilo u Srbiji, i mi ili ćemo to promeniti, ili ćemo zatvoriti preko 2000 funkcionera u Srbiji."

RADMILO MARKOVIĆ
i Dokumentacioni centar "Vremena"

Geneza jedne propasti

Jeste da smo u danima, pa i nedeljama, nakon nedavnih izbora imali preča posla, ali ipak: nije li malo čudno kako je tiho i neprimetno, bez produbljenijih komentara, analiza i rekapi-tulacija bilo koje vrste (njemu naklonjenih ili pak ne) prošao odlazak Vojislava Koštunice iz naših (političkih) života? Pa mislim, ipak taj čovek nije bio baš neki šormazdragan, ostojčozoran ili radetavjerica pa da ga zaboraviš onog trenutka kad ti se skloni s očiju?! Lepo je to rekao njegov stranački *genosse*, dramski pisac koji nije Dušan, ali jeste Kovačević: "Ima nečega naopakog u tome da odlazak V. K. bude druga vest tog dana". Prva vest, naime, bio je svečani povratak građanina Šarić Darka u ove krajeve. Tako ispade da je neki lik

jer; listu tih grehova nema svrhe ponavljati, ta bar sam ja na to potrošio stotine šljafni. Ipak, pravi slom nastupio je tek 2007-2008: suočen s perspektivom formalizovane kosovske nezavisnosti i kao biva "mlakog" (A šta je trebalo da urade? Da se slikaju s "kalašem?") odgovora na nju svojih nevoljkih političkih partnera (ds pre svih), Koštunica upriličuje onu bedu od "ulične revolucije" sa šljamom koji lupa i pali po Beogradu, doživljava svojevrsni, ne u kliničkom nego u političkom smislu, *dugotrajni histerični napad*, i praktično se povlači sa vlasti. Zašto? Zato što nije vlastoljubiv? Ne, nego zato što je vlast uvek i nužno petljanje sa stvarnošću, a novonastala je stvarnost njemu bila sasvim neprihvatljiva, nehigi-

Koštuničino ime stoji na samom početku i na odjavnoj špici "petooktobarske republike", a on sad ode u Belanovicu, šta ga briga

bez zanimanja iz Pljevalja (ikonički, hipertrofirana i boljim mastima premazana verzija sitnog mufljuza iz devedesetih; lako ga se može zamisliti kako s jaranima s pijace bistri politiku uz čokanjče u uglednom bifeu "Vinski Srem") važniji znamen naše sudbine od nekadašnjeg predsednika države i predsednika vlade...

Koštunica je "pobedio Miloševića" na onim famoznim izborima 2000. godine, i svi smo glasali za njega, i svi smo bili jako srećni one pete oktobarske večeri, zar ne? Jer, naravno, najveći deo nas nije glasao za ličnost vk niti za program ds, nego za Nekoga Ko Može Da Pobedi Miloševića. Ta radost bila je sasvim opravdana, i glupo je, plitko i *nedijalektički* misliti da bi nešto što se kasnije događalo moglo i trebalo da je retroaktivno pomuti. Otuda je nepodnošljivo tupavo i ono malograđansko zapomaganje, tako često u prethodnoj dekadi, kako "nije trebalo da glasamo za Koštunicu jer je on gori od Miloševića" (Jelde?! Gori od ratnog i mirnodopskog zločinca i masovnog ubice?!); hm, sad, kad malo bolje razmislim, nije li možda baš u tom ritualnom kukumavčenju mentalno-emotivni zametak budućih "belih listića"? Enivej, ko bi da naknadno polemiše s takvom interpretacijom neka se ne žali na moju adresu nego neka se obrati duhu Zorana Đinđića, suštinski glavnog autora "Projekta Koštunica" iz 2000. Ja se ne žalim jer je projekat poslužio svrsi, a to što je njegov nosilac kasnije postao štetočina, to je nešto što ne možeš uvek unapred da sprečiš, čak i ako možeš da predviđiš.

Koštunica je, dakle, imao igrati rolu onog "desnog", konzervativnog, ali i dalje politički i na sve druge načine pristojnog pola političke scene nove, demokratske Srbije. On je bio "sistemska" desnica, za razliku od vansistemske radikalne i socijalista. Prvih godina je to još kako-tako i funkcionisalo, uprkos ogromnim brljotinama i povremeno monumentalnim svinjarijama koje je činio kao predsednik i posle kao premi-

jenska. Ionako je pre toga – uz sasluživanje Tadića, Nikolića i ostalih – sebi upriličio politički azil i zadužbinu u vidu novog Ustava, sve s famoznom preambulom čija je svrha bila da Srbiju zadrži trajno u vanrednom stanju i političko-identitetskom bunilu, tj. u okovima ropstva jedne bolesne fikcije. A bolesna je svaka fikcija koja pretenduje na to da bude nadređena činjenicama.

E sad, zašto sve ovo (danas) pišem? Zato što hoću da kažem ovo: Koštunica je kriv za sve... Kažem to bez jarosti, mirno i prividno ravnodušno, onako kako se konstatuju posledice neke davne nepogode. Naime, ispisavši se radikalno iz "proevropskog" konsenzusa, u stilu onog čobanina koji se naljutio na selo pa sebi otifikario onu stvar, Koštunica je trajno raskinuo svojevrsni "petooktobarski" pakt levih, liberalnih i umereno konzervativnih antimiloševićevaca. Samim tim, oni više nisu imali, i kanda više nikada neće imati većinu u Srbiji. Zato je ubuduće ili mogao vladati Srbijom zajedno sa Šešeljem i Dačićem, ili je Tadić mogao da im kidnapije Dačića i stekne vlast, ali i to plati trajnom stigmom kod "napredne inteligencije" i obrazovanije srednje klase koja je generalno sledi. Što je, pak, bio koren Tadićeve propasti.

Šta je posledica tog degenerativnog procesa, u kojem ama baš niko od aktera nije nedužan, ali su Koštunica i ds nesumnjivo u njegovom epicentru? Evo, baš ovo oko nas: Srbija kojom vladaju navodno "preumljeni" likovi iz devedesetih, oni čija je vladavina okončana (i) uz pomoć Đinđićevog i dosovog "projekta Koštunica". Elem, ime i lik ovog čoveka stoje i na samom početku i na odjavnoj špici "petooktobarske republike", a on sad ode u Belanovicu, šta ga briga. Čemu nas to uči? Možda samo ovome: nije s "demokratskim nacionalizmom" problem što je paradoksalan, nego što je neodrživ: u svakoj kriznoj situaciji, "demokratsko" nestaje i prepušta sav prostor nacionalističkom resantimanu, koji na kraju izjeda svaku političku suvislost, a bogme i svog nosioca. ¶

Šta je ostalo od Arkanove garde

Priča o Radetu Rakonjcu ubijenom 2. aprila u Beogradu priča je o najpoznatijem srpskom paravojnom komandantu, ikoni podzemlja i njegovoj privatnoj armiji; o osvedočenim kriminalacima, ratnim profiterima i ljudima svojevremeno hipnotisanim ratnom propagandom. Priča je to krvavija i mračnija od poslednjeg obračuna kriminalnih klanova

Oko 11.30 časova 2. aprila, ispred kafića "Mariki" u Zvečanskoj ulici stao je svetli alfa romeo: muškarac – po navodima medija – u maskirnoj majici, sivoj trenerci i crnoj kapi izišao je sa suvozačkog mesta i iz heklara otvorio vatru... Ubijen je Rade Rakonjac (52), a ranjeni su Stojan Novaković Cope i Goran Ristanović – prvi je sedeo za stolom sa Rakonjcem, a drugi u samom kafiću.

Ristanović je bivši košarkaš i, po svojoj prilici, slučajna žrtva u ovom zločinu.

Rakonjca i Novakovića međutim spaja jedan čovek – komandant paravojne Srpske dobrovoljačke garde (SDG) Željko Ražnatović Arkan: Rakonjac mu je bio telohranitelj, a Novaković potpredsednik njegove Stranke srpskog jedinstva.

Još jedno ime takođe se našlo u centru pažnje. Reč je o Luki Bojoviću, koji u španskom zatvoru čeka izručenje u Srbiju gde je optužen da kao šef kriminalnog klana stoji iza više ubistava. Naime, on i Rakonjac su kao članovi SDG početkom

devedesetih čuvali Arkanovu decu, a zajednički su optuženi i za iznudu 2005; optužnica je potom zastarela.

Inače, zločin je izvršen u nedelji kada su, bez jasnog povoda i izvora, mediji naširoko raspredali da, pored drugih naručenih likvidacija u Srbiji tokom devedesetih, bivši predsednik SR Jugoslavije Slobodan Milošević stoji i iza ubistva Arkana 15. januara 2000. u hotelu "Interkontinental", a policijska akcija "Vihor" – kontrola najvažnijih saobraćajnih punktova u

ERDUT, DEVEDESETE: SDG i Arkan (gore) i Rakonjac i Bojović kao telohranitelji njegove dece (gore desno)

Foto: Mile Jelesijević
i Facebook strana "Puls asfalta"

Beogradu neposredno posle ovakvih krivičnih dela – završena je pronalaskom spaljenog alfa romea na Voždovcu.

TRAGOM TIGRA

Priča o Radetu Rakonjcu i Stojanu Novakoviću priča je o Arkanu, najpoznatijem srpskom paravojnom komandantu i ikoni podzemlja; o delovanjima i sudbina ma iz njegove Garde sastavljene od Zvezdinih navijača, kriminalaca, ratnih profitera, masovnih i sitnih ubica, patriota, klinaca hipnotisanih ratnom propagandom; priča je to krvavija i mračnija nego što je izgledao kafić u Zvečanskoj drugog aprilskog podneva u kome je, po svoj prilici, došlo do još jednog obračuna kriminalnih klanova.

"Neki od tih Arkanovih ljudi vratili su se svojim porodicama, žive u tišini i niko ne zna gde su bili i šta su radili. Kako neko može da zna da mu komšija ima krvave

ruke do lakata? Neki od njih su postali i ugledni biznismeni, regularni članovi društva", kaže za "Vreme" jedan bivši pripadnik paravojnih jedinica. Nije bio u Arkanovim tigrovima, ali je mnoge od njih poznao: "Možete vi da mislite o Arkanu šta hoćete, ali manji deo jedinice su bili ti koji su vršili likvidacije, pljačkanja. Iz mog kraja, nekoliko drugara se prijavilo. Većina su bili lokalni krimosi, ali bilo je i poštenih koji su otišli iz patriotskih razloga – vole Srbiju, imaju neku rodbinu tamo itd."

Jedan od pomenutih krimosa, kako kaže naš sagovornik, skinuo se u Erdutu sa droge: "Poginuo je čist."

"Kada sam ih sretao tokom ili posle rata, niko nije imao loše mišljenje o toj priči. Oni su bili smešteni kao vojska, imali su vrhunsku opremu koja ti u ratu spasava život, nisu transportovani na front kao stoka, kao što je to JNA radila, imali su platu i, što je najvažnije, sigurnost – znali su da će, ako treba, svi da poginu za jednog. Međutim, rat je definisano stanje – ovde je prijatelj, a na onoj strani je neprijatelj. U miru ništa nije definisano..."

Arkan je pričao da je Gardu formirao 11. oktobra 1990, u manastiru Pokajnica kod Velike Plane. Da je iza svega stajala Državna bezbednost MUP-a Srbije – nije pominjao. Izvesno je samo to da će im se svi zajedno u narednih pet godina trag pratiti po ratištima u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini.

Centar Arkanove Garde bio je u bivšoj kasarni u Erdutu.

"Sećam se kada me je Arkan proveo kroz spavaonice i u jednoj od njih rekao: 'U ovoj sobi ima, recimo, 250 godina zatvora'", rekao je u dokumentarnom serijalu *Jedinica* Dragan Vasiljković poznatiji kao Kapetan Dragan.

O Gardi kao sigurnoj kući od pravosuđa i policije svedoči Kristijan Golubović. Dok čeka suđenje za trgovinu narkoticima i uz podebeo kriminalni dosije iz devedesetih, Golubović je više puta pričao kako su ga Arkan i Milorad Ulemek Legija sklonili u Erdut nakon što je 1993. pobjegao iz Petog opštinskog suda, skočivši kroz prozor drugog sprata.

Golubović se nije dugo zadržao u Gardi, ali jesu drugi koji su dopadali Arkanu "na čuvanje".

Nakon što je ranio Mihajla Divca, kriminalca sa Novog Beograda, Arkan je u Gardu primio Luku Bojovića, sina svog dugogodišnjeg prijatelja i direktora Beogradskog zooškog vrta Vuka Bojovića. Bojović ubrzo stiče čin potporučnika, a Rakonjac, u emisiji "Goli život" Milomira Marića (avgust 2013), ističe ga kao najhrabrijeg gardistu i "najvećeg Srbina među gardistima".

U Erdutu, Bojović produbljuje svoje prijateljstvo sa Legijom, instruktorom i Arkanovim operativnim komandantom. Ovo poznanstvo će mu značiti kasnije: Legija će se nakon rata naći na čelu Jedinice za specijalne operacije (JSO) i postati uz Dušana Spasojevića šef Zemunskog klana. Zahvaljujući tim vezama, danas mediji o Bojoviću pišu kao nasledniku

DANI VOJNO-EKONOMSKE SARADNJE:

Radovan Stojčić Badža i Arkan u Erdutu

Foto: Vreme arhiva

Kao i Rade Rakonjac, Đorđević je u SDG-u imao čin pukovnika. Međutim, neporedivo veći značaj imalo je naručeno ubistvo Arkanovog neposrednog "poslodavca": načelnik Javne bezbednosti MUP-a Srbije i komandant srpske Teritorijalne odbrane u istočnoj Slavoniji, Radovan Stojčić Badža ubijen je u piceriji "Mamma mia" 11. aprila 1997. Ovaj zločin do danas nije razjašnjen.

Prethodnom životu su se vratili i pevači, bivši članovi SDG-a, Oliver Mandić i Toni Montano. Poslednji je, navodno, demantovao da je imao veze sa Gardom, ali u novinama iz tog perioda ima svedočenja da su se ova dvojica popularnih pevača "šepurili po čitavoj Srbiji kao manekeni i slikali se u uniformi gde god su stigli". U Gardi je bio i Dušan Prelević, poznati beogradski pevač koji je umro 29. jula 2007.

Mandić je, inače, bio portparol i intendant u SDG-u. Kako je sam pričao, upravo je on upoznao Arkana i njegovu treću ženu Cecu Veličković i to na jednoj od proslava u Erdutu. Sa pesmom "Ono što ti nisam rekao" učestvovao je u finalu izbora za srpskog predstavnika za Eurosong 2013. godine.

Zamenivši uniformu odelom, umešto crne kape Arkan na glavu stavlja gel za kosu i okreće se biznisu, pre svega FK "Obiliću". Operacija preuzimanja kluba izvedena je preko Novakovića (ranjenog 2. aprila): u julu 1994. fudbalski klub "Obilić" raskida ugovor sa kompanijom "Kopeneks", a novi vlasnik postaje Stojan Novaković Cope. Ubrzo će ga na tom mestu zameniti Arkan, a Novaković će potom postati potpredsednik SSJ-a i deo na venčanju Arkana i Svetlane Cece Ražnatović. U "Obiliću" pojedinci iz Gardi dobijaju posao kad god treba, naravno kao civili.

ZBOGOM KOMANDANTE

Najveći udarac za Srpsku dobrovoljačku gardu desio se 15. januara 2000. godine. Tada je u holu hotela "Interkontinental" ubijen Željko Ražnatović. Pored njega stradali su i njegovi prijatelji Milenko Mandić Manda i Dragan Garić. Za ovaj zločin, 9. oktobra 2006. osuđeni su Dobrosav Gavrić, na 35 godina zatvora,

"Zemunaca". Na rođendanskoj svečanosti Garde, 1994. godine, Arkan sumirao je u govoru život i priključenija njenih članova: "Mnogi su se vratili svom civilnom životu, prethodnom životu. Garda je od 26 dobrovoljaca na početku, izrasla u moćnu sumu sa oko pet hiljada boraca. Većina tih ljudi je časno i pošteno obavljala svoj posao, ali kako u svakom žitu ima kukolja tako je i sa mojim borcima."

Izgovarajući reč "kukolj", Arkanu je sigurno kroz glavu prošao slučaj Marinka Magde, "srpskog trboseka". Ovaj bivši legionar i bivši član SDG-a, sa svojom bandom uglavnom iz Garde, početkom 1994. ubio je šestoro ljudi u Subotici, među kojima i desetogodišnjeg dečaka, četvoro u mađarskom Segedinu (među njima još dva maloletna dečaka) i troje ljudi u Kečkemetu. U Srbiji je osuđen na smrtnu kaznu, a njenim ukidanjem preinačena je u 40 godina zatvora. Doživotnu robiju služi u zatvoru u mađarskom gradiću Šatoraljaiújhelj, na granici sa Ukrajinom.

U Magdinoj grupi je bio i Arkanov gardista Siniša Petrić Zenica. Osuđen na 15 godina zatvora, beži 2003. iz zatvora u Sremskoj Mitrovici da bi se u februaru 2012. ponovo našao iza rešetaka – ovaj put zajedno sa Lukom Bojovićem u Valensiji.

Motiv za zločine Magdine grupe bilo je koristoljublje. Isti motiv je pripisivan i celoj Arkanovoj Gardi: nakon njenog pojavljivanja na ratištima u Srbiju su stizali šleperi sa video-rekorderima, televizorima, frižiderima. Takođe i slavonska

hrastovima, nafta i cigarete; istočna Slavonija kao deo Krajine naprosto je bila Arkanova privatna država.

Arkan je u to vreme nedodirljiv, a usta su mu puna patriotizma: između ostalog, kao primer ljubavi prema Srbiji, navodi da je na front doveo svog najstarijeg sina Mihajla. Ovaj bivši član SDG-a danas u Las Vegasu ima restoran.

Paralelno sa aktivnostima Garde, Arkan razvija političku karijeru: decembra 1992. postaje poslanik u Narodnoj skupštini ispred grupe građana "Za Kosmet". Sledeće godine osniva Stranku srpskog jedinstva (SSJ).

GODINE OBILIĆA

Nakon Erdutskog sporazuma iz novembra 1995. Arkanova Garda napušta Erdut. Formalno raspuštena, prema sopstveni izvorima imala je 383 ranjena i 51 poginulog pripadnika ratnim dejstvima.

Međutim, manji deo ove paravojne formacije zajedno sa pripadnicima "crvenih beretki" ući će 1996. u Jedinicu za specijalne operacije. Ostatak se vraća "prethodnom životu".

Nebojša Đorđević Šuca prvi je od njih koji će stradati u sačekuši: 12. oktobra 1996. ubijen je pred svojom kućom u Zemunu, dok je parkirao svoj automobil vučarskih registracija. Više od dvadeset metaka iz automatske puške završilo je u Đorđevićevoj glavi; očevica nije bilo, a nepoznati napadači su do danas ostali takvi. Udovica Aleksandra postaće kasnije druga supruga Milorada Ulemeka Legije.

Milan Đuričić Miki i Dragan Nikolić na 30 godina.

Na Arkanovu komemoraciju u Domu sindikata, 19. januara 2000, između ostalih došli su pisac Brana Crnčević, bivši portparol JUL-a a danas ministar u srpskoj vladi Aleksandar Vulin, vlasnik RTV Pinka Željko Mitrović, pevači Oliver Mandić, Toni Montano, Zoran Kalezić, Aca Ilić i Rade Jorović, kompletan prvi tim FK "Obilić" sa direktorom Dragoslavom Šekularcem na čelu...

Među desetinama čitulja, jednu u "Večernjim novostima" potpisuje i Rade Rakonjac: "Zbogom moj voljeni komandante". Istog dana, jednu daje i u "Politici", a pored njega potpisan je i Luka Bojović.

Nakon likvidacije u "Interkontinentalu", vođstvo ssj-a preuzima Borislav Pelević. On je bio general sdg-a i Arkanov kum. Kasnije se ssj utopila u Srpsku radikalnu stranku, a potom će Pelević postati i član predsedništva Srpske napredne stranke. Istupivši iz nje, na poslednje parlamentarne izbore izašao je sa grupom građana "Patriotski front dr Borislav Pelević" i osvojio 4514 glasova – manje nego što je imao pri prijavljivanju svoje izborne liste. Član ssj-a bio je Dragan Marković Palma, gradonačelnik Jagodine i treći čovek aktuelne jake

političke koalicije koju čine Socijalistička stranka Srbije, Partija ujedinjenih penzionera Srbije i Markovićeva Jedinistvena Srbija (JS). Palma je kao kandidat ssj-a 2000. godine postao republički poslanik, da bi svoju stranku osnovao 2004. Pored svega drugog u Jagodini, i danas vodi Arkanov humanitarni fond "Treće dete".

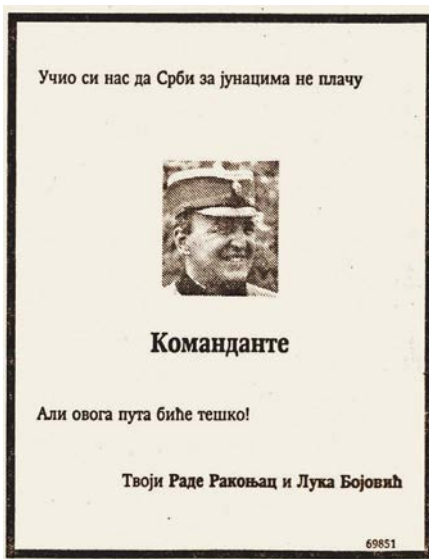
Posle Arkanove smrti usledio je niz likvidacija ljudi koje su imali veze s njim. Tu su pripadnik Garde Nenad Pupalović Pumpa, zatim Milan Đorđević Bombona, jedan od najbližih Arkanovih prijatelja...

Posle petooktobarskih promena 2000,

ČITULJA KAO OBELEŽJE: Mesto ubistva Rakonjca i čitulja koju su on i Bojović dali pokojnom komandantu

Foto: Fonet

set godina zatvora: za atentat na premijera Zorana Đinđića; za otmicu i ubistvo bivšeg predsednika Srbije Ivana Stambolića i atentate na lidera Srpskog pokreta obnove Vuka Draškovića; za likvidaciju Zemunskog klana...

Nakon Arkanove smrti i Legijinih optužnica, vesti od bivših članova SNG-a se proređuju. Pre tri godine, mediji pišu o sukobu Cece Ražnatović sa Vojkanom Đurkovićem Puškarom. Oni su, naime, vodili spor zbog 116.000 evra od iznajmljivanja Arkanove imovine u Bijeljini u kojoj Đurković i danas živi. Ovaj bivši vođa "Delija" i major u SDG-u 2005. godine je uhapšen

zbog optužbi za etničko čišćenje u svom gradu; pušten je nakon nekoliko meseci.

GODINE ČEKANJA

Šta je sa članovima Srpske dobrovoljačke garde koji nisu bili dovoljno dobri da ih Legija uzme u JSO, koji nisu imali znanja da naprave kafanu, legalno ili kriminalno carstvo, koji nisu imali dovoljno samokontrole da počnu novi život "običnih komšija", da pobegnu pre dizanja poternica i sakriju se u nekim afričkim pustarama u kojima debelo naplaćuju svoje tigrovske veštine, šta je sa onima koji su izbegli "sačekuše"?

Jednog takvog "Vreme" je sasvim slučajno našlo u Bačkoj Palanci. Ima dečako lice, obrijan je i kratko ošišan. Ruke i oči mu drhte, nema sve zube. "Danas sam socijalni slučaj... Nemam posao, nemam porodicu... Reći ću ti iskreno, prosim ovde po Palanci."

U razgovoru pre toga rekao je da je u dobrovoljce otišao sa 19 godina i to iz patriotskih razloga, "ne da kokošari". Sveo je da te, 1991. godine, "kad su mladima Kristijan, Knele i kompanija bili idoli", dečak kao on nije mogao da razume te "turbo godine". Međutim, kaže i ovo: "Jesam razočaran svime... Izgubio sam svoje najbolje godine, ali išao bih opet. Iako više nisam ni fizički ni psihički sposoban, išao bih opet."

MIRKO RUDIĆ

i Dokumentacioni centar "Vreme"

Pola veka u sudnici

Sve treba raščistiti, i ta ubistva i ubistvo premijera Zorana Đinđića, ali se time treba ozbiljno baviti i tek kad se sve razreši, onda o tome možemo na velika zvona. Kod nas je sve obrnuto, sve to unapred završavamo i onda se govori o neefikasnosti pravosuđa, a tu je reč o neefikasnosti politike i borbe protiv kriminala

Advokat Branislav Tapušковић svjedok je vremena: gotovo pola stoljeća je u advokaturi. Upoznala sam ga kao mlađahna novinarka u drugoj polovini 80-ih godina prošloga vijeka u Bihaću, na suđenju u " aferi Agrokomerc", u kojoj je branio Hakiju Pozderca – tko se ne sjeća, Fikreta Abdića su optužili da je izdavao mjenice bez pokrića i time podrivao državu. Nakon toga, sretali smo se s vremena na vrijeme, ali uvijek je bio jedan od onih s kojima je uživanje razgovarati, pa čak i ne slagati se povremeno. Gospodin čovjek i advokat, u najkraćem.

Njegov život počinje u Prilepu 1937. godine: otac željezničar, majka i dvojica braće. U Beograd dolazi na fakultet, pravni, diplomira 1960. godine (skroz u roku, za četiri godine), potom radi na sudu i 1966. godine – kad je skupio pet godina staža, pripravnčkog i stručno-suradničkog (nakon polaganja pravosudnog ispita) odlučuje se za advokaturu, tada ne baš mnogo priznatu struku u društvu. I tako većinu profesionalnog života, u kojem se bavi – osim kad su prijatelji posrijedi, u rijetkim civilnim slučajevima – isključivo krivičnim pravom. O tome je objavio, 1996. godine, i knjigu u kojoj se bavio nekim svojim "velikim" slučajevima, Miloš Jevtić i "Beogradska knjiga" su mu 2007. objavili razgovore pod naslovom "Pravda i krivda". U međuvremenu je advokatskoga traga ostavio i u Haškom tribunalu u slučajevima optuženih za ratne zločine, ali i kao prijatelj suda u predmetu protiv Slobodana Miloševića, a radi i danas. Penzija mu, kako kaže, još nije na pameti, iako piše "kapitalnu" knjigu koju će – usprkos tome što bi mnogi mi htjeli te zapise pročitati i propitati ga koješta – objaviti tek kad ga više ne bude. A to da ga "ne bude", kako se čini, ne planira za skoro vrijeme!

Na početku razgovora vraćamo ga u davno vrijeme, 70-te godine prošloga

vijeka, vrijeme verbalnog delikta i neprijateljske propagande – sa prikrivenom mišlju da nam se danas pomalo, bar kad je javna i kritička riječ ponovo ugrožena – kad je morao braniti advokate zbog obrana njihovih klijenata.

BRANISLAV TAPUŠKOVIĆ: U to vreme sam bio disciplinski tužilac Advokatske komore Beograda. Prvi slučaj bio je zahtev novosadskog tužilaštva da pokrenem postupak protiv poznatih advokata Veljka Kovačevića i Jovana Barovića, zato što su braneci Mihajla Mihajlova zbog optužbe za neprijateljsku propagandu, zloupotrebili ulogu branioca. Branili su delo, ne optuženog, glasila je optužba. Odmah sam otputovao u Novi Sad i zatražio spis: posebno me zanimao zapisnik sa glavnog pretresa, u kojem nije bilo ničega, ni primedbe državnog tužioca, niti opomene predsedavajućeg sudijske. U stvari je taj zahtev bio optužba advokature, sa ciljem da ona osudi samu sebe samo zbog onoga što su u odbrani izneli advokati, a što se vlastima nije dopadalo. To je bilo isto ili slično onome što se zahtevalo od advokature u slučaju Slobodana Subotića, samo sada podmuklije i perfidnije.

Čim sam se vratio u Beograd, pismeno sam obavestio Okružno tužilaštvo u Novom Sadu da protiv advokata Kovačevića i Barovića neće biti otvaran nikakav postupak, jer za to nema nikakvog osnova.

Isto se ponovilo te ili naredne godine sa Srdom Popovićem, koji je branio Dragoljuba Ignjatovića, književnika. I njemu su na teret stavili da je "branio delo, a ne optuženoga", iako je on stalno tvrdio da je to što je pisao njegov branjenik istina, sve su to bili podaci koji su uzimani iz medija, o kojima se govorilo i diskutovalo i na raznim forumima i sve su to bile nesporne činjenice. Intervencija disciplinskog tužioca Advokatske komore Beograda tada nije tražena, a advokat Popović, inače moj kolega još od studija, osuđen

je na uslovnu kaznu, godinu dana mu je bilo zabranjeno baviti se advokaturom.

"VREME": Da li je i tada, u slučaju advokata Subotića i Barovića, za to bila potrebna lična i profesionalna hrabrost?

Kako nije! Čujte, to su 70-te godine. Tu je i Slobodan Subotić 1971. godine...

Vrijeme Maspoka u Hrvatskoj...

Da. Advokat Slobodan Subotić, tadašnji predsednik Advokatske komore Srbije bio je prvi posleratni predsednik našeg udruženja koji nije bio član Saveza komunista. Uhapšen je krajem 1971. godine (tačno 29. decembra) sa optužbom krivičnog dela neprijateljske propagande. Osnov optužbe bio je letak nađen u njegovoj kancelariji, u kojem se govorilo o statusu Srba u Hrvatskoj, iako je bilo mnogo dokaza da mu je taj letak podmetnut. Svejedno, osuđen je na zatvorsku kaznu od godinu i dva meseca, izdržao ju je i ubrzo po izlasku iz zatvora je umro.

Slijede slučajevi profesora Mihaila Đurića, profesora Beogradskog univerziteta i još nekih, i u tome ste... I danas se ne libite toga da podsjećate na tadašnju ulogu vašeg kolega Rajka Danilovića.

Tako je, tu su Subotić, profesor Đurić, sve je to povezano. Rajko Danilović je tu – ja svima uvek govorim ono što mislim – i nikad mi nije replicirao, a bio je drugi čovek Gradskog komiteta Saveza komunista, u vreme kad su hapšeni Slobodan Subotić i profesor Đurić, kad su hapšeni profesori na Pravnom fakultetu. To je teško vreme bilo, te 70-te i 80-te godine, kad se naveliko sudilo za verbalni delikt.

Danilović se (i nije jedini), kako ste i sami konstatirali, iz "političkog moćnika" probratio i postao čelnik obrana od "nasilja nad mislima". I sami ste rekli: savršeno je branio u procesu protiv Izetbegovića i Azema Vlasija. No, u vrijeme o kojem

fotografije: Ivan Šepić

govorite, nije bilo mnogo advokata koji su se prihvaćali obrana za ta "antidržavna" krivična djela?

Nije ih bilo mnogo. Ja sam tada bio mlad advokat, 1971. godine sam tek pet godina bio u advokaturi, nisam mogao da očekujem velike predmete – u advokaturu sam ušao u oktobru 1966. godine, nakon što sam pet godina radio kao pripravnik, položio ispit, pa potom kao stručni saradnik u Odeljenju za maloletnički kriminal, nikad nisam bio sudija i čim mi je isteklo pet godina, jer je tada je toliko trebalo, ja sam se upisao u imek advokata. I tako do današnjeg dana...

Roditelji su vam bili nesretni kad ste otišli u advokate...

Kako nisu, nije to bilo lako. Lako je bilo mojim kolegama koji su imali zaleđe, porodičnu tradiciju. Ja ju nisam imao i ni malo lako nije bilo te 1966. godine krenuti u privatnu profesiju koja je bila proskribovana sama po sebi, antidržavna. U to vreme nije bilo lako odlučiti da se baviš privatnom profesijom. Osim toga, mene je u to vreme čekalo sigurno sudijsko mesto u Beogradu i jedva sam to eskivirao tih pet godina. Nisu mogli da me otpuste, ja sam njima tada bio koristan kao stručni saradnik i ozbiljno sam se bavio maloletničkom delinkvencijom, čak i godinama nakon što sam postao advokat. U to vreme ja nisam mogao da računam da branim u nekom značajnom procesu vezanom za slobodu mišljenja, ali sam vrlo aktivan bio u radu Advokatske komore i uvek sam stajao iza ljudi koji su bili proganjani, pogotovo iza onih koji su proganjani iz advokatske profesije. U tim vremenima sam se sasvim slobodno angažovao upravo u tim slučajevima, i eto, to je to. Naravno, posle sam dobio i velike slučajeve, Gojka Đoga, na primer, tu su bile i afere, 1981. godine afera "Beograd inženjering"... Sve su te privredne afere i tada bile korišćene u razne druge svrhe. Svuda je politika stajala iza toga. Isto je i danas, ništa se nije promenilo u tom smislu, kad treba nekoga žigosati. Recimo, slučaj "Medenica" 1983. godine, slučaj "Rad", gde su progonjeni generalni direktor Radislav Urošević i arhitekta Maksimović, a u pozadini je činjenica da je jedan dokument bio sklonjen, izvučen iz predmeta i oni bi sigurno bili osuđeni da je taj dokument ostao nedostupan. Ali, posle par godina

taj se dokument pojavi i ceo slučaj bude rešen, a činjenica je bila da je za posao u Libiji provizija od 300 miliona dolara bila legalizovana, niste mogli zaključiti posao bez provizije. Taj postupak je, na neki način, korišćen za neku vrstu obračunavanja između Ivana Stambolića i Slobodana Miloševića.

Već tu počinje njihov prvi sukob?

Da, to počinje 1985. i završava se 1989. godine. No, najflagrantniji slučaj je slučaj Hakije Pozderca i Agrokomerca 1987. godine.

Na tom suđenju smo se i upoznali...

Otpočetka ste tvrdili da je riječ o političkoj priči.

Što se tu dogodilo? Trebalo je politički maknuti Hamdiju Pozderca i tu je on – iako ga je Hakija, optuženi u " aferi Agrokomerc", preklinjao da to ne čini – pod-

pokretanje afere – jedna firma sa 12.000 ljudi uništi, u jednom sirotinjskom kraju u kojem je narod zaposlen. Sva osnovna jata i proizvodnja su uništeni, sve je stalo za nekoliko meseci samo da bi se obračunalo sa Hamdijom Pozdercem. Najružnija stvar u svim tim aferama je što se takve stvari koriste, ne za borbu protiv privrednog kriminala, nego za političke obračune. Mi smo izračunali u ono vreme da bi trebalo uhapsiti više od 20.000 ljudi, jer je unutrašnji dug Jugoslavije bio preko 40 milijardi dolara. Ne govorim napamet, o tome se i tada govorilo. Savezni sud je, uoči tog suđenja, održao sednicu u Splitu i tamo su oni doneli zaključak da izdavanje menica bez pokrića može biti kontrarevolucionarno delovanje, ako je u tim razmerima vršeno. Oni su napravili krivično delo kontrarevolucije sa za-

neo ostavku, nakon čega su ga uhapsili. Pokazalo se da su Hakiju pustili nakon godinu dana i nikad ga više nisu na sud pozvali, nego su samo od Fikreta tražili da kaže da je Hakiji dao dva miliona maraka negde u Švajcarskoj i da ne brine više ni za što. Što se dogodilo sa Fikretom? Osuđen na četiri godine zatvora, ta presuda je ukinuta, a taj postupak više nije ni nastavljen i niko ne zna što se sa time dogodilo.

U to vrijeme "Agrokomerc" i Fikret Abdić optuživani su za izdavanje silnih mjenica bez pokrića, ali javnost je govorila da se isto događalo u INA i ostalim velikim jugoslovenskim poduzećima, u svim republikama. Samo je "Agrokomerc" nastradao, zašto?

Koja je svrha bila da se – razumem

prećenom smrtnom kaznom, koja je visila nad glavom i Fikretu Abdiću i Hakiji Pozdercu, a i još nekima.

To bi danas bilo zločinačko udruženje i spadalo bi pod nadležnost Specijalnog suda!

Tačno. I danas su ovde glavna tema, kad je u pitanju taj specijalni sud, ta krivična dela kojima oni sude, da li su mogla da budu vršena bez direktnog učešća političara u svemu tome? Ili su oni pokriveni parlamentarnim odlukama i sada se preko ovih afera – a ne znam na što će to sve da izađe i ne bih da se time bavim i budem bilo čiji advokat – vidi evidentan uticaj politike.

Vaš branjenik Vučko Manojlović bio je osuđen na smrt. Da li vam je to jedini slučaj smrtne kazne u advokatskoj karijeri? Koliko su takvi

slučajevi teški za advokate?

Ne, 1974. godine imao sam slučaj – kompleksan predmet – ubistva policajca u Smederevu, ta smrtna kazna je i izvršena. Naravno da je teško i da se razume: opredelivši se za bavljenje advokaturom, ja sam sasvim sigurno pred samim sobom imao stav da sam protiv smrtne kazne i da sam protiv jedne takve egzekucije u kojoj se država spušta na nivo ubojice. Drugo je pitanje, često kod nas, kad nas pitaju kako možemo da branimo nekoga ko je izvršio ubistvo – ja sam toga imao u mojoj karijeri stotinjak puta ili više – retko se brani potpuno nevin čovek, iako sam ja imao i takve slučajeve. Imao sam slučajeve ubistva zbog kojih su nevini ljudi bili u zatvoru – čak dva puta, što je mnogo u karijeri advokata – jedan lekar iz Novog Sada koji je osuđen

se događalo, da se dovedu ti ljudi koji su navodno imali nalog da ubijaju. Sve treba raščistiti, i ta ubistva i ubistvo premijera Zorana Đinđića, ali se time treba ozbiljno baviti i tek kad se sve razreši, onda o tome možemo na velika zvona. Kod nas je sve obrnuto, sve to unapred završavamo i onda se govori o neefikasnosti pravosuđa, a tu je reč o neefikasnosti politike i borbe protiv kriminala.

Kako gledate na današnje pravosuđe, tzv. reformu reforme pravosuđa?

Pravosuđe je uništeno na nekoliko načina, sa jedne strane. Sa druge strane, oformiti jednog dobrog sudiju, treba vremena. Ne može se sudija stvoriti za manje od deset godina da bi sudio ozbiljne stvari, ne može! U Engleskoj, na primer, niko ne može postati sudija pre 40. godi-

znači ništa, sud treba da bude na visini zadatka, a on to neće biti samo zato što ćemo ga zvati specijalnim ili nekako drugačije. On je ili sud, ili nije sud!

Mnogima je neobično da ste, nakon što ste 90-ih godina zastupali opozicionare, od Vuka Draškovića do ljudi okupljenih oko Zorana Đinđića, postali prijatelj suda u slučaju Slobodana Miloševića. Imali ste i problema zbog toga...

Imao sam dosta neprijatnosti zbog toga i do današnjeg dana ima onih koji će da postave pitanje kako sam ja to prihvatio. U tom trenutku ja sam bio predsednik Advokatske komore Srbije, 1996. godine, samo šest meseci posle kraja rata, već sam radio u Haškom tribunalu, braneći jednog Hrvata, Zdravka Mucića. On je bio čuvar u muslimanskom logoru za Srbe, a odbranu sam prihvatio zato što sam čuo, posle i potvrdio, da je oko 150 ljudi, Srba, izvadio iz logora i spasio ih. Šindler među Hrvatima, to sam pomislio i više se nisam premišljao i sve sam to rekao u uvodnoj reči koju sam dao odmah nakon tužioca, što tamo nije bilo uobičajeno. Znalo se, dakle, što sam ja tu u tom sudu radio, kako sam radio i kako sam se ponašao. Iz Haga su me zvali, imao sam i haško iskustvo, u tom trenutku sam ja advokat koji se već 30 godina bavi isključivo krivicom, a hteli su i nekoga sa "statusom" – u tom trenutku sam ja i predsednik Advokatske komore. Milošević je hteo sam da se brani, a oni su zaključili da prijatelj suda bude na neki način zamenja za branioca. Odmah sam prihvatio, ni sekunde nisam razmišljao! Prvo, to je izazov, a drugo, od samog početka sam bio spreman da, ako bi u bilo kojoj situaciji omeo Miloševiću odbranu, istoga trenutka izađem iz predmeta. Sad kad pogledam moje prve istupe, kad sam prvi puta govoreći pred tim sudom rekao da on nije mogao biti isporučen kao komad nameštaja, bez zakonskog osnova, uz nepoštovanje našeg ustava, govorio sam i o tome da ako taj sud ne dobije univerzalnu dimenziju, da se može primenjivati na svakoga ko izvrši ratni zločin, neće imati kredibilitet, o čemu se danas toliko priča.

I šta se pokazalo? Kad je osnovan godinu dana kasnije stalni sud za ratne zločine, Amerika to nije prihvatila i taj sud još nema univerzalnu dimenziju, a znamo

■ Sud treba da bude na visini zadatka, a on to neće biti samo zato što ćemo ga zvati specijalnim ili nekako drugačije. On je ili sud, ili nije sud!

za razbojništvo, jer je jedna prostitutka prostreljena sa dva metka, osuđen je na dugogodišnju robiju. Nakon toga, u akciji Sablja jedan od uhapšenih, uveren da ta nije preživela – a jeste, i optuživala je mog branjenika – priznaje zločin. U međuvremenu, moj branjenik je tri godine u zatvoru i da nije bilo priznanja izdržao bi celu kaznu i trebalo nam je još tri meseca da se natežemo sa sudom, koji nije hteo da obustavi postupak... Odbrane za ubistva su najjednostavnije za rad, tu se najčešće istražuju motivi, u nedavna vremena nije ni bilo naručenih ubistava... I dan-danas, naručena ubistva mora da potvrdi neko kome je naređeno ili naručeno ubistvo. Ne bih se upuštao u ono što ovih dana pišu tabloidi oko Slobodana Miloševića. U redu, ako ima dokaza, neka dođe taj i kaže ko mu je naredio da ubije...

Ispada, po tabloidima, da je Milošević pobio sve one silne ljude, čak i zbog ljubomore...

Da, ubiti zbog ljubomore... Ne bih da ulazim u to, ali je interesantno to da kad se ovih dana govori o Kosovu, bombardovanju, imamo ovu priču. Ne ulazim u to, ali sve bi to trebalo raščistiti, sve što

ne. Nije samo potrebno završiti fakultet i neku praksu, potrebno je i životno iskustvo, a sudije se registruju iz redova advokata, onih koji su godinama i decenijama bili u praksi. Pritom, nikad više oni ne mogu postati advokati, a kod nas sve što je izbeglo iz policije, sudova, tužilaštava sleglo se u advokaturu. To je direktno dovelo do tog mišljenja građana da se sve može završavati raznoraznim načinima, ne u sudovima. Ne mora da znači da su ti ljudi zaista upleteni u korupciju, ali je podgrejano uverenje da je to moguće. Ja sam bio i predsednik Advokatske komore, i predsednik beogradske komore u vreme kada je padao Milošević i tada smo dnevno reagovali na razne zloupotrebe, od *lex specialisa* do toga da je ministar pravde postao neko ko je falsifikovao izbore... Danas se advokatura ne čuje... Nedopustivo je da je ovih dana sud morao da reši odnose u advokaturi. Ali, ni o tome ne bih... U svakom slučaju, ono što je u pravosuđu najprisutnije, to je nedostatak kadrova i to se neće rešiti nikakvim administrativnim odlukama, da li će sud biti ovde ili onde ili kako će se zvati, da li će biti specijalni sud... Meni to ne

što se događa po svetu, koliko civila strada u svim tim "humanitarnim" akcijama.

Ne bih da govorim o aršinima prema nama i ostalima, ali ja sam se trudio – i nisam mogao više da uradim – jer, imao sam otpor i među ostalim prijateljima suda, ali uspeo sam da nametnem neke stvari, koje ni Milošević nije uveo u postupak. Na primer, ove transkripte sa Briona na kojima se čitava odbrana Srbije pred haškim Sudom pravde temelji. Ne znam zašto Milošević to nije uradio: bio je Galbrajt dva dana pred nama i Milošević mu nije predočavao te transkripte koje smo dobili od Haškog tužilaštva. Potom je Galbrajt u jednom iskazu pred Tužilaštvom izjavio da je i on bio na Brionima tog spornog dana, onda kad se govorilo o tome da iza Hrvatske stoje i Ame-

da je prebačen u bilo koju bolnicu, makar u Hagu, a on nijedanput nije – a ja sam tri i po godine bio u sudnici s njim – a vrlo često je bilo problema sa pritiskom – hospitalizovan. Kod Šešelja su na to bili primorani, a Slobodana Miloševića čak ni tri dana pred smrt nisu poslali u bolnicu.

Imali ste pritisaka zbog toga što ste bili prijatelj suda u procesu protiv Miloševića?

Tu je bilo svega i svačega, ne mogu svega ni da se setim. Imao sam, doduše, na ulici i prijatnih reakcija... Jednom mi je Bora Todorović rekao: "Bože, ja nikad nisam igrao u tako dugačkoj seriji..." Sa druge strane, sećam se da me već spominjani branjenik Hrvat pozvao da ga u Hagu branim na sam dan polaganja urne moga brata Race i da su me mnogi optuživali

sedeo pored njega. Ta nerazumna akcija policije je, po mom uverenju, dovela do smrti tužioca. Vučku je izrečena smrtna kazna koju je čekao 18 godina, da bi onda bio pomilovan na 40 godina, iako je tada bila na snazi kazna od 20 godina zatvora, pa je bio u zatvoru još deset godina, sve dok ga Tomislav Nikolić nije pomilovao!

Objavili ste 1996. godine knjigu u kojoj ste pisali o nekim svojim velikim slučajevima. Onda ste u rijetkim intervjuima rekli da više nikada neće ništa objaviti. Zašto?

Tu knjigu iz 1996. godine odneo sam bratu dan uoči operacije u martu mesecu 1996. On, Ratimir, elektroinženjer od 54 godine otišao je da se operiše od kuka, nikad nijedan dan bolovanja nije imao. Zbog gluposti lekara, u četvrtak sam ga video, u subotu je bio mrtav. Da li je pročitao neku stranicu ili nije, ne znam... I Vasiliju mom, on je bio i TV novinar, završio je jugoslovensku i svetsku književnost i petorici ministara kulture bio zamenik, sve do Branislava Lečića... Tu bi za Lečića imao jednu priču, ali to ću kad-tad, ako ga ikad u životu sretnem da ga zapitam nekoliko stvari o tome što je pričao protiv Vase kad je otišao u penziju. Vasa je imao ozbiljnu operaciju koju je jedva prebrodio i ja sam došao iz Holandije, ova knjiga je izašla, ja sam mu je odneo i on mi je rekao: "Dobro je Branko da si ovo sve zapisao." Sedam dana kasnije je umro. E, više niko neće od mene dobiti – ako išta budem napisao – ko nije zdrav! Mogu da je objave kad mene više ne bude. Nije to po nekoj vremenskoj logici, imam 76 godina, ali tu ću mnogo koga da isprovizam, pa ako je završim... Ne ide mi lako, tek sad sam video koliko je teško boriti se sa rečima...

Danas, kako sebe vidite nakon 50 godina advokatske karijere, što ste vi dali advokaturi, što ona vama? Da li bi iz današnje perspektive izabrali neku drugu profesiju?

Dugo sam govorio da ne bih bio ništa osim advokat. Možda bi ipak bio nešto drugo...

Što?

Rekao sam vam malopre, teško je naći reč... Možda bih studirao književnost... S druge strane, sve ovo što sam doživio kao advokat trebalo bi da zabeležim i beležim, ali dok sam živ to niko neće dobiti. ¶

TATJANA TAGIROV

■ Kad su nastali problemi sa zdravljem Slobodana Miloševića, kad je postojala mogućnost da mu bude suđeno i kada ga nema u sudnici, ponudili su mi da mu u tom slučaju budem branilac – ja sam to odbio

rika i Nemačka i Vatikan... U to vreme niko ovde, te 2003. niko tome nije pridavao neki značaj, zato što bi to valjda malo pomoglo kredibilitetu Slobodana Miloševića u to vreme.

Ipak, niste ostali prijatelj suda do kraja procesa Miloševiću...

Čim sam te stvari otvorio, odmah je donesena odluka da čim se završi izvođenje tužilačkih dokaza budem eliminisan iz procesa. Tek posle toga su nastali problemi sa zdravljem Slobodana Miloševića, kad je postojala mogućnost da mu bude suđeno i kada ga nema u sudnici, pa su mi ponudili da mu ja u tom slučaju budem branilac – ja sam to odbio. Kejn je prihvatio, pa je posle imao grdne muke s time. Nisam to hteo zato što bih mogao biti zloupotrebljen. Nisam od onih koji tvrde da je on ubijen, ali onog dana kad je umro bio sam gost na RTS-u zajedno sa Ljiljanom Smajlović, koja je podsetila da sam joj posle šest meseci rada kao prijatelj suda rekao da neće dočekati kraj zbog problema sa krvnim sudovima. On je povremeno imao pritisak 150 sa 220 i tri dana pre toga je tražio da ide na lečenje u Moskvu. Ma,

zato što sam prihvatio taj slučaj.

Znak je to da mnogi ne prepoznaju bit advokature? I Srđu Popovića su, sjetimo se, napadali zato što je 80-ih godina prihvatio obranu ustaškog zločinca Andrije Artukovića?

Toga sam se setio, verujte mi. Za mene je to bio veliki uspeh advokatske profesije, da se on usudio da ode u Zagreb i uzme taj predmet. Pre svega, kakvo je to suđenje čoveku koji ne zna ni kako se zove i koji nije u stanju da prati suđenje... Isto je bilo i sa Vučkom Manojlovićem, koji je preživeo devet metaka u toj kritičnoj noći. Nije bio uopšte sposoban da prati suđenje, ali lekari su rekli da može uz upotrebu medikamenata – kakvo je to suđenje? Prvog stepeni sud nije mogao da izrekne smrtnu, da se ne vraćam na to ko je ubio tužioca, ali neke stvari moraju da se poštuju. Brljotina policije je pokrivena tom presudom, on je morao da bude osuđen za taj zločin. On je morao biti osuđen za stvari koje je te noći radio, to nisu bile male stvari, ali ne i za ubistvo! Nije bilo moguće da devet metaka njega prorešeta, a nijedan ne pogodi čoveka koji je

Južni tok rukometa

Kruna sezone u SEHA GAZPROM South Stream Ligi, finalni turnir u Novom Sadu, održaće se od 11. do 13. aprila. Biće to prilika da se promoviše rukomet u najpozitivnijem svetlu i pokaže ozbiljnost projekta regionalne lige

Posle Zagreba i Skoplja, treći po redu FINAL 4 biće održan u "srpskoj Atini", u velikoj dvorani SPENS-a.

O Seha Gazprom South Stream Final 4 vikendu razgovaramo sa predsednikom RK Vojvodina Milanom Đukićem:

"VREME": Da li je sve spremno za organizaciju SEHA GAZPROM South Stream Final 4 turnira?

MILAN ĐUKIĆ: Grad Novi Sad i RK Vojvodina koji su zvanični domaćini turnira, u saradnji sa kancelarijom SEHA lige iz Zagreba, otpočeli su pripreme odmah nakon potpisivanja ugovora u februaru. Moram da priznam da se radi o složenom i zahtevnom poslu, ali i da izrazim očekivanje da će ceo F4 SEHA GAZPROM SOUTH STREAM LIGE proteći na vrhunskom nivou. To znači da je projektovani nivo onaj koji je bio na Evropskom i Svetskom prvenstvu. Da se pored utakmica F4 SEHA LIGE u subotu igraju i prijateljska utakmica juniorskih reprezentacija Srbije i Hrvatske, kao i prvo kolo plej-ofa Super lige Srbije između RK Vojvodina i RK Partizan. Ako se tome pridoda da se između utakmice za treće mesto i finala sprema koncert Dejana Petrovića i Big Banda, onda verujem da stvarate sliku koliko je to obiman i složen projekat. Ne žalimo se, kao dobri domaćini trudimo se da uradimo i više nego što se od nas očekuje ili zahteva. Novi Sad je grad kulture, i slika, i utisci iz Novog Sada i Srbije koji budu otišli u Evropu moraju biti najbolji. Na nama je da to učinimo i opravdamo poverenje domaćinstva F4.

Velika dvorana SPENS-a je veliki izazov.

Kakvu reakciju očekujete od rukometa "populacije"?

Daću odgovor i na pitanje koje niste postavili. Verujem da me pitate kako planiramo da popunimo SPENS kada je na utakmicama RK Vojvodina u proseku 800 gledalaca? Tu imamo dva problema, a prvi je da je RK Vojvodina svesno odlučio da igra u Hali na periferiji grada Novog Sada iz razloga boljih uslova smeštaja i rada. Druga činjenica je da je novosadska publika prosto probirljiva. Kada je nešto izuzetno značajno, traži se karta više, a kada nije, dvorane su poluprazne na raznim sportovima. To je i prednost i mana velikog grada. Mnoštvo sportova, mnoštvo klubova, mnoštvo ponuda utakmica, ponekad i u isto

Predsednik SEHA lige Mihajlo Mihajlovski i predsednik RK Vojvodina Milan Đukić na potpisivanju ugovora u Gradskoj kući u Novom Sadu, februar 2014.

Program SEHA Gazprom South Stream Final 4

Srbija, Novi Sad, SPENS:

Petak 11. 4. 2014.

- Polufinale 1: RK CO Zagreb – RK Vardar, u 18:00 h
- Polufinale 2: RK Meshkov Brest – RK Tatran Prešov, u 20:30 h

Subota 12. 4. 2014.

- Revijalna utakmica juniorskih reprezentacija, Hrvatska – Srbija, u 15:30 h
- Prvenstvena utakmica lige za prvaka Srbije, RK Vojvodina – RK Partizan, u 18:00 h

Nedelja 13. 4. 2014.

- Utakmica za 3. mesto: u 16:00 h
- Mini koncert: Dejan Petrović Big Band, u 18:00 h
- Finale SEHA Gazprom South Stream lige, u 18:30 h

vreme. Dakle, kao prvo, očekujemo dolazak oko 800–1000 ljubitelja rukometa van Novog Sada. Kvalitetnu saradnju koju imamo sa rss, rsv i rsns usmerili smo na to da animiramo klubove i škole rukometa kako bi na najbolji način svi zainteresovani za F4 bili u situaciji da vide "nabolji rukomet u regionu". Dalje marketinška kampanja ne samo u Novom Sadu, već i u celoj Srbiji, ali i regionu je usmerena na to da ovaj događaj predstavi kao pravi spektakl, što on i treba da bude. Jasno je da igrači žele rukomet i trofej, ali publiku zanima da to bude spektakl sa svim elementima spektakla. Imaće spektakl.

South Stream se "pojavió" ispred SPENS-a?

Cevi Južnog toka su postavljene ispred SPENS-a. To je deo marketinške kampanje, osmišljene unapred. Originalne cevi kojima će se graditi gasovod Južni tok dopremljene su za ovu priliku ispred SPENS-a, sa gradilišta "Plato Šajkaš". To jeste eksces. I mi smo ga tako i projektovali. To je instalacija koju retko možete videti u centru grada ili na platou ispred sportske dvorane. Radi se o cevima prečnika 148 cm koje su teške 7 tona i duge 12 metara. Napravili smo pravo mesto za fotografiju i uspomenu na Final 4 u Novom Sadu, za svakoga ko dolazi u Novi Sad

Kakvu projekciju imate o broju navijača i kakav je program pripremljen za one koji će učestvovati u ovom spektaklu?

Projekciju imamo, ali meni su bitniji cilj i ideja. Znače, reč je o javnom događaju, sportskom, gde mnoštvo parametara utiče na broj ljudi u hali. Od reklame i marketinga do vremenskih prilika tog vikenda. O svemu tome razmišljamo. Cilj i ideja je da ta tri dana SPENS bude pun. Da li ćemo i kako to ostvariti, to su pitanja sa kojima se bavimo od februara bavićemo se i tri dana dok traje F4. Petak i nedelja su dani rezervisani za Seha Final 4 a u subotu će biti odigrana prijateljska utakmica juniorskih reprezentacija Srbije i Hrvatske i prvo kolo lige za prvaka Srbije. Dakle, bitka za trofej državnog prvaka Srbije počinje utakmicom RK Vojvodina i RK Partizan u subotu 12. aprila. Igranje SEHA lige donelo nam je niz prednosti. Naše ambicije su poznate. Svi nas pitaju da li ćemo odbraniti titulu prvaka, a moj odgovor je da ništa ne branimo. Napadamo je i nadam se da ćemo je osvojiti, jer se titula osvaja, a ne brani. Na kraju želim da pozovem sve ljubitelje rukometa u Novi Sad 11, 12. i 13. aprila, jer iskreno očekujemo pravi spektakl.

R. V.

J O H N N Y D E P P

REBECCA HALL

MORGAN FREEMAN

ŠTA AKO JE
NOVA INTELIGENCIJA
ROĐENA?

VIRTUELNA SVEST

PREMIJERA 16. APRILA
CINEPLEXX UŠĆE SHOPPING CENTER

Netačna pitanja

1. Gledao si "Utisak nedelje", a? I?! Ko je pobedio, Vujošević ili Čović?

Evo pitanja koje ne zasluhuje odgovor, na koje je zapravo nemoguće odgovoriti, ono će nas voditi ka drugim, isto tako blesavim pitanjima koja, gle, listom imaju gramatički pravilan izgled upitne rečenice. Surevnjivosti i nadmetanja među gostima je bez sumnje bilo (nisam gledao), ali nema merila da se ustanovi pobednik. Ako su bili i gladijatorski nastrojeni, ipak borba nije bila na život i smrt, nije bilo nokauta, ni sudija koji bi bodovali pojedine udarce ili poente, niko nije zbog preteranih faulova i kršenja pravila diskvalifikovan, nije voditeljka na kraju jednome dala zlatnu medalju.

najpre bih potražio svoju majku/Isto bih učinio i svome babajku..." U pitanju koga država treba više voliti "Partizan" ili "Zvezdu" tavor mrtve, mumificirane ili posve raspadnute vrednosti, koje su to vrednote i ne zasluhuju li možda i one da budu preispitane i nanovo ocenjene. Neke sam pomenuo: to su slava i veličina, nema jake Srbije bez jake "Zvezde": naša je elita (ali i njen tužni, bleđi i ispijeni domaćin tj. stanovništvo!) gladna uspeha, priznanja, medalja, aplauza.

Ne govorim dakako o onima koji neposredno parazitiraju na ostacima nekadašnjih socijalističkih sportskih društava, oni dakako sebe smatraju neophodnima i kamče od države i državnih preduzeća što god se daje iskamčiti, govo-

Ne bi li stanovništvo moralo, kao nekada fluorografisanju, biti podvrgnuto obuci iz logike kako bi svaki građanin bio kadar da prepozna pitanja koja su pogrešna?

2. Kome država lično i državna preduzeća treba da daju više novaca: "Zvezdi" ili "Partizanu?" Čim se upusti u upoređivanje dva sportska kolektiva, dva naša sportska giganta, pitani je na stramputici bez povratka. Ko je imao više međunarodnog uspeha, ko je odgajao više sportskih legendi – to je zamka i greška. Onome ko pita treba uzvratiti pitanjem: ko kaže i ko jamči da bi im išta (više) trebalo dati?! Kako ko jamči, pa nije li se budući predsednik Vlade još posle prve pobeđe svoje nove stranke zavetovao da država nikad neće dozvoliti da "Zvezda" propadne? Jeste se zakleo, ali je pogrešio. "Zvezda" i "Partizan" su društvene navike, kao što je pušenje navika. Privichka na večiti derbi i na vacelo prvenstvo škodljiva je, čini više štete nego što donosi radosti, naše fudbalsko prvenstvo samo je lokalni, priručni lebensborn, gde se pokušava odnegovati nekoliko igrača više rase/klase radi prodaje inostranim klubovima iza kojih stoji pravi kapitalizam. Daj, pa i druge države pomažu sportska društva koja pronose slavu tih država... Najpre: ne mislim da sve države postupaju istovetno, ali čak i kad bi to bilo istina, ja se ni sa svim državama ne slažem. Protivim se da je ijedan moj dinar ide na reklamiranje države, nemam potrebu ni za jednim ambasadorom naše kulture bilo gde, držim bandoglavo da svak predstavlja sebe i da država može predstaviti sebe jedino sama sobom, čitavim svojim ustrojstvom, načinom na koji njeno stanovništvo, njena elita i njene manjine žive: za predstavljanje bilo nacije bilo države ne može niko biti posebno obučan, ovlašćen i plaćen.

Bio sam rad da navedem desetak netačnih pitanja, uvredljivih zbog svega što podrazumevaju, a što nije ničim potkrepljeno, pa dete od tri godine pogleda vas kao budalu ako ga pitate koga više voli, tatu ili mamu? U slučaju Čeka Andoljerija (hvala Crnjanskom što nas je upoznao sa njim) nijedan od ponuđenih odgovora nije tačan: "Da sam smrt,

rim o lenjosti uma onih koji niti igraju za ove klubove, niti odlaze na dosadne utakmice, a opet mozgažu koga treba iz bankrotstva da čupa EPS, koga Telekom, a koga Vlada Srbije.

Nikoga.

To je odgovor.

Slobodno sagovornika salećite pitanjima bi li život bio moguć bez "Zvezde" i "Partizana", bi li izgubio svaki smisao, bi li se išta promenilo u sagovornikovom životu? Naravno da bi došlo do društvenih promena, hiljade navijača našle bi se na brisanom prostoru, u jebote, šta ćemo sad, ali je krajnje vreme da sebe to upitaju, šta pod milim bogom znači biti navijač, nije li to nedostojno i kao hobi, a kamoli kao zanimanje?

3. Treba li akademski dodatak da se poveća 200.000 din.? **Hoćemo li pre ulaska u EU imati hiljadu akademika, može li Srbija po broju nadljudi da nadmaši Francusku?** Odgovor: dodatka nikakvog ne treba da bude, SANU je, baš kao i "Zvezda", puka navika, izrasla na problematičnoj ideji hijerarhije, na veri u trajno napredovanje elite od kojeg će i nišči imati koristi, zasnovana je na ideji progressa koji se nakonec mora ovaplotiti na jednome rajskom mestu. Šta bi se desilo da od sutra nemamo Akademiju? Društvo bi odahnulo, akademici bi mutirali u obične penzionere, to su sve okretni likovi sposobni da prežive itekako!

4. Nacionalnu penziju vezati za evro ili za švajcarski franak? Još jedna podvala! Ministar maestro direktor Filharmonije bi da se ta ujdurma popravi, da se usavrši, a radi se o teškom, bezočnom bezobrazluku države gde se po mutnim merilima izuzetnosti olimpijskim umetničkim i naučnim veličinama pune džepovi nauštrb onih koji su radili po četrdeset godinama u fabrikama, bolnicama, njivama, ciglanama i drugde, Uh ovo mora da se nastavi! Tekst, hoću reći, a ne diskriminacija!

Intervju: **Srđan Dragojević, režiser**

PRIZOR U OGLEDALU

“Čujem kritike na račun gospodina Vučića da se meša u sve i svašta – verujem da se i on susretao najčešće sa floskulom ‘nisam nadležan’. A nadležan neko mora da bude, imenom i prezimenom”

Bez obzira na to što ne znamo koliko se i kako tapšalo novom filmu Srđana Dragojevića *Atomski zdesna* na beogradskoj premijeri u sredu (tekst je pisan pre toga) ipak nije neverovatno pretpostaviti da je Sava centar bio pun i da je sve bilo kako treba. Srđan Dragojević je medijska ličnost, pre

svega zbog svojih filmova (*Mi nismo anđeli*, *Lepa sela lepo gore*, *Rane*, *Mi nismo anđeli 2*, *Sveti Georgije ubiva aždahu*, *Parada*), ali i zato što je poslanik SPS-a, zato što nema sreće sa konkursima za finansiranje filmova pa on protestuje zbog toga, zato što je napisao scenario za *Montevideo*, zato što voli da sluša glasnu muziku

pa ga komšije tužakaju sudu, jednom rečju – zato što sve što uradi ili javno kaže bude primećeno.

“VREME”: Za one koji nisu bili na premijeri, objasnite metaforu iz naslova filma. Da li nam opasnost pretili zdesna?

SRĐAN DRAGOJEVIĆ: Atomska bomba je

već pala, niko se nije bacio na suprotnu stranu kako nalaže budalasta komanda iz pešadijske obuke u JNA, i svi smo poginuli. Ta atomska bomba je zapravo divlji, tranzicijski, liberalni kapitalizam koji je uništio živote stotina hiljada ljudi u regiji.

Zašto je pre beogradske premijere film prikazan u Zagrebu i Podgorici?

Crnogorsko Ministarstvo kulture je prvo pomoglo filmu, bez gospodina Mićunovića, ministra kulture, filma verovatno ne bi ni bilo. Snimali smo ga u oktobru u Crnoj Gori i sasvim je logično da prvo javno prikazivanje bude tamo. Što se Zagreba tiče, bila je to projekcija za novinare, zbog izuzetno tesnog tajminga premijera u Srbiji i regionu, nismo bili u mogućnosti da dan ranije pre premijere u Zagrebu novinarima prikazemo film, kako ćemo to tradicionalno uraditi ovde, pred premijeru u Beogradu. Dakle, nema nikakve ni zavere niti nečije privilegije. Od 3. aprila pa sve do 29. aprila, kada se završava promocija u Skoplju, publika u više od 20 gradova regiona moći će da se druži na premijerama sa glumcima i autorima.

Kakva je ocena tamošnje publike?

Kako su reagovali na detalje u kojima se film, istina sa simpatijom, podsmeva Hrvatima i Crnogorcima? Ili, možda tačnije: kako su reagovali na klišeje po kojima Srbi doživljavaju Hrvate i Crnogorce?

Tja, ta priča o klišeima mi nije draga. Ja sam realista, svoje karaktere gradim na osnovu posmatranja živih ljudi. I sama priča je plod mog šestodnevno boravka na Tenerifama, gde sam otišao kao potencijalni kupac, kao ovca za šišanje. To "sa simpatijom" je tačno, ali ne bih baš rekao da se podsmevam. Ja volim svoje karaktere a gledaocu predlažem da se zajedno smejemo prizoru u ogledalu.

Da li je moguće da je u SFRJ svaki zaposleni imao pravo na besplatno letovanje, kako glasi informacija na početku filma?

Pa zar ne znate da su stotine preduzeća imale svoja odmarališta na Jadranu? Radnička klasa je zaista mogla da letuje besplatno ili za veoma skroman novac. Ovo sa pozicija današnjeg vremena, kada većina ljudi mora čitave godine da otplaćuje kredit uzet za 10 dana na moru, zaista deluje

kao fantazija. Na našu žalost i tugu, nije.

Grupa ljudi koji se pravdaju da su prihvatili poziv agencije za tajm-šering apartmane kako bi dobili besplatno letovanje, u dubini duše su nepopravljivi konzumenti. Da li time nadoknađuju nešto što nemaju a treba im?

Neki od likova jesu, a neki ne. Nekima je to jedina šansa da letuju. Video sam dosta takvih na Tenerifama, iz svih krajeva bivše Jugoslavije. Niko od njih nema nameru da kupi tajmšer udeo u apartmanu, već da se "ogrebe" o letovanje. I šokantna je istina da čak 70 odsto ljudi kupi apartman i obaveže se da plaća par desetina hiljada evra. To su pretežno oni najsiromašniji kojima će takav kredit potpuno uništiti ionako napet kućni budžet. Da, ima među ovima i nepopravljivih konzumenata koji otplaćuju paročistače, jastuke sa srebrnim nitima, šerpe i lonce i druge stvari koje im u životu ne trebaju, ima i onih koji nasledaju na priču da će na ovaj način ući u svet uspešnih i glumuroznih. Film jeste alegorija na društvo u kome živimo, kako reče jedan hrvatski novinar "marksistička komedija o poginulim u kapitalizmu". No, nisam siguran da je baš komedija u pitanju. Možda jeste smešan, ali nije veseo film.

Vaši prodavci tajm-šering apartmana prodaju maglu. Međutim, oni u vašem filmu nisu samo prevaranti, barem ne svi, već ljudi koji igraju kako im drugi svira zato što se bore za egzistenciju. Da li je poruka da nam neko spolja režira život?

Naši životi jesu režirani spolja, uz do-maće kvislinge. Grupa od jednog procenta najbogatijih već više od tri decenije vrši kulturni, ekonomski, obrazovni genocid na devedeset i devet procenata stanovništva. Pogledajte medije, filmove, tv serije, rialitije. Idiokratija je postala religija, nema se gde sakriti od idola novca i pohlepe. Ja imam petoro dece i trudim se da ih učim da su poštenje, trud i solidarnost važne vrednosti, a čitav svet oko njih vrišti suprotno. Meni je i zbog ovog aspekta *Atomski* važan. Ima tu i borbe da se sačuva zdrava pamet, da se od svega ovoga ne poludi.

U ovom filmu igraju glumci iz svih

bivših republika SFRJ (u prethodnom ste neke izostavili). Svi su se, sudeći po njihovim izjavama u medijima, odlično proveli. Da li svojim primerom pozivate region na udruživanje u realizaciji filmova? Ili, čak, na udruživanje uopšte?

Pa i *Parada* je bila komedija o nužnosti saradnje, sama manifestacija Pride je bila samo macguffin da se ispriča priča o ujedinjavanju bivših ratnih neprijatelja, da se prozbori ponešto i o nužnosti saradnje i o toleranciji. No, scenario napisan 2008, kada se o Prajdu nije ni pričalo ni pisalo, aktualizovao se dve godine kasnije kad smo skupili novac i mogli da započnemo snimanje. Meni ta aktuelnost nije bila baš draga. Mnogo je bilo i nekog besa prema nekoj, tobožnjoj, gej propagandi, a *Parada* je zapravo dobrodušan i dobronameran film koji priča i o saradnji i o toleranciji. A region sarađuje, no nisam to hteo da stavim ovim filmom u prvi plan. To je, prosto, stanje stvari i ja sam zbog toga prezadovoljan. Dug smo put prešli od *Rana* koje je hrvatski distributer morao titlovati i preimenovati u *Ozljede* 1998. godine kada je to bio prvi srpski film u Hrvatskoj i Bosni, do *Parade* koja je sa 172.000 gledalaca postala drugi najuspešniji film u hrvatskoj istoriji. Ja sam, jednostavno, jugoslovenski reditelj, to misle i oni kojima ta reč nije draga, pa ja to i ne ističem. Što bih nekoga nervirao? Ali, tako se osećam. Svakom je umetniku draže tržište od 25 miliona duša no ono od dva, četiri ili sedam miliona. Isti smo ljudi, govorimo (gotovo) isti jezik. Odbacili smo bratstvo i jedinstvo, napravili četiri jezika, šest država i nakon dvadeset godina opet imamo bratstvo i jedinstvo ali ovaj put u bedi i siromaštvu. Ovo malo bratstvo i jedinstvo u saradnji na filmu koje smo mi imali nikoga ne ugrožava a donelo je, čini mi se, lep rezultat.

Koristite svaku priliku da istaknete lošu procenu komisije Filmskog centra Srbije koja je procenila da ovaj vaš film nije dovoljno vredan sufinsiranja, odnosno da je ovo šesti put da ste odbijeni na njihovom konkursu. Članovi te komisije sigurno imaju uvid u gledanost i nagrade koje ste dobili za, recimo, *Paradu*, za prethodni film. Šta im se to ne

REŽISER I GLUMICA: Srđan

Dragojević i Nataša Janjić

Foto: Filmska arhiva

dopada kod vas?

Da, jer to nije slučajnost i već je, da ne upotrebim teži izraz, neukusno. Da, za osam godina, odbijena su četiri moja projekta, šest puta. Zaredom. Ne znam šta im se ne dopada, a ako to naslućujem, suviše sam pristojan da to kažem. Moraćete njih da pitate. To sam, uostalom, novinarima i predložio vezano za članove komisije *Parade* nakon milion gledalaca u bioskopima Srbije i regiona, zapadne i istočne Evrope, Skandinavije. Te 21 međunarodnom festivalskom nagradom, čak tri u Berlinu, festivalu A kategorije. Mislim da to pitanje stoji. I možda će jednom i biti postavljeno. To nije na meni, već na vama.

Da li pripadnost stranci ima uticaja prilikom finansiranja filma, da li, na primer, neka kompanija koja nije simpatizer Socijalističke partije čiji ste poslanik hoće da učestvuje u produkciji vašeg filma?

Pa ne, sponzora je sve manje i njihovi budžeti za promociju su skresani od početka krize. Nekada smo ih imali daleko više, u bogatija vremena. Moji su filmovi inače, kao što znate, dosta gledani u čitavom regionu pa sponzori mogu zaišta imati određene koristi. Ali, to su mali iznosi, nekada se sponzorima moglo zatvoriti i do 15–20 odsto uvek skromnog budžeta za film, danas je teško dostići i 10 odsto. Ipak bi država morala kompanijama koje žele da ulože u kulturu odobriti nekakve osetne olakšice.

Vaš protest u Skupštini zbog nedozvoljeno loše bioskopske mreže u zemlji naišao je na verbalnu podršku, ali samo na verbalnu. Sad smo dobili novu vladu, šta mislite da li će biti ekspeditivnija u rešavanju ovog problema?

Otvorio sam nekoliko tema, bioskopi

su samo jedna od njih. Tu je, veoma važna, inicijativa da se u novi zakon o medijima i informisanju unese proširenje reklamnog bloka sa prostorom za promovisanje umetničkih dela i kulturnih manifestacija. To bi bio trinaesti minut po satu, da kultura ne bude trinaesto prase! Na moja dva poslanička pitanja vezana za nužnost poništavanja kriminalne privatizacije "Beograd filma" i spasavanja barem tri do četiri centralna gradska bioskopa, kao i na pitanje o slobodnim umetnicima koji ne mogu da ostvare svoj status zbog kamata za koje nisu krivi, dobio sam identičan odgovor – "nismo nadležni". Dobro, idemo dalje da vidimo ko je i da li je uopšte neko nadležan ali to "nisam nadležan" je naš usud i zaista nervira svakoga ko ima želju nešto da uradi. Čujem kritike na račun gospodina Vučića da se meša u sve i svašta – verujem da se i on susretao najčešće sa floskulom "nisam nadležan". A nadležan neko mora da bude, imenom i prezimenom. Meni se, dođuške čini, da i Ministarstvo kulture, čak i ako nije formalno nadležno, ima tu "moralnu nadležnost" i ja sa radošću očekujem i njihovu pomoć i podršku oko ovih pitanja ali i oko pokušaja kriminalne privatizacije "Avala filma" i rešavanja statusa ovog najstarijeg studija na Balkanu. Ja sam tu dao neke ideje, nakon što sam digao dževu i osujetio grupu tajkuna da učine isto zlo kao sa "Beograd filmom" i Lukom "Beograd". Ali, sada ćemo da se prvo bavimo detektivskim poslom da vidimo ko je, imenom i prezimenom, pogadate – nadležan!

Zašto stranački lideri nisu pominjali kulturu (osim Igora Brakusa) u predizbornim kampanjama? Da li znaju nešto što mi, koji mislimo da je kultura osnova društva, ne znamo?

Pa i u drugim zemljama se lideri partija retko osvrću na kulturu. Nema među njima onih koji dolaze iz sveta kulture, koji su završili fakultete vezane za umetnost i kulturu. Evo, jednog koga mogu da se setim da narušava ovu praksu, premijer Albanije, nekada gradonačelnik Tirane koji je čitav sumorni soc-realistički grad ulepšao muralima i bojama, po obrazovanju je likovni umetnik. Meni i nije bitno da neko, reda radi, pomene kulturu u predizbornoj kampanji. Važno je da političari na vlasti omoguće da važne kulturne institucije funkcionišu i da kulturu vodi čovek vredan i sposoban, koji potiče iz kulture.

Da li očekujete da će vlada koja će biti izabrana posle Uskrsa omogućiti takve uslove?

Očekujem. Ali, biće to težak posao. No, ova bi vlada mogla biti zapamćena i po tome da je sprala ljagu sa obraza srpske kulture i otvorila Narodni muzej i Muzej savremene umetnosti, i da je vratila Beogradu bar nekoliko od uništenih gradskih bioskopa. Već sam predložio način kako da se to uradi. Vlada treba da donese odluku o stavljanju na tender 37 hektara zemljišta "Avala filma" u stečaju i proda je po tržišnoj ceni. Tih 80 miliona evra bi moglo da, pametnim ulaganjem, preporodi srpsku kulturu. Drugog načina nema, osiromašena srpska privreda tu ne može da bude od pomoći.

Da li je sad, nakon Atomskog zdesna konačno došao red na Bodljikavo prase po romanu Džulijana Barnsa? Najavili ste ga još nakon prethodnog filma, nakon Parade.

Za ovaj, dugo sanjani projekat, dobio sam na fondovima pet zemalja ali danas finansiranje filma podseća pomalo na zidanje Skadra na Bojani. Važan novac koji smo dobili u Ukrajini sada je, pretpostavićete, pod znakom pitanja. Ipak, borimo se dalje. Uz sedam filmova koje sam snimio, najmanje je toliko projekata propalo. Čovek se u ovom poslu navikne da su neuspeh i poraz mnogo prirodnije stanje od uspeha. I to ojača onoga koga ne pošalje u ludnicu.

SONJA ĆIRIĆ

još nije bilo i ponuda dečjih knjiga je bila mala. Već 1991. godine počeli smo sa knjigama za edukaciju predškolaca, po čemu smo i danas poznati – sa nekom vrstom paralelne škole, izdanjima koja mogu pomoći odraslima u obrazovanju dece ali na jedan manje formalan način, uz zabavu i igru. Neki konzervativniji metodičari će reći da ne treba spajati igru i učenje, ali mi verujemo onima koji kažu da je igra dobar put ka usvajanju svih mogućih znanja. Još po nečemu smo bili neobični – negovali smo duh slobode, otvorenosti. Danas se i u medijima i u knjigama govori o svim mogućim temama, pa i naše knjige više nisu neobične na način na koji su bile tada. Na primer, 1994. godine smo objavili slikovnicu *Miško Piško*, koja se bavila temom navikavanja deteta na nošu. Ispostavilo se da je postala jedna od naših najomiljenijih knjiga. U momentu kad je nastajala, međutim, mnogi su smatrali da je to neprimerena tema za slikovnicu, čak i Bob Živković, koji ju je ilustrovao.

SLAVICA MARKOVIĆ: Posle te prve slikovnice nastala je čitava serija slikovnica o Mišku, i sve ovo vreme one su među našim najprodavanijim knjigama zato što otvoreno, direktno i sa humorom govore o važnim razvojnim problemima u životu deteta. A od prve knjige o Mišku prošlo je 20 godina. Pre nego što je nastao *Miško Piško*, konsultovali smo se sa profesorkom Nevenkom Tadić, autorkom brojnih knjiga iz oblasti dečje psihijatrije. Uz svaku knjigu iz serije ona je dala kratak savet roditeljima o problemu o kom se u knjizi govori. Na primer: roditelji očekuju da dete treba sa godinu i po do dve da ide na nošu, i zabrinu se ako nije tako, ne znajući da je normalno i ako se njihovo dete do četvrte godine navikava na nošu. Mi smo, objavljujući njene savete, hteli da pomognemo i roditeljima i deci u savladavanju tog momenta u odrastanju.

LJILJANA MARINKOVIĆ: I druge knjige su u trenutku kad smo ih objavili bile neobične. *Konflikti i šta sa njima* 1994. godine, na primer. Ideja je potekla iz nekih razgovora koje smo vodili sa profesorom Ivićem i njegovim kolegama u Institutu za psihologiju: šta i kako mi, knjigom, možemo da učinimo da ovo društvo bude bolje. Dijana Plut i ja smo onda napisale knjigu s kojom smo želele da postavimo

temelje bolje komunikacije među mladima. Ova knjiga dobila je dve nagrade "Neven" čim se pojavila. Nakon nje je sledila serija edukativnih duhovitih priručnika o raznim važnim temama: *Kako da upropastite rođeno dete* Nadežde Milenković i Boba Živkovića, pa *Nacionalni park Srbije* Mička Ljubičića, koji je izašao u decembru 1999. godine i do oktobra 2000. prodat je u blizu 50.000 primeraka, ne računajući piratsko izdanje. *Učionica bez nasilništva* – priručnik za nastavnike namenjen stvaranju duha tolerancije u školama – preveden je i objavljen 2004, nekoliko godina pre nego što je akcija namenjena spre-

Trudimo se da se prevedene knjige uklape u naše principe: razvoj kreativnosti kod dece i mladih i stvaralačkih metoda u učenju, podsticanje druženja dece i odraslih uz knjigu, stvaranje boljih odnosa prema prirodi i među ljudima. I sloboda. Bez nje, ništa.

SVET

SLAVICA MARKOVIĆ: Pažljivo pratimo dečje izdavaštvo u svetu. Čim smo prvi put imali mogućnosti, otišli smo u Bolognju da vidimo Sajam dečje knjige. Bilo je to u proleće 1995. godine. Znali smo da se zbog dugogodišnje zatvorenosti može de-

CENTAR "KREATIVNOG CENTRA": Slavica, Simeon i Ljiljana

Foto: KC

čavanju naraslog nasilja u školama zvanično počela. Inače, prva naša prevedena knjiga bila je *Uvod u demokratiju*, koju smo objavili 1997. godine i koja komercijalno, nažalost, nije bila uspešna, ali je mi smatramo važnom knjigom. U dramatičnoj 1998. godini, u momentu kada se činilo da nam je zemlja usamljenija nego ikada, objavili smo knjigu *S decom oko sveta* Tatjane Rodić, koju je ilustrovao Dušan Pavlić. Pružili smo deci, roditeljima, vaspitačima, uvid u to kakve sve kulture postoje na svetu, što je u našoj klaustrofobičnoj sredini za sve nas imalo terapijsko dejstvo. Zbog takvih knjiga naša pozicija kao izdavača je bila važna, i ja sam na to ponosna.

SIMEON MARINKOVIĆ: Nije lako danas odupreti se komercijalizaciji. Često nam ljudi kažu: objavi ovo, ovo je hit, komercijalno je. Mi pogledamo, procenimo, i ako to nije u našem duhu, ne objavljujemo.

siti da se opustite, da izgubite kriterijum i pomislite da je sve što uradite dobro urađeno i jedino moguće. Ti izlasci u svet su nam mnogo značili. A kasnije smo videli da teme kojima se bavimo nisu samo nama interesantne.

SIMEON MARINKOVIĆ: Kad smo prvi put učestvovali na Sajmu u Bolonji, nismo preveli knjige. Jednostavno smo odneli srpska izdanja i izložili ih. I, šta se desilo: izdavači prolaze pored našeg štanda, zastanu, pogledaju knjige i smeškaju se iako ne znaju šta u njima piše. Prepoznali su iz ilustracija i dizajna duh u tim knjigama, rad koji smo uložili. Danas se bolje poznajemo, već imaju poverenja u nas, znaju da im nudimo kvalitet, da nećemo promašiti. Neki od njih i ne čitaju nove knjige već kažu – pošaljite sva nova izdanja, sve nas interesuje!

SLAVICA MARKOVIĆ: Objavili smo oko 800 izdanja i najveći broj ih je još uvek u

prodaji. Vrlo malo naslova je imalo samo jedno izdanje, a još manje smo morali da ugasimo zato što su bila prevaziđena u tehničkom smislu ili se izgubilo interesovanje za njih. Sad smo obnovili prvo kolo edicije *Žapče* s kojom smo počeli. Tehnički su skromne u odnosu na ono što danas objavljujemo, ali i dalje imaju publiku.

SIMEON MARINKOVIĆ: Kriza je, naravno da jeste. Ali ne bismo nigde stigli da mislimo samo na to. Naravno da smo nezadovoljni zbog stvari koje deluju logično a ne možemo da ih promenimo. Na primer, slikovnice su izuzete iz otkupa za biblioteke. A tu se gubi najvažnija bitka za knjige. Ako dete ne zavoli knjigu u najranijem dobu, posle to ide teže. Svi to znamo, ali ništa ne preduzimamo. Kad je o udžbenicima reč, ruke su nam vezane jer nadležni često nemaju moderan pogled na obrazovanje. Pogledajte kako su kod podele resora u vladi prosveta i kultura uvek na poslednjem mestu, setite se ukiđanja Darvina, da ne nabrajam više. Kad su nas 2003. godine pozvali da izdajemo udžbenike, prvo smo proučili kako u svetu uče svoju decu. A kad smo se pojavili na tržištu, neki su nam zamerili to što smo u učenje uveli igru, to što smo veliku pažnju posvetili dizajnu, što u njima sve na prvi pogled izgleda lako, što nema bubanja. Ipak, ispostavilo se da su naši udžbenici odmah u školama primljeni veoma dobro. Naša obrazovna politika, međutim, sprečava da knjige budu onoliko moderne i kreativne koliko bismo mi, autori i izdavači, želeli. Naravno, nadođemo se u budućnosti ozbiljnijim reformama posle kojih će i naša znanja više doći do izražaja.

LJILJANA MARINKOVIĆ: I pored svih teških trenutaka i uslova u kojima smo se nalazili, i pored raznih problema sa kojima se u poslu susrećemo, ipak nadvladava osećaj da radimo nešto dobro. I to je ono što dečje izdavaštvo možda izdvaja od drugih poslova. Imate čitaoce koji su nepotkupljivo iskreni, odmah vidite efekat svog rada i to vam daje energiju da kažete: bez obzira na sve, idemo dalje. I autori, i saradnici svih profesija, i naše kolege u Kreativnom centru, sve je to plemenit svet. Divno je imati posao na kojem ste svakog dana okruženi dobrim viđajama.

SONJA ĆIRIĆ

Kako se uči učenje

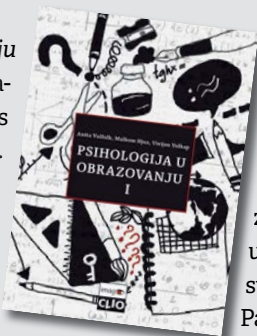
Prva savremena knjiga o psihologiji u obrazovanju u nas

Psihologija u obrazovanju je prva knjiga o toj oblasti objavljena kod nas posle više od trideset godina. Napisali su je Anita Vulfolk, Malkolm Hjuze i Vivijan Volkap, a objavio ju je *Clio* u prevodu Marine Vicanović. Knjiga ima tri toma, sad je objavljen prvi, a očekuje se da će ostali biti dostupni do početka školske godine.

Psihologija u obrazovanju je u Americi imala petnaestak izdanja. Do nas je došla njena britanska verzija, nastala na osnovu istraživanja realizovanih u Britaniji i još nekim evropskim zemljama. "To ne umanjuje njihovu relevantnost za naš proces obrazovanja – svesni smo da je obrazovanje interes međunarodnog nivoa, i da su obrazovni sistemi sve manje i manje nacionalni", kaže Dragica Pavlović Babić, recenzent prevoda knjige, inače profesorka Filozofskog fakulteta u Beogradu i koordinator PISA testiranja za Srbiju.

Autori *Psihologije u obrazovanju* poručuju u predgovoru da bi "materijal u ovoj knjizi trebalo da bude važan svima koji se bave obrazovanjem, od volontera u vrtićima do asistenta u programima za odrasle s teškoćama u učenju. Za razumevanje ovog teksta nije neophodno predznanje iz psihologije ili obrazovanja", dok Dragica Pavlović Babić kaže da "je knjiga namenjena i svima koji uče bez obzira na to kojoj životnoj dobi pripadaju. Takav koncept, čini je univerzalnom."

Iako je učenje osnovna tema knjige, ona se ne bavi samo onim što se dešava u glavi učenika koji sedi nad lekcijom, već svim sadržajima i faktorima koji učestvuju u procesu učenja. "Mogla bih do sutra da nabrajam teme koje ova knjiga pokreće, mnoge od njih su trenutno veoma aktuelne u našem obrazovnom sistemu: kvalitet obrazovanja, efikasnost obrazovnog sistema, nivo inkluzivnosti, multikulturalnosti, procenjivanje i ocenjivanje. U njoj su i pitanja kako učiti one koji će sutra biti nastavnici, kako upravljati obrazovnim sistemom tako da proizvodi kvalitet, i naravno,

knjiga pokreće i verovatno najatraktivnije teme: kako razumeti sebe u ulozi učenika i kako upravljati sopstvenim procesom učenja (tako zvana autoregulacija procesa učenja), veštinom koja nam je svima potrebna", kaže Dragica Pavlović Babić. "Ni na jedno pitanje knjiga ne daje brzo rešenje,

ovo nije knjiga receptata za kojom posegnete kad vam zatreba da brzo rešite problem koji je baš danas iskrasao u učionici, nego onda kad hoćete da razumete šta je u prirodi procesa učenja."

U knjizi su opisane i naučne teorije u psihologiji u obrazovanju. Zasnovane su na istraživanjima u praksi pa su samim tim lako primenjive, ali "kod nas se nastavnička praksa menja sporije nego što napreduje teorija", kaže Dragica Pavlović Babić, pa je tako teza da, na primer, treba svakog dana uraditi sto zadataka iz matematike da bi se savladalo gradivo još uvek prisutna u praksi, iako se smatra zastarelom. Jedan od razloga što nastavnička praksa ne sledi teoriju je – nije teško pogoditi – obrazovanje. "Kod nas se nastavnici ne osposobljavaju za nastavu, oni su samo stručnjaci za oblast koju su učili. Kad pitate nastavnika šta je po zanimanju, reći će, na primer, ja sam matematičar, a neće reći da je nastavnik matematike zato što je tokom školovanja retko bio u prilici da se bavi izučavanjem nastave. Zato, kad dođu u učionicu pred čake i uzmu kredu, nađu se u nevolji: nisu dovoljno osposobljeni da drže nastavu, i jedino im preostaje da rade intuitivno i na osnovu sopstvenog iskustva, umesto da rade na osnovu znanja stečenog tokom studija. Ova knjiga će im pomoći da reše taj problem. Ja neću reći da su u njoj svi ključevi za sva vrata koja smo do sada otvarali na neprikladne načine, ali hoću reći da se u njoj nalaze saznanja o današnjem obrazovanju, i saznanja koja upućuju na moguću način kako bi postojeći sistem obrazovanja mogao da se renovira. Složićemo se da su nam obe ove opcije potrebne." s.č.

Remek-delo iz “nemoguće” zemlje

Malo je romana koji o strašnom i divnom XX veku i čoveku u njemu govore tako duboko, a lako, tako mračno, a vedro

U nekom parkiću sa stotinama vrsta svakojakog cveća i trava, gde se mrtvi jednooki Moris de Poter saginje ne bi li pronašao poljsku nanu ili zevalicu ili sasu, oni se doše na klupu. Luj je pomno pazio da uhvati oca u trenutku kad bude u potaji vadio iz džepa rebro čokolade s lešnicima. Ono malo Briselaca što je prolazilo govorilo je samo francuski.

“Krajnje je vreme da se Brisel temeljno očisti. Brisel je još od srednjeg veka naš, flamanski. Još iz doba vojvode Jana Prvog i Drugog i ostalih.”

“Vojvode su govorile francuski, Tata.”

“Ko to kaže? Da li vas tome uče u Koležu? A ja sam upravo o tome čitao ove nedelje! O bici kod Vuringena i o Janu Prvom koji je pao s konja za vreme turneja. Ne znaš svoju istoriju, čuješ li! Ni govora da su govorili francuski. I Jan Drugi, koji je naložio da se izgradi Tkački esnaf u Levenu. Hoćeš reći da je svojim radnicima davao uputstva na francuskom?”

“Jan Drugi je govorio engleski.”

“E, ovo je prevršilo meru! Hoćeš da me izludiš!”

Eh, tuge li “malih” nacija i jezika: zalomi se i njima poneki istinski književni velikan po svemu globalnih gabarita, ali za to najčešće ne sazna bilo ko drugi izvan areala njihovog majušnog jezika, ili eventualno tek šačica posvećenika; mislim, nije da ih se uopšte ne prevodi na druge jezike, ali ti prevodi obično ne dobace predaleko, nego ostanu u getu Upućenih i završe na poluegziotičnim katedrama, da se njima bave studenti koji su iz hira ili ko zna već zašto upisali studije baš tamo tog jezika... Ima tih primera dosta, a tako su nekako, manje ili više, na globalnoj sceni prošli i naši Kiš, Krleža, Crnjanski... Andrić se zarad Nobelove nagrade malo “izvukao”, ali protok vremena je i tu, kad pogledaš, dosta iznivelisao stanje.

Hugo Klaus (1929-2008) obično je nazivan “najvećim flamanskim piscem” i jednim od najznačajnijih pisaca holandskog jezika; priča o njegovom životu i karijeri lišena je opskurnosti “neshvaćenog genija”, naprotiv, bio je uspešan i poznat, bonvivan ali i radnik, veoma plodan prozni pisac i dramatičar, s ne malom međunarodnom reputacijom. Čak je i kod nas, dođuše tek u poslednjih dvadesetak godina, izobilno preveden: pojavilo se oko tuceta njegovih romana, gotovo svi u prevodu Ivane Šćepanović, a većina u izdanju novosadskog *Prometeja*, mada ga je *Prometej* poslednjih godina kanda “prepuštio” drugim izdavačima. Tako smo dobili dragocen uvid u statistički nevelik,

ali probran i važan deo tog ogromnog opusa, kroz knjige kao što su *Belladonna*, *U vezi s Dedeom*, *Nevesta ujutru*, *Godina raka*, *Žil i noć*, *Sabljarka*, *Lov na divlje patke*, *Hladni ljubavnik*, *Glasine*, *Nesvršena prošlost* etc.

Pa ipak, kao što se Klaus izdvaja od savremenika koji su pisali na istom jeziku, tako se i u njegovom opusu izdvaja jedna “magistralna” knjiga, ona koja bi, ako bismo taj opus zamišljali kao Sunčev sistem, imala ulogu Sunca, tj. zvezde oko koje se ostale “vrte”, i koje ona osvetljava... To je obiman autobiografski (bildungs)roman *Tuga Belgije*, izvorno objavljen 1983, u godinama Klausove pune ljudske i spisateljske zrelosti i snage. I tu je knjigu Ivana Šćepanović prevela, a *Prometej* objavio u dva toma još pre desetak godina, ali koliko se sećam, to izdanje je nekako prošlo u tišini lagodne ignorancije, i nije doživelo ni delić one pažnje koja mu je po svemu pripadala.

Evo sada prilike za popravni: agilni smederevski *Heliks* objavio je ovaj roman u jednom voluminoznom tomu (preko šesto trideset strana), a u dorađenom prevodu Ivane Š.

Tuga Belgije smeštena je, dakako, u “naslovnu” zemlju, ali u vreme kada je ona pred (privremenim) nestankom i potom praktično nepostojeća: u godine neposredno pred Drugi svetski rat, u vreme

rata i okupacije Belgije, te u prve posleratne godine. Luj Sejnafe, neskriveni autorov alter ego (Klaus se na maestralan način poigrava odnosom prvog i trećeg lica, to jest ulaženja u “lik” i njegovog napuštanja u ime Ich-forme, i tako bezbroj puta!), čak je katoličkog internata u Flandriji, njegov je otac vlasnik štamparije u gradiću Valeu (u “stvarnosti” Kortrijk), zagriženi flamanski nacionalista i “antibelgijanac”, te nemački/nacistički simpatizer; cela je uža i šira porodica galerija živopisnih, ali ne i na silu “iščaše-

nih” likova iz (manje-više) građanske klase tog vremena. Luj je sve vreme, dok Velika Istorija tutnji oko njega, u “magarećim godinama”, i intenzivno – neretko traumatično – otkriva život i dakako seksualnost i sve druge začine življenja; čulni intenzitet svih Lujevih otkrića kakav

Klaus ostvaruje upravo je impresivan: da, u nekim vam je godinama sve uzbudljivo i novo, ali (ovaj) čitalac je već mator i svašta je video i u životu i u knjigama, no Klausu uspeva nemoguća misija: u *Tugi Belgije* sve je iznova Prvi Put, i sve je tako opojno, neodoljivo i, hvala bogu, grešno...

A na onom “krupnoistorijskom” planu, *Tuga Belgije* je moćna freska mesta i vremena, kao i “duha epohe”. Čitaocu s ovih strana biće, uh, i odviše bliska tema zemlje-koje-nema, te “nemoguće” Belgije razapete između Valonaca i Flamanaca, stešnjene između “većih” kultura poput francuske, nemačke, anglosaksonske, pa i holandske (Toni Džat ima jako zanimljiv esej “Da li Belgija postoji?”), kao i tema represivnog patrijarhata sa katoličkim predznakom, sitnograđanskih interesa i licemerja zamotanih u tobož Velike Ideje i principe, velikih ličnih i kolektivnih izdaja zarad malog čara... Hugo Klaus nijedan iole relevantan detalj ne ostavlja izvan fokusa, od načina “filozofiranja” ali i zabavljanja savremenika svog detinjstva, oblačenje i ishrane, magičnih zvukova iz radija (kao u daleko najboljem romanu Umberta

Eka *Tajanstveni plamen kraljice Loanel*!) pa do jezika škole, crkve, štampe, literature...

Zato je *Tuga Belgije* mnogo, mnogo više od svođenja računa sa sopstvenim odrastanjem i okruženjem: to je knjiga koja na veličanstveno "sublimativan" način svedoči o epohi koja suštinski ni do danas nije okončana, a pri tome to radi u *svakoj proklesoj rečenici literarno zadivljujuće*, kao da se pisac nekako udesetostručio za potrebe pisanja ove knjige, pa onda od svake svoje verzije uzeo samo ono najbolje. Zato ne čudi da ovo nije jedna od onih knjiga koje s jedva prikrivenom rutinerskom ravnodušnošću "cenite": ne, ovo je knjiga kojoj se *divite*, i nije vas nimalo briga da li po aktuelnoj modi divljenje spada u legitimne književnokritičke strategije.

Otkud ona moja uvodna lamentacija o "malim" jezicima (mada je holandski mali tek uslovno)? Pa evo, recimo, da je Klaus dobio Nobelovu nagradu (kao što nije), verujem da bi *Tuga Belgije* imala otprilike ono mesto u našoj "opštoj kulturi" kakvo imaju, šta znam, *Ime ruže*, *Sto godina samoće* ili *Limeni doboš*; a pri tome je Klausov roman još i bolji od svih nabrojanih... Štaviše, malo je romana iz prebogatice riznice sjajne *weltliteratur* xx veka koji o strašnom i divnom "kratkome xx veku" i čoveku u njemu govore tako duboko a lako, tako mračno a vedro.

Da, svestan sam i ovoga: svaki kritičar (osim kakvog mrtvog puvala koje suštinski mrzi i knjige i pisce i sebe, ali to onda i nije kritičar nego činovnik-recenzent) ponekad ume da zapadne u euforiju i, sve u svemu, *lečka* prehvali neku knjigu pod trenutnim čitalačkim utiskom. Smem li da garantujem da se meni to nikada nije desilo? Ne smem. Ali, za *Tugu Belgije* se u tom smislu ne brinem ni najmanje. U pitanju je nepatvoreno remek-delo, izuzetan trenutak svetske književnosti xx veka, i ne vidim nikakvu šansu da o tome ikada mislim drugačije, manj' ako ne siđem s uma. Jedna jedina, bilo koja stranica ove knjige vredeće vam više od čitavih (dobrih!) romana na koje biste mogli naići. Možda bi trebalo uvesti nekakvog posmrtnog Nobela, za pisce koji nisu dobili tu nagradu za života, a višestruko su je zaslužili; sve i da je napisao samo *Tugu Belgije*, Hugo Klaus bi bio idealan izbor za takvog laureata.

¶

TEOFIL PANČIĆ

(S)misao Bosne

Makar je to hrvatsko/regionalno izdanje čuvenog mesečnika, kad je Bosna osvojila naslovnicu "Rolling Stonea", ne oklevam da za ovu priliku pozajmim naslov knjige/zbirke novinskih tekstova Danka Plevnika, s podnaslovom Vodič u Haag za autostopere (Naklada Jesenski i Turk, Zagreb '97). Jer još od izbijanja Novog primitivizma pre nekih 30 godina, od Kongresa i Sch do Letu štuke čekamo da novi kvalitet s rokerske scene BiH probije marginu i ostvari značajan uticaj i u glavnoj struji

Ko nije primetio rasprodatu Halu sportova na Novom Beogradu krajem 2011. kad se Dubioza kolektiv (dalje: DK) iz klupsko-virtuelnog statusa prelila u velike dvorane, mora da se iznenadio razmerno brzim ponovnim pojavljivanjem ove neobične ekipe u prestonici Srbije. Ne samo da su 'visoko zabacili' najavivši sopstveni koncert u najvećem ovdašnjem zatvorenom prostoru, nego su mesece solidne pripreme (agencija Long Play) prekraćivali besplatnim unplugged nastupima na neočekivanim mestima (mora li se reći, skrećući masovnu pažnju), i nepretencioznim a tim efektnijim pojavljivanjima u *prime-time* TV-emisijama. Tako se i ničim izazvana najšira publika zapitala ko su opušteno drski momci u crno-žutim dresovima (vredni ko pčelice? balkanski kult?), malo s izbjiranim a malo nafarbanim glavama; i otkud baš ti 'alternativci' najprirodnije i

najrazumljivije govore o nemirima u BiH, o čemu se trapavo izjašnjavaju 'naši' mediji i političari? (Inače, aktivistička DK je povodom građanskih protesta u BiH otkazala sve svoje komercijalne koncerte u toj zemlji do kraja 2014, najavivši da se solidariše s bitnim zbivanjima na ulici pa će tu i nastupati besplatno.)

Logo DK, patuljak s beretkom i drad-frizom, postajao je familijaran dok su se ulaznice prodavale u rasponu od 700 do 4000 din. 'brendiranom' naslovima njihovih numera *Recesija*, *Tranzicija*, *Walter*, *Making Money*, i naravno grupna karta *Kolektivna dubioza*. Uz to, deca naraštaja koji se upirao da bude 'na liniji', DK se ne libe da *on-line* pošalju – neretko pevanu – poruku aktuelnim povodom, pa su nam i *off-line* (u špicu gledanosti nacionalne TV) zbornu uputili parafrazu Bajagine *Zažmuri* (*Ne gledaj me kao Vučića/ Nije moja želja presuda... Pobedila je apstinencija*).

**IZLAZNOST VEĆA
NEGO NA MARTOVSKJE
IZBORE: Dubioza
kolektiv, 5. april 2014.**

Foto: Dunja Dopsaj

Pre godinu objavljeni CD *Apsurdistan* – čiji već omot/grb višestruko urnebesno nadmašuje i kič-relevantnu heraldiku Karić Bros. – kruna je dosadašnjeg bogatog opusa DK. Iako brzo svoja ostvarenja oslobađa za besplatni download, ovaj ideološki najviše rege/rastafarijanizmom obojen bend voli i da svuda ima tradicionalne izdavače (u Srbiji, Multimedia Music), a za završnu pesmu – obradu *Sjećam se* KUD Idijota (Pula), uzora u doslednoj pank energičnosti – ugostili su srodne Atheist Rap (Novi Sad) i Hladno pivo (Zagreb). Prošle subote uveče zagrevanje su, tako reći svojim skraćenim/best of koncertom obavili A. Rap, u odličnoj formi za tekuću proslavu sopstvene 25-godišnjice.

Pošto je po želji DK *izlaznost u Arenu bila veća nego na martovske izbore*, s oko 12.000 posetilaca ovaj događaj stao je uz rame najvećih Dubiozinih samostalnih nastupa (u Zagrebu i Sarajevu). No nisu DK neiskusni u tom formatu, naprotiv!

Njihov peti album *Wild Wild East* (2011) s pesmama na engleskom skupio je podršku međunarodne kritike, evropsku MTV nagradu (Best Adria Act) i mnogo nove publike širom našeg kontinenta, pa su svoj marš kroz festivale krunisali zavidnim pozicijama i povracima u 'zvezdane termine'. Od osnivanja 2003. (od zeničkih Gluho doba i sarajevskih Ornamenata) kaljeni kroz klubove, marljivi live-radnici, DK su osvojili i velike pozornice. S kvalitetnim zvukom koji jednako efektivno prenosi fank-lomljivu i HM-seču, i s atraktivno programiranim osvetljenjem, Dubioza ne zazire ni od koga. I uživo imponuje timski rad (nije kolektiv uzaludno u nazivu grupe), u zbijenom navalnom redu ne ističu se previše ni dvojica žargonski živopisnih pevača – Almir Hasanbegović i Adis Zvekić. Vладају terenom kao buljuk mladih Karajlić dr. Neleta, a redovnom septetu povremeno se pridružuju još 2 svirača/bivša člana.

Okosnica repertoara su skorašnji albumi *Apsurdistan* (Volio BiH, Tranzicija, Prvi maj, K.P. Dom...) i *Wild Wild East* (Euro song, U.S.A.), naravno uz stare favorite i dijaloška skandiranja s drugom generacijom gubitnika tranzicije: *Vlast i policija – Mito i korupcija!* i *Vratiće se Valter – J.... vam mater!* (Legendarni V.P. Valter poginuo je u noći na 6. april '45. prilikom oslobađanja Sarajeva. I nije saznao za Batu Živojinovića.) Uprkos refrenu *Politika je kurva...* DK nisu šubidubi(za) ni apolitični, kamoli apatični. Opoje teme utopljene su u poletni ska, neumorno vozi bas Vedrana Mujagića, ukrašava saks Maria Ševarca, u skladu d'jing, dub-efekti i sitni vez harmonike, a duvačke sekcije su u publici. Pažljivo i pravilno dozirani folk naravno odbija čistunce, ali DK nikad ne zapadaju u unca-unca Kusturičinog No Smoking Orch. ili kerebečenje dijaspornog Kultur Shock.

Posveta nedavno preminulom Tusti (Branko Črnac, pevač KUD Idijota) otpavana je uz saradnju delegata A. Rap. No posle 80-ak žestokih minuta teško je odoljeti euforiji i ofsajd-zamkama da makar ironično iskoriste oduševljenu masu za rokističke rituale, pa dramaturgiji koncerta zafali završni udarac. Pregrupisani za produžetak, bis počinju zloupotrebom ljige Divljih jagoda *Krivo je more 2*, i do 2 sata napune svojim standardima. Ovacije i onih koji su ih dosad promašivali na EXIT-u i Beer Festu... Pravedni trijumf političke nekorektnosti.

Vremena su kokuzna, a rolati se mora. Džoint il' sarmu – čega ima. Najbolje oba!

DRAGAN KREMER

**12. I 13. APRIL 2014. OD 10 DO 16 ČASOVA,
SAJAM ANTIKVITETA I HOBIJA, HOTEL
"SLAVIJA", BEOGRAD, ULAZ IZ MAKENZIJEVE
ULICE. INFORMACIJE NA TEL: 064-308-3718**

Derbi

Poslednje izdanje "Utiska nedelje" na B92 bilo je najavljeno kao utakmica visokog rizika. Posle gotovo dve godine sukoba oko terena, prozivanja po medijima, teških reči i uvreda licem u lice su se našli Nebojša Čović, prvi čovek Zvezde Telekom i Duško Vujošević predsednik Sportskog društva Partizan i trener KK Partizan. Ovoga puta Olja Bečković je imala ulogu moderatora, sekundanta i sudije u ringu, koji ne određuje porednika, već samo vodi računa da ne bude udaraca ispod pojasa.

Polemike o Zvezdi i Partizanu, sportske, političke i sponzorske, godinama predstavljaju temu tv emisija gospode Tegeltije ili Andusa. Anegdote sa utakmica, sporna suđenja, huliganizam navijača, pare od transfera, malverzacije u upravama, uz nezaobilazna uključivanja gledalaca, uvek muškaraca i uvek referendumski opredeljenih, ili za crveno-bele ili za crno-bele. Tu možete čuti paranaučni jezik sportskih eksperata, selektora u najavi, dobro obaveštene insajdere, ali ne mnogo više od toga.

"Utisak nedelje", u teranju lopte po košarkaškom terenu, otvrio je neuporedivo više o sprezi politike i sporta u Srbiji. Ovom temom se do sada sistematski bavio, opet podsećam, samo "Insajder". No, svaki spektakl, ili u ovom slučaju Derbi ima svoj scenario.

Akteri su stigli odvojeno, a pred studiom su bili znatiželjni papraci. Bio je tu i kordon policije, samo je nedostajalo pretresanje na ulazu.

Prvih desetak minuta, ako je i toliko potrajalo, potrošeno je na predstavljanje učesnika, zauzimanje početnih pozicija i opipavanje protivnika. Tada je uz "Dobro veče" i prvi blok reklama počelo hvatanje za gušu (ili vrat), kako ko više voli.

Nakon toga usledilo je rvanje oko para, jer su obe strane pokušavale da dokažu kako je njihov klub siroče, dok Vlast (čitaj javna preduzeća ili, u daljem tekstu, sponzori) više voli onog drugog. Laici bi pomislili da je finansiranje sporta nekakva strast političara, ljubav slična onoj ljubavi prema rodnom kraju u kojem ćete zato asfaltirati lokalni put, ili dovesti investitore. Očigledno, sport je oblast društvenog života u kojem funkcionise paralelni platni sistem. Novac se u milionskim iznosima, iz javnih preduzeća muze sponzorskim ugovorima, a najčešće su pominjani Telekom i NIS. Gledaocima je upala u oči lakoća sa kojom se obrću milioni u zemlji koja hajdučkim računima za struju i porezima na nepokretnosti uvećanim za 80 odsto puni prazan budžet. Gospodin Vujošević je čak objašnjavao kako se od stranih investitora uzima svojevrstan reket za učinjene usluge – opet kroz sponzorske ugovore.

Paralelu sa sportom i novcem u našem društvu možemo pronaći samo u Crkvi, čije finansijsko poslovanje takođe nije transparentno. Dakle, ukoliko želite da pare nestanu, ubacite ih kao donaciju ili omiljenom klubu ili verskoj organizaciji.

Postoji još jedan oblik finansiranja sporta koji je duboko nepravedan prema drugim finansijskim subjektima. Potpuno arbitrarno, vlast svojim diskrecionim pravom daje poreske olakšice, oprašta kamate i dugovanja ili ih reprogramira.

Na samom kraju emisije, saznali smo da se harač skuplja i od privatnih firmi, ali tamo na vrata kuca, recimo, brat gospodina Vučića, pa čik majci kaži neću.

Prateći tok novca, kao u krimićima, stigli smo i do marketinga – kao oblika vađenja para, legalnog crnog fonda, kojim se novac iz zvaničnih tokova prebacuje u sportska društva. Milošević je tu bar bio brutalno iskren kada je od Kertesa tražio vreće para za plate i penzije. Ma koliko se sada oglašavaju javna preduzeća i ograđuju od izrečenih optužbi – svi znamo da pare cure, ali svi znamo da tu ozbiljne istrage (kao recimo oko medija i Sanadera) u ovoj zemlji još neće biti.

Drugi krak ovog derbija, ili drugi zgoditak, dobili smo kada je lopta sa terena odletela u publiku. U nekoliko navrata su akteri, kao uobičajenu praksu, naveli upotrebu navijača, skandiranja sa tribina, ili huliganizma, kao oblik pritiska na političare. Znači, deo tog novca i strasti koristi se u političkoj borbi sa oponentima. Ostrašćenost navijača, socijalni pritisak predstavlja pogonsku energiju sporta, pored uloge sigurnosnog ventila za žrtve tranzicije.

Nakon "Utiska nedelje" i ovog derbija zanimljivo je bilo pratiti komentare na forumima i društvenim mrežama. Prva reakcija je logično bila odijum prema Zvezdi i Partizanu, koji gutaju milione evra, dok Srbija "leći decu putem sms humanitarnih akcija"!

Ovakve komentare po pravilu zatrpava lavina uvredljivih poruka i psovki, jer navijači uvođenje reda i privatizaciju sporta vide kao napad na Srpstvo, svetinju Zvezdu, svetinju Partizan, našu pravoslavnu veru – na naš šampionski duh. To je takođe razumljivo jer su racionalni argumenti sučeljeni sa poslednjim delićima nacionalnog ponosa.

"Utisak nedelje" (u kojem su Moralni gmizavac i Belosvetska baraba, a tako su se međusobno častili) pokazao je da mržnja prevazilazi okvire sporta i rivalskih klubova – oni se mrze zbog para. Vujošević i Čović su samo vidljivi eksponenti ogromnih materijalnih i političkih interesa, glasnogovornici velikih igrača u ovoj zemlji, psovke su tu samo kulisa. Oni su takođe svojevrstne žrtve svog posla, jer osim sporta moraju da vode računa o interesima velikog novca.

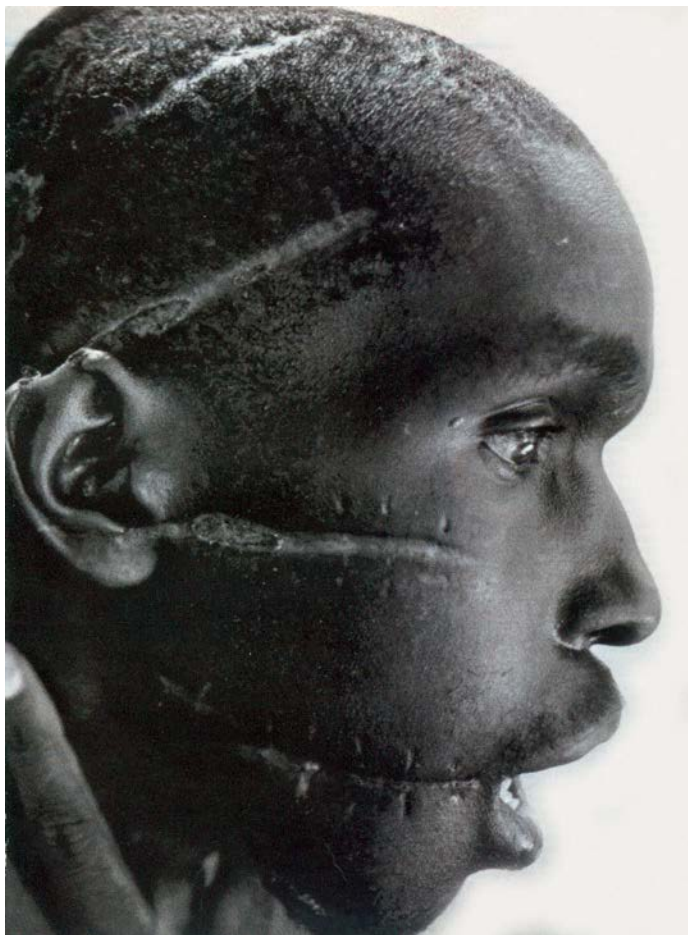
Ako baš želite da proglasimo porednika, opšte uverenje publike je da "Čović ima bolje papire" ali "Vujošević deluje iskrenije". Igrač utakmice: sudija Bečković. Znači nerešeno: nula-nula. Samo da znate, njihov rezultat se piše sa mnooogo nula i računase u evrima.

DRAGAN ILIĆ

Kada žrtve postanu

Od početka aprila do sredine jula 1994. godine pripadnici naroda Hutu ubili su oko 800.000 pripadnika naroda Tutsi. Posle promene vlasti usledio je osvetnički pohod i tada je ubijeno stotinak hiljada Hutua, o čemu su zapadni mediji malo izveštavali. Zabrinjava što danas Ruandom, baš kao i u predvečerje genocida pre dve decenije, vlada mala (jedno)etnička klika koju predvodi svemoćni i harizmatični lider, a glavni izvor legitimiteta autoritarnog režima jeste da ga vode "heroji koji su okončali genocid"

ODRASTANJE NA ZLOČINU: Stradanje naroda Tutsi

“Zašto” i “nikad više” reči su koje su obeležile dve decenije bavljenja genocidom u Ruandi počinjenim 1994. godine. Velika komemoracija u Kigaliju, glavnom gradu Ruande, održana je ove nedelje pod sloganom “Sećajte se – ujedinite se – obnovite”.

Ali, nažalost, pokazalo se da je nacionalno jedinstvo cilj koji je mnogo teže ostvariti čak i od obnove jedne veoma siromašne i devastirane multietničke zemlje. Za razliku od Nemačke u malenoj centralnoafričkoj republici, u kojoj je za samo sto dana ubijeno oko 800.000 ljudi, i dalje zajedno žive dva naroda koja su ostala uokvirena kao nacija zločinaca i zajednica žrtava. Iako brojčano manje krvava, “lekcija Ruande” mnogo je složenija nego “lekcija Holokausta”, pokolja evropskih Jevreja koji je obeležio 20. vek.

RIZIČNA DEMOKRATIZACIJA

Dve decenije istraživanja zločina u Ruandi i njegovih korena razvejalo je, kako piše Omar Mekdum sa Londonske škole za ekonomiju i političke nauke, mit da je ogromno, genocidno nasilje bilo proizvod vekovima stare etničke i rasne mržnje i pokazalo koliko su njegovi koreni bili politički. S jedne strane, postalo je jasno koliko je bila važna uloga kolonijalnih sila i vlastoljubivih domaćih elita, ali, s druge strane, i da je “demokratizacija rizična strategija za okončavanje građanskih sukoba. Novostvorene opozicione partije su pogurale vladajuću elitu da preduzme radikalne mere kako bi obezbedila svoj opstanak.”

Štaviše, neki ugledni istraživači danas ističu da su siromašniji Hutu (“sluge”) i imućniji Tutsi (“bogat u stoci”) nekada bili pripadnici dve “kaste” jednog istog

naroda koji je živio izmešan, delio tradicionalna verovanja i govorio isti jezik. Belgijanci su, da bi lakše i jeftinije vladali neisplativom kolonijom, ova dva “staleža” proizveli u plemena i uspostavili sistem nalik aparthejdu koji je favorizovao njihove miljenike – Tutsije. Po dobijanju nezavisnosti, kako piše Stiven Elis, profesor na Njujorškom univerzitetu, podele su cementirali pripadnici ruandske elite “sa diplomama evropskih i američkih univerziteta koji su, izgleda, sa svojih studija poneli ideju o rasnoj čistoti koja je bila strana istoriji njihove zemlje”.

DRUGI RUANDSKI GENOCID

Od kraja najbržeg genocida u istoriji u samoj Ruandi nije bilo etničkih sukoba. Ali stabilnost i ekonomski rast po prosečnoj stopi od čak šest odsto godišnje ostali su u senci vojnog mešanja i zločina u

ubice

fotografije: Arhiv "Vreme"

istočnom delu većeg od dva Konga – lukrativnim resursima najbogatijeg dela ogromne zemlje koja je često opisivana kao "geološki skandal". Pariski "Mond" je prvi objavio detalje iz izveštaja UN koji optužuje ruandsku vojsku da je izvršila pokolj desetina hiljada Hutu izbeglica 1996. i 1997. godine. "Većina žrtava bili su deca, žene, starije osobe i bolesni, ljudi koji su često bili neuhranjeni i nisu predstavljali nikakvu opasnost po snage koje su ih napadale", piše u detaljnom i obilno dokumentovanom tekstu o zločinu koji mnogi već nazivaju "drugim ruandskim genocidom".

Veruje se da je objavljivanje izveštaja koji je "procurio" zahvaljujući francuskom dnevniku bilo odlagano zbog snažne diplomatske podrške koju režimu u Kigaliju daju Velika Britanija i SAD, ali i zato što je Ruanda pretela da će povući

svoje trupe koje su imale ključnu ulogu u snagama UN u Darfuru. Ipak, nije mala ironija da slika predsednika Pola Kagamea i njegovih Tutsi jedinica kao "dobrih momaka" opstaje u velikoj meri zahvaljujući činjenici da Ruanda nije potpisnik Rimskog statuta Međunarodnog krivičnog suda, kao i da su najteži zločini nad Hutu civilima počinjeni u godini kada Međunarodni tribunal za Ruandu u Aruši više nije imao nadležnost.

U Aruši je osuđena samo 71 osoba od, kako se procenjuje, preko sto hiljada izvršilaca zločina u malenoj Ruandi. Ali to ne znači da su se ubice izvukle. Prema izveštaju koji je, kako tvrde francuski mediji, sastavio jedan konsultant UNHCR-a i koji je takođe "procurio", u prvih 100 dana po okončanju genocida Tutsi osvetnici su ubili između 25.000 i 40.000 Hutua koji su sumnjičeni za učešće u genocidu. "Liberasion" je 1996. godine objavio rezultate istraživanja po kojima je tokom prve godine vladavine Kagameovog režima ubijeno više od 100.000 Hutua. Nažalost, mediji van Francuske, koje vlada u Kigaliju optužuje za saučesništvo u genocidu, nisu se ozbiljnije bavili osvetničkim nasiljem.

ČVRSTA RUKA POLA KAGAMEA

Uprkos impresivnim razvojnim rezultatima, zabrinjava ono što se uopšte nije promenilo: Ruandom, kao i u predvečerje genocida, vlada mala (jedno)etnička klika koju predvodi svemoćni i harizmatični

lider. Na snazi su drakonski zakoni koji ograničavaju slobodu govora ne samo o prošlosti već i o etničkim razlikama. Glavni izvor legitimiteta autoritarnog režima jeste da ga vode "heroji koji su okončali genocid".

Vođe opozicije su uglavnom u egzilu i mnogi su optuženi za "sektastvo" ili odaynost "genocidnoj ideologiji". Drugi član zakona koji je donet 2009. godine genocidnu ideologiju definiše kao "skup misli" usmerenih na istrebljivanje ljudi "u normalnim periodima ili za vreme rata". Politički protivnici koji su do sada osuđeni po ovom zakonu uglavnom su proglašeni krivim za "marginalizovanje genocida". Amnesty internešenel je izveštaj o primeni nebuloznog zakona objavio pod naslovom "Bezbednije je ćutati". Ali zapadne vlade se i dalje retko odlučuju da izraze čak i blagu kritiku ruandskog diktatora.

Rojters je nedavno način kako se Kagame javno obraća svojim ministrima uporedio sa ponašanjem narednika pred vodom regruta. Mnogi veruju da je u januaru lično naredio ubistvo svog donedavno najbližeg saradnika, šefa državne bezbednosti koji je pobegao u Johannesburg. Kagame je kasnije poručio "izdajnicima" da treba da očekuju "posledice", a ministar odbrane je ubistvo prokomentarisao rečima: "Kada izabereš da budeš pas, onda i umreš kao pas."

Grupa donedavno bliskih saradnika, uključujući potpredsednika vrhovnog suda i načelnika generalštaba, optužila

foto: Wikipedia

**AUTORITARNI
PRESEDNIK: Pol
Kagame i jedno od
stratišta Tutsija**

je Kagamea da je stvorio "jednopartijsku autoritarnu državu" i da je "Ruanda danas manje slobodna nego pre genocida". "Politika (Kagamea) nastavlja da deli ruandsko društvo duž etničkih linija. Verovatnoća obnavljanja nasilja, uključujući mogućnost genocida, jako je velika", napisali su u dokumentu koji su nazvali "Brifing o Ruandi".

Kagame je 2003. godine na predsedničkim izborima dobio "sovjetskih" 95 odsto glasova. Ponovo je izabran 2010. godine sa za nijansu manje fantastičnih 93 odsto. U jednoj od bizarnijih epizoda u istoriji višestranačja, njegova partija Ruandski patriotski front je na izborima 2008. godine pri prvom brojanju osvojila 98,39 odsto glasova. Shvativši koliko to nepristojno zvuči, stranka je sama smanjila broj

glasova i objavila da je "dobila" razumnijih 78,76 odsto.

Režim pokušava da izgradi nov, jedinstven nacionalni identitet i zabranjeno je govoriti o "starim" etničkim identitetima – izuzev onda kada se govori o Tutsijima kao žrtvama. Ali, kao i u sličnim pokušajima prethodnih decenija u Africi koji su bili vođeni shvatanjem da je neophodno "ubiti plemena da bi se izgradila nacija", i u Ruandi se radi o nedoslednom projektu vladajuće elite koja dolazi iz samo jedne zajednice i koji je nametnut represivnim zakonima.

SLEPILO ZAPADA I KAPITAL ŽRTVE

Razlozi što jedna tako nedemokratska i represivna vlast danas ima podršku Zapada ne mogu se razumeti ako se

ne uzmu u obzir stavovi koje su velike demokratske države zauzele pre dve decenije. Češki ambasador koji je u kontekstu Ruande u Savetu bezbednosti UN aprila 1994. upotrebio reč "holokaust", u pauzi je opomenut od strane britanskih i američkih kolega da takav rečnik "nije od pomoći". Senator Bob Dol, vođa republikanaca koji se devedesetih snažno angažovao na Balkanu i nazvao Slobodana Miloševića "arhitektom bosanskog genocida", govoreći o Ruandi rekao je da misli da "nemamo nikakve interese tamo. Nadam se da se nećemo uključivati." Štaviše, mnogi stručnjaci za međunarodno pravo tvrde da SAD i Velika Britanija nisu ispunile obaveze koje su imale prema konvenciji o genocidu.

Jedan od najpriznatijih poznavalaca

Afrički san i noćna mora

Novinar "Gardijana" Dejvid Smit piše da tokom sto dana genocida u Ruandi ni u jednom trenutku nije bilo više od petnaest zapadnih novinara. Jedan od razloga zašto je ubistvo preko 800.000 ljudi privuklo toliko malo pažnje jeste činjenica da se genocid poklopio sa prvim slobodnim izborima u Južnoj Africi posle rušenja aparthejda i inauguracijom Nelsona Mandele. Izbor "prvog crnog predsednika" je pokrivalo preko 2500 dopisnika i u zapadnim medijima nije bilo mesta za još jednu "afričku priču".

Ubrzo se ispostavilo da je april 1994. godine bio najznačajniji mesec u istoriji moderne Afrike. "Ruanda je naša noćna mora, Južna Afrika je naš san", izjavio je tada Vole Sojinka, nigerijski pisac i prvi Afrikanac koji je dobio Nobelovu nagradu. Smit piše o 1994. godini kao o velikoj raskrsnici kada su dve paradigmatične države krenule različitim putevima. Ali britanski novinar ističe da dvadeset godina kasnije one simbolizuju jednu drugu i sasvim neočekivanu raskrnicu.

Ruanda je danas diktatura, zemlja bez medijskih i političkih

sloboda. Ali, istovremeno, ona je jedna od najstabilnijih zemalja regiona. Ima izuzetno visoke stope ekonomskog rasta i sve manje siromašnih ljudi. Čak 97 odsto dece pohađa osnovnu školu, što je najveći procenat u Africi. Kigali je najčistiji glavni grad, a Ruanda je država u kojoj je najlakše poslovati na kontinentu – čak lakše nego u Belgiji, njenom nekadašnjem kolonijalnom gospodarstvu.

Južna Afrika je demokratska država sa slobodnim medijima. Ali ona "ekonomski stagnira i predstavlja jedno od najnejednakijih društava na planeti" – mnogi se boje da i klasno i rasno sve dublje podeljena država može postati sledeća "afrička noćna mora". Povrh svega, Nigerija je prošle nedelje i zvanično pretekla Južnu Afriku i postala najveća pod-saharska ekonomija.

Prema nekim važnim razvojnim parametrima i trendovima, neslobodna Ruanda i demokratska Južna Afrika su zamenile mesta. Ova nova, izvrnuta dihotomija predstavlja jedan od najvećih paradoksa savremene Afrike.

Afrike Stiven Smit smatra da dve stalne članice Saveta bezbednosti UN – Britanija, koja danas daje čak polovinu inostrane pomoći koja stiže u Ruandu, i SAD – “plaćaju moralni dug” za nečinjenje i da su “zaslepljene krivicom”. Štaviše, kapital žrtve je postao jedan od ključnih ruandskih resursa. Pomoć koju zemlja dobija sa Zapada činila je 2011. godine više od jedne petine bruto nacionalnog proizvoda – 113 dolara po stanovniku. Ali, pored finansijskog oslonca, status etnifikovane žrtve Tutsi liderima Ruande, zemlje koja ima najmoćniju armiju u regionu i koju često nazivaju “Izraelom Afrike”, obezbeđuje i preko potrebnu političku zaštitu.

“Hipnotisani smo genocidom iz 1994. i ne želimo da vidimo zločine režima koji posmatramo kao uzoran. Tvrdimo da davanje pomoći mora biti uslovljeno dobrom vladavinom – ali ne u postgenocidnim državama. Demokracija je preduslov mira – ali ne u postgenocidnim državama. Invazija i pljačka istočnog Konga su kriminalne – ali ne i onda kada je vrše preživeli genocida”, piše Smit u tekstu objavljenom u prestižnom “London rivju of buks” u kome analizira

Kagameovu vladavinu. “Hutu moć je loša, ali Tutsi šovinizam je prihvatljiv. Zauzeli smo ove stavove ne zato što su ispravni, već zato što time stajemo na pravu stranu. To čini da Ruanda bude još tragičnije mesto nego što treba da bude.”

Bil Klinton je vlastoljubivog i brutalnog Kagamea nazvao “jednim od najvećih lidera naše ere”, a Toni Bler je rekao da je vizionar. Ali ovakvo viđenje ključnog aktera u jednom složenom političkom sukobu podrazumeva i neku vrstu slepila. Profesor Mahmud Mamdani sa Univerziteta Kolumbija u Njujorku napisao je jednu od odličnih knjiga o Ruandi u kojoj, između ostalog, razmatra moguće posledice uspostavljanja prividno demokratskog poretka koji je zasnovan na “strahu ugrožene manjine da može doći pod vlast većine koja je kriva”. Naslov knjige je *Kada žrtve postanu ubice*.

Uprkos samouverenim “nikad više” proklamacijama i sve brojnijim međunarodnim tribunalima, događaji u Južnom Sudanu, Siriji i Centralnoafričkoj Republici pokazuju da, kako piše profesor Mekdum, “masovni zločini nisu postali duhovi prošlosti i da izostanak

međunarodne reakcije nije postao nezamisliv izbor”. Mnoge danas zabrinjava i razvoj događaja u Burundiju. Ruanda i susedni Burundi imaju skoro identičan etnički sastav i sličnu istoriju cikličnih velikih pokolja – često ih nazivaju “genocidnim blizancima”.

Iza brojnih teorija zavere i istraživanja koja govore o “vekovnoj mržnji” ili pravim političkim zaverama, lako je prevideti da je u ovim nesrećnim državama ključnu ulogu imao i „zakon nameravanih posledica”. Njegovu važnost i moć je još teže prepoznati u današnjoj Ruandi gde je shvatanje o postojanju “moralnog duga Zapada” donelo dve decenije neočekivanog rasta i stabilnosti. Nažalost, pritajeno nezadovoljstvo i rastuće frustracije Hutua o kojima pišu brojni izveštači iz Kigalija sugerise da “cena” ovog duga – i slepe političke podrške koju je njegovo “vraćanje” podrazumevalo tokom prethodne dve decenije – može postati prevelika. Zato ima i onih koji danas ne strepe samo od “još jedne Ruande” već i od “još jednom u Ruandi”.

ZORAN ĆIRJAKOVIĆ

Dr Ristić

DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

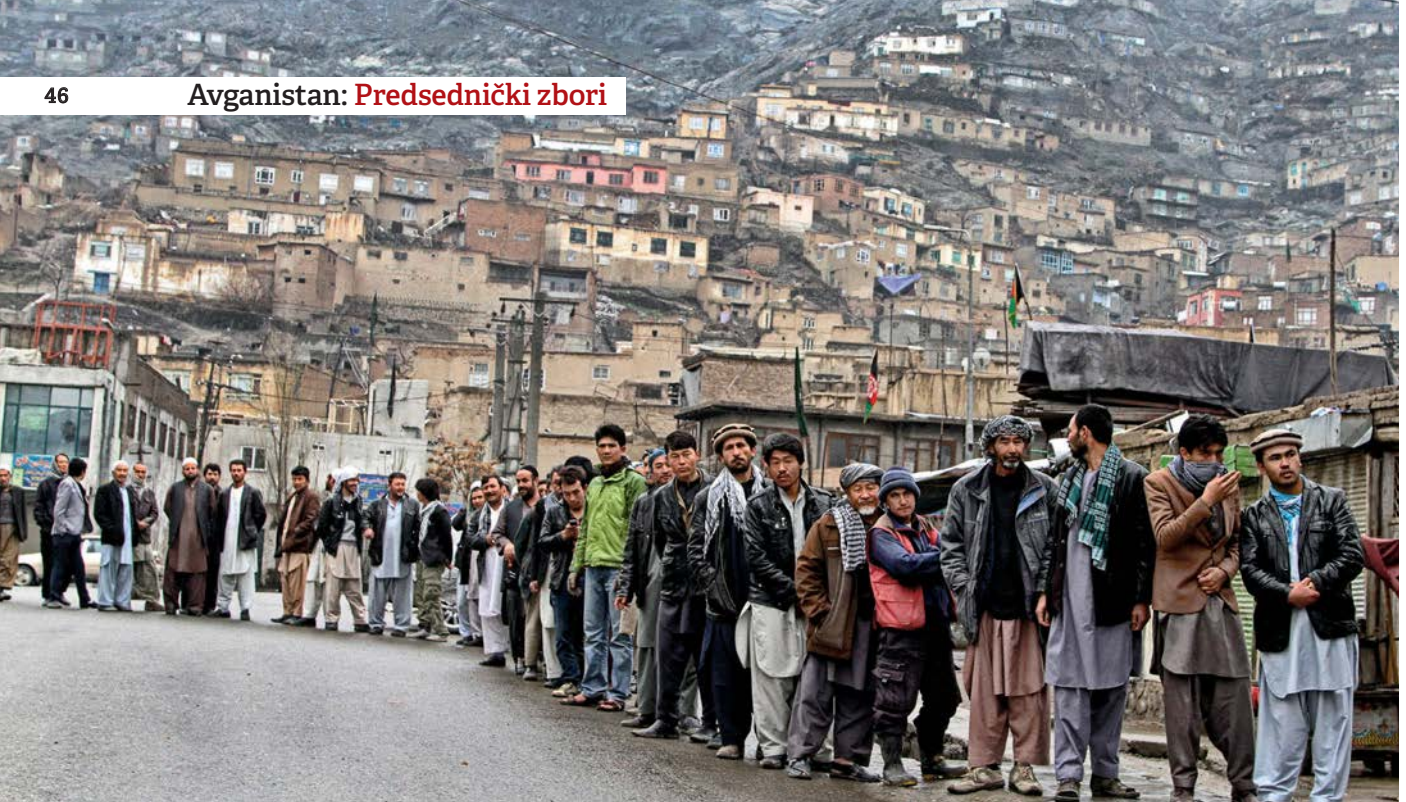
- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJARIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA

01.-30. APRIL

OFTALMOLOGIJA - OČNO

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE
Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo brdo, 011 2693 287, www.dr-ristic.com

Nasilje kao sudbina

Brojni svetski političari i mediji su pozdravili uspeh predsedničkih izbora u Avganistanu, održanih 5. aprila. Uprkos pretnjama talibana, od 12 miliona Avganistanaca sa biračkim pravom (zemlja ima oko 30 miliona stanovnika) glasalo ih je 58 odsto. Predsednik SAD Barak Obama je izjavio da je izlaskom na izbore avganistanski narod preuzeo punu odgovornost za svoju zemlju i čestitao milionima Avganistanaca, koji su se suprotstavili pretnjama talibana

Oni koji tvrde da su izbori uspeli ističu činjenicu da tokom samog glasanja nije bilo napada talibana, ako se izuzme eksplozija na jednom biralištu u kojoj su povređene četiri osobe. Nasilje je ipak obeležilo ove izbore i pre nego što su počeli. U napadima talibana u nedeljama pre izbora poginule su desetine ljudi, a dva događaja najbolje oslikavaju svakodnevicu Avganistana.

Anja Nidringhaus, nemački fotograf koja je radila za agenciju Asošiejted pres, ubijena je 4. aprila, a izveštač iste agencije Ketu Genon je u tom napadu ranjena. Njih dve su putovala u konvoju koji je nosio glasačke kutije na istoku Avganistana, koji su štitile avganistanska vojska i policija. Kada su ušli u "sigurnu i dobro obezbeđenu oblast", konvoj se zaustavio. Tada je automobilu u kome su sedele novinarke prišao komandant policijske jedinice po imenu Nadžibulah, uzviknuo "Alahu akbar!" (Bog je najveći) i pucao u njih, a onda se mirno predao.

Dve nedelje pre toga, četvorica talibana upali su u restoran hotela "Serena" u

Kabulu, na glasu kao bezbedno mesto, pucali i ubili devet ljudi. Među žrtvama su bili i Sardarom Ahmad, dopisnik Frans presa iz Avganistana, njegova supruga, petogodišnji sin i šestogodišnja ćerka. Četvoricu napadača ubila je policija, nijedan od njih nije imao više od 18 godina.

NA RUBU OČAJA

Za razliku od optimista u međunarodnoj zajednici, realisti pitaju šta će zaista novo doneti izbori u zemlji čija su svakodnevica već 35 godina ubijanje, otmiče, droga, korupcija, beznađe. Odgovor ne daju ni predstavnici država čije trupe su stacionirane u Avganistanu od 2001. godine, verovatno zato što bi u tom odgovoru moralo da bude i priznanje koliko su sami doprineli takvoj situaciji. Trinaest godina posle intervencije koja je srušila talibane, desetina milijardi dolara potrošenih na "uvođenje demokratije u Avganistan", ta država se nije pomerila sa ruba očaja. Tu činjenicu ne menjaju ni podaci da je 2001. godine školu pohađalo samo milion dečaka i nijedna devojčica, dok se danas

školuje skoro osam miliona dece, da su učinjeni neki pozitivni koraci u društvu; naspram toga stoji beskrajn niz verskih, nacionalnih, plemenskih sukoba u kojima ginu hiljade ljudi koji se nije prekinuo, činjenica da u vlast podržanu od međunarodnih snaga obični ljudi ne veruju jer služi jedino ličnom bogaćenju, a ne može da obezbedi elementarnu sigurnost ni na ulicama najvećih gradova. Uz sve to, situacija bi uskoro mogla biti i gora.

U izjavama koje su pre izbora emitovali svetski mediji mnogi građani Avganistana isticali su da je jedina stvar koju očekuju od izbora bezbednost i da strahuju od ponovnog izbijanja građanskog rata. Taj strah pothranjuje povlačenje stranih snaga najavljeno za kraj 2014, što ne znači da su strane trupe omiljene. Veliki je broj onih koji ih doživljavaju kao okupatorske, o njima ne misle ništa dobro zbog brojnih civilnih žrtava za koje su krivac NATO snage, ali svi su svesni da su domaće snage bezbednosti slabe, neobučene, sa brojnim pristalicama talibana infiltriranim u njihove redove, i da ne mogu biti

U REDU ZA GLASANJE: Birači u Kabulu

Foto: Fonet/AP

brana još jačem talasu nasilja. Simbol tog nasilja su talibani, pod njihovom vlašću su brojne pogranične oblasti ka Pakistanu, a napadima i samoubilačkim akcijama održavaju tenziju i na ulicama velikih gradova.

VELIKA IGRA

Kandidati proglašeni za favorite na izborima (vidi okvir) najavili su da će potpisati sporazum o bezbednosti sa SAD, što je dosadašnji predsednik Hamid Karzai odbijao. Sporazum garantuje ostanak 10.000 pripadnika međunarodnih snaga, mahom američkih, i nakon povlačenja NATO trupa u decembru. Vašington ističe da te trupe ostaju zbog straha od nove najezde ekstremista u slučaju potpunog povlačenja. Barak Obama je zapretio da će u slučaju da se sporazum ne potpiše smanjiti i finansijsku pomoć ovoj zemlji, a veći deo od oko četiri milijarde dolara za godišnje troškove avganistanskih snaga bezbednosti dolazi upravo iz SAD.

Karzaiju nije bilo teško da svom nasledniku prebaci odgovornost za ostanak stranih snaga. Prethodnih godina Karzai je bio ljubimac Zapada, u zamenu za saradnju gledale su mu se kroz prste optužbe za korupciju, tajni kontakti sa talibanima, nezgodne rođake veze (njegov brat je više puta označavan kao jedan od glavnih trgovaca drogom u regionu Kandahara). Mada je uz podršku Amerikanaca predsednik države od pada talibana, po ustavu se nije mogao kandidovati i treći put. Što mu se kraj mandata više bližio, Karzai je sve češće grmeo protiv NATO snaga, znajući da to ostavlja dobar utisak u javnosti, i odbijao da potpiše sporazum.

Karzaijevog naslednika, ko god bude, sačekace naizgled nerešivi problemi: zemlja razorena ratom i korupcijom, pocepana po verskim, nacionalnim, plemenskim linijama; siromaštvo u kome su

Programi i kandidati

Rezultati prvog kruga predsedničkih izbora trebalo bi da budu poznati do kraja aprila. Ako je suditi po programima kandidata na avganistanskim predsedničkim izborima, ovu zemlju čeka svetla budućnost. Pominju se borba protiv siromaštva, uspostavljanje pravne države, veće učešće žena u javnom životu... Međutim, pogled na biografije kandidata i njihovih saradnika ne daje razlog za optimizam.

Kao jedan od favorita pominje se Abdulah Abdulah, bivši ministar spoljnih poslova. Abdulah je oftalmolog koji se kao mudžahedin borio uz legendarnog komandanta Ahmada Šaha Masuda osamdesetih godina protiv sovjetskih trupa, potom protiv talibana. Jedini je kandidat koji nije čist Paštun, majka mu je Tadžika, pripadnica druge najveće etničke grupe u zemlji, ali to mu na izborima neće mnogo pomoći jer se u Avganistanu polutanstvo smatra hendikepom. Od ostalih navodnih favorita tu su i Ašraf Gani, bivši ministar finansija i zvaničnik u Svet-skoj banci, koji se školovao u SAD; Zalmaj Rasul, lekar i bivši šef diplomatije, koji važi za Karzaijevog čoveka; Abdul Rasul Saja, bivši mudžahedin i islamistički tvrdolinijaš; Gul Aga Šerzai, koji se obogatio kao zapovednik provincije Kandahar i pokrajine Nangahar, gde je kontrolisao granični prelaz sa Pakistanom...

Od samih kandidata zanimljiviji su njihovi saradnici, a svi su uzeli nekog od "gospodara rata" koji u zemlji imaju veliki uticaj još od vremena rata protiv Sovjeta. Ti "gospodari" su redom poznati po brojnim zločinima u višedecenijskom ratovanju i bogatstvu stečenom na mutne načine. Bankar Ašraf Gani je, na primer, najavio da će njegov zamenik u slučaju pobede biti general Abdulah Rašid Dostum, Uzbek; doktor Abdulah je za potpredsednike izabrao dva svoja bivša neprijatelja protiv kojih se borio u građanskom ratu u kome je skoro uništen Kabul.

Ukoliko do drugog kruga izbora dođe, najavljuje se da bi mogao biti organizovan 28. maja, ali bolji poznavaoци prilika tvrde da je malo verovatno da će Avganistan dobiti novog predsednika pre leta, ako i tada. Zemlja je velika, putevi loši, a veliki je ulog u igri.

gajenje maka i proizvodnja opijuma jedina grana privrede koja beleži konstantan rast. Osim toga, moraće da nastavi igru između talibana i Amerike, koja je u para-

doksalnoj situaciji. SAD sa jedne strane tvrde da žele da izađu iz najdužeg rata u svojoj istoriji, protiv koga je već 82 odsto Amerikanaca. Ne pominju se više zapaljive reči iz 2001. godine, Bin

Laden je ubijen, doduše u Pakistanu, mula Omar je živ i na slobodi, ali je nestao iz fokusa javnosti. Sa druge strane, SAD bi htele da u Avganistanu ostanu po svaku cenu, u obimu koji im odgovara. Biće da je razlog za to ne samo strah od terorista već i položaj ove zemlje koja je na vratima Irana, Indijskog potkontinenta i Centralne Azije.

Koliko god po svetu tvrdili da su talibani najveći gubitnici ovih izbora, jer nisu

uspeli da ih spreče, oni imaju razloga za zadovoljstvo. U Avganistanu vreme vredi koliko i ljudski život, skoro ništa, pa su talibani imali dovoljno vremena da čekaju. To čekanje ih je dovelo na prag povlačenja stranih trupa, što proglašavaju svojom pobedom. Gotovo svi kandidati za predsednika su isticali da se sa talibanima mora pregovarati ako se želi mir u zemlji. Da li je takav dogovor moguć, šta bi on značio za jedva uspostavljena, ionako minimalna prava žena u Avganistanu, i tanak sloj normalnog života po većim gradovima, videće se u skoroj budućnosti. Što se tiče samih Avganistanaca, ukoliko se ništa pozitivno ne desi razočarenje verovatno neće biti veliko, jer su navikli da od bilo koje vlasti ne očekuju ništa dobro. Većina ljudi u Avganistanu je sita rata, ali ta većina ne odlučuje. I oni sami znaju da se takve odluke donose izvan njihove zemlje, u dosluhu sa ljudima koji su prinuđeni da biraju, jer druge ponude nema. A dok je tako, komandant Nadžibulah i četvorica maloletnih talibana koji su ubijali i bili ubijeni u Kabulu biće sadašnjost i budućnost Avganistana. ¶

MOMIR TURUDIĆ

TALIBANIMA UPRKOS: Avganistanska glasačica

Foto: Fonet/AP

Kad cilj ne opravdava sredstvo

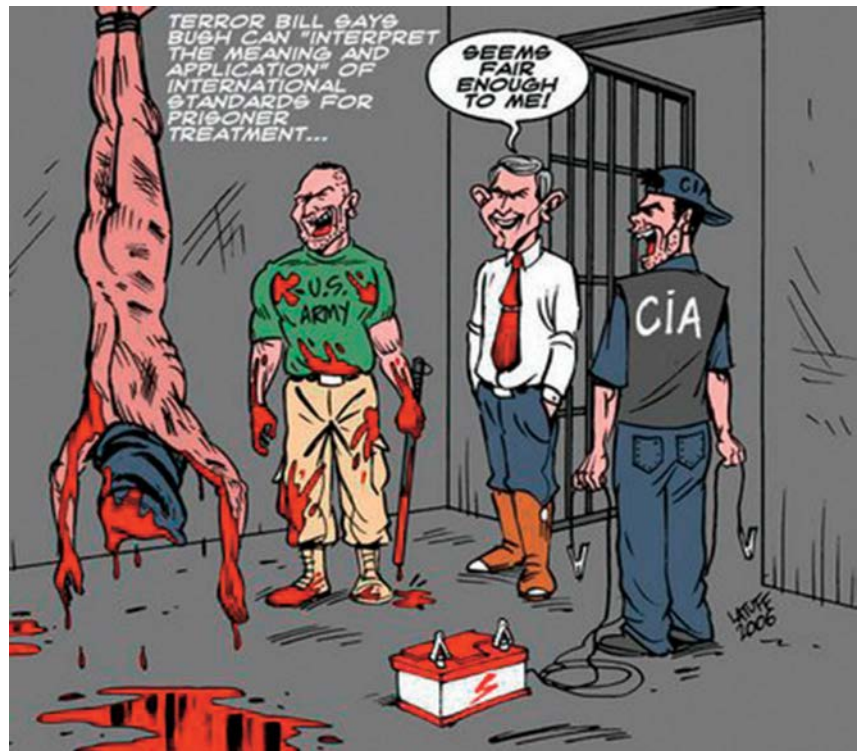
Mučenja, tajni zatvori, otmice – to je deo nasleđa vladavine Džordža Buša juniora. “Specijalne metode ispitivanja” su opravdavane ratom protiv terora i čuvanjem nevinih ljudskih života, u ime američkog shvatanja pravde činilo se, što je u pravnim državama inače odbačeno kao varvarski čin. Ali, kada se jednom dozvoli mučenje kao izuzetak, ono lako može da postane pravilo

Američka, pa potom i francuska revolucija, obe nadahnute prosvetiteljstvom osamnaestog veka, a za njima i ostatak civilizovanog sveta, zabranile su mučenje kao istražnu tehniku. Amerikanci čak nisu posebno insistirali, jer je njihov od Britanije nasleđeni pravni sistem mučenje bio zabranio mnogo ranije. Američki Ustav ustanovio je odmah suđenje s porotom, a nešto kasnije, Osmim amandmanom, zabranio je i “okrutne i ne-ubičajene kazne”. Francuska revolucija i Napoleonov Civilni zakonik, kao njen najvažniji civilizacijski doprinos, mučenje su konačno svrstali u varvarstvo, sramotu i bezakonje. Većina evropskih zemalja sledila je taj primer u svojim zakonodavstvima – pre ili kasnije. Polovinom devetnaestog veka mučenje je svrstano u varvarske i tiranske običaje u većini civilizovanih zemalja Evrope, ali i drugde.

To, naravno, ne znači da je mučenje nestalo kao istražna tehnika; nije – do dana današnjeg. Ali to je nešto čega se države stide – s punim pravom – i što nerado priznaju. Ako se dokaže, dolazi do ozbiljnih pravosudnih posledica. U tiranijama argentinskog ili čileanskog tipa odgovornosti nije bilo, a posle demokratizacije u takvim zemljama stvar je obično gura na pod tepih.

Stvar je postajala kritična u ratovima za nacionalno oslobođenje posle 1945: Francuska je bila primorana da reaguje u slučajevima sistematske primene mučenja prvo u Indokini, a onda – mnogo više – u Alžiru. Kasnije će doktrina protivpobunjeničkog rata (cr: *Counterinsurgency*), licemerno nazvanog “rat niskog intenziteta”, dovesti do defakto prihvatanja mučenja kao ratnog sredstva.

Tehnika je u međuvremenu napredovala: mučenje se sve više oslanja na napredne tehnologije poput struje, hemijskih sredstava i slično; imperativ je da mučenje ne ostavi vidljivog traga na

JAVNA DEBATA: Osuda metoda koje su primenjivane za vreme mandata Džordža Buša juniora

foto: WordPress

telu žrtve. To su prvo Francuzi u Alžiru doveli skoro do savršenstva veštom primenom električne struje, što su kasnije Amerikanci naveliko primenjivali u Vijetnamu. Nisu bili jedini: jedan nedavno kod nas prevedeni priručnik KGB-a, potpisan pseudonimom “Ronin” (japanska reč za samuraja-lutalicu koji je ostao bez gospodara, što ilustruje nešto) hladno i sa izvesnim žaljenjem (ako već moramo...) nabroja tehnike mučenja do kojih je Ministarstvo dobrih dela došlo od 1918. do danas. Struja je tu važan deo i navode se precizne vrednosti amperaže, kao i način primene mučenja strujom. Osim toga, ima tu i hemijskih sredstava, ali i tehnike koja je nešto sporija: navučesh žrtvu na heroin, pa posle razgovaraš s njom kad padne u krizu. Stari NKVD, kaže ruski vic, radio je slično: napoje te votkom preko noći, pa kad se ujutro probudiš mamuran, ne

daju ti hladno pivo dok ne otpevaš šta se traži.

POJAČANA TEHNIKA ISPITIVANJA

Uozbiljimo se sad. Sjedinjene Američke Države su se 2001. prevarile da izvršnom odlukom administracije dopuste ono što je licemerno nazvano “pojačane tehnike ispitivanja” (*enhanced interrogation*). Reč je, naravno, o primeni mučenja. Pokušaj opravdanja te sramote bio je podjednako slab: da će se tako razbiti teroristička mreža; da će se spasti neki budući hipotetički ugroženi životi; da će SAD biti ozbiljnije shvaćene itd. Osim toga, stvar je predata vojnom pravosuđu SAD, koje je, kao što znamo, u istom odnosu sa pravosuđem kao vojna muzika s muzikom. Zatim, kažu da je ideja bila da se mučenje dopušta samo prema ljudima koji nisu državljani SAD, što je, opet naravno, ubrzo

Izveštaj američkog senata o mučenju

Posle četvorogodišnjeg rada istražna komisija američkog senata pod rukovodstvom senatorke Dajane Fejnstin sačinila je izveštaj na 6300 strana o "specijalnim metodama saslušavanja" CIA (*Enhanced Interrogation Techniques* EITs), tj. o mučenju osumnjičenih za terorizam. Sve je počelo kada je predsednik Barak Obama 2009. godine zabranio metode ispitivanja kao što je *Waterboarding* – iznuđivanje priznanja potapanjem osumnjičenih u, po pravilu, leđenu vodu. "Vašington post", koji je imao uvid u izveštaj, tvrdi da je CIA svesno preuveličavala teorije zavere, značaj osumnjičenih koji su podvrgavani "specijalnom ispitivanju", kao i rezultate ispitivanja. CIA se protivi objavljivanju sažetka izveštaja na oko 500 strana, ali poslednju reč ima predsednik Obama. Fejnstinova, inače republikanka, smatra da Amerikanci imaju pravo da saznaju punu (i sramnu) istinu.

foto: Reuters

A. I.

prekršeno. Napunili su Gvantanamo, ali su uzimali i podugovarače za poslove mučenja u zemljama gde se to i dalje smatralo kao normalno. Odatle toliki misteriozni letovi aviona Domovinske bezbednosti po celom svetu. Da li su i šta su svršili primenom mučenja nije jasno; izgleda da nisu mnogo, što se i dalo očekivati. Protivnik je visoko motivisan, veruje u svetost svoje misije, čeka ga dženet sa hurijama kao šehida; takvi teško podležu čak i mučenjima.

Posledice po američko društvo i ostatak sveta bile su mnogo gore nego po Al Kaidu, kao što vidimo. Naime, kad se vlast razmahne u adrenalinskoj histeriji i kad proglasi da je sve dozvoljeno – a kad dozvolite mučenje, dozvolili ste i sve drugo – onda su posledice nesagledive. To vidimo iz svedočenja Vikiliksa i Snoudena: Domovinska bezbednost, agencija suvišna i štetna na više načina, ubrzo je zaključila da ako može nekažnjeno da muči ljude – može i sve ostalo. SAD, ali i ostatak sveta, pale su u kandže cinične bezbednosno-obaveštajne zajednice koja je samo to i čekala. Presreću svačiju komunikaciju, slušaju koga hoće, ubiju koga treba; još je Filip K. Dik to predvideo u svoje vreme (*Tecite moje suze, reče policajac*; *Radio Slobodni Albemut*; itd.), ali mu niko nije verovao. Takva jedna sveobuhvatna birokratska organizacija, međutim, polako gradi sopstvena ograničenja, ako ne i propast: ambicija, hubris (rekli bi stari Grci) da se sve kontroliše, sluša i gleda, suočava se sa pukim brojem mogućih sumnjivaca, a po definiciji svi su sumnjivi, svih šest milijardi ljudi na planeti. Kao da niko nije ništa naučio iz tužne i poučne istorije ČK-a, NKVD-a, MGB-a i KGB-a.

Nego, vratimo se mi velikoj sramoti SAD, legalizaciji mučenja kao istražne tehnike. Kad se to jednom odluči, ostaju oni nesrećni detalji iz krivičnog postupka: koga, zašto, kada, koliko i – kako. Kad je mučenje izuzetak, kršenje zakona i nešto sramno što treba skrivati, lakše je: mučitelji to obave diskretno, po sopstvenoj proceni i po savetu obavezno prisutnih lekara koji neka posle vide šta će sa Hipokratovom zakletvom. Pokušaj legalizacije mučenja nosi neizbežne obaveze: setimo se Svete inkvizicije i srednjovekovnih propisa na tu temu; komplikacija nebeska. Ako je legalno, onda treba precizirati

ono napred navedeno; o zakonu je reč... Tu sad dolazimo na nivo filozofije prava, ustavnog prava i pratećih problema, pa je red da damo reč pravom stručnjaku, jednom od retkih koji su digli glas protiv varvarstva.

RATNA LOGIKA

Dame i gospodo: Bernhard Šlink, pisac sjajnih knjiga (*Čitač*, *Bekstva od ljubavi*, *Povratak kući*, *Letnje laži* itd.), Bernhard Šlink, osim što je sjajan pisac, jeste i veliki pravnik, sudija Ustavnog suda savezne pokrajine Severne Rajne – Vestfalije, predavač međunarodnog javnog prava i ustavnog prava na velikim univerzitetima i – osim svega toga – aktivan učesnik u javnom životu Savezne Republike Nemačke.

U dva članka, objavljena 2004. i 2005, on je postavio krajnje relevantna pitanja o ustavnim temeljima zaštite dostojanstva i ljudskih prava, podstaknut izvesnim odlukama Bundestaga, Saveznog parlamenta. Naime, Bundestag je – preko volje i uz vidljivu nelagodu – bio doneo zakon koji ovlašćuje Luftvafe (ratno vazduhoplovstvo) da obori putnički avion za koji se pretpostavlja da bi mogao pod kontrolom terorista da udari u neki važan cilj, čime bi bili ugroženi životi mnogo više ljudi nego što ih je u avionu. Odmah je nastala i javna debata (podstaknuta slučajem izvesnog Dašnera, zamenika šefa policije Frankfurta, koji je zapretio mučenjem nekom kidnaperu ako ne kaže gde drži žrtvu, pa je posle zbog te pretnje osuđen) o tome sme li se policiji dopustiti mučenje u slučaju da bi se na taj način spasli životi nevinih ljudi. Šlink se zabrinuo zbog sve приметnije

naklonosti dela javnosti ka takvim ratnim i histeričnim rešenjima. Njegova je argumentacija ustavno-pravna i – reklo bi se – dogmatična: Ustav SR Nemačke apsolutno štiti dostojanstvo građana, bez mogućeg izuzetka i tačka.

Uveliko sumnjiva logika računice i razmene – toliko života prema onoliko života; mučenje protiv dostojanstva – ratna je logika: u ratu je dozvoljeno žrtvovati puk radi pobeđe divizije, ako uspe; ako ne, komandantu je bolje da pribegne nažalost zaboravljenom običaju poraženih generala i da se ustrelji iz službenog pištolja. U mirnodopska vremena, tvrdi Šlink, takva je računica nemoralna i prebacuje odgovornost na pogrešnu stranu: na pilota lovca koji treba da sruši putnički avion jer da bi taj avion možda mogao da udari u neki soliter, crkvu ili atomsku centralu; na policajca koji treba da stavi na muke nekog osumnjičenog teroristu, ne bi li mu ovaj rekao gde je skrivena neka bomba koja bi mogla da pobije stotinak nevinih civila. A šta ako se to moglo rešiti i bez ubijanja nevinih putnika i bez mučenja nekog ionako za terorizam sumnjivog lica, ali neosuđenog, dakle pod zaštitom Ustava, sve i da je osuđeno? Šlink navodi tvrdnje Dašnerovih saradnika iz policije, koji kažu da se taj slučaj otmice bio mogao rešiti (kao što i jeste) i bez pretnji mučenjem.

Moral i pravo, kaže Šlink, moraju da se podudaraju – pa koliko može. Ako jednom dopustimo mučenje kao izuzetak – dobićemo ga kao pravilo. O tome je trebalo da razmišlja američka administracija pre nego što će se osramotiti legalizacijom mučenja.

MILOŠ VASIĆ

Ja predsednik

Posle katastrofalnog poraza na lokalnim izborima Socijalističke partije, na pola predsedničkog mandata, Fransoa Oland bio je primoran da rekonstruiše vladu koja bi konačno trebalo da sprovede bolne reforme. Uspeh je krajnje neizvestan

Posle prošlonedeljnog debakla na lokalnim izborima u Francuskoj više se niko ni u šali ne seća famozne anafore iz TV duela predsedničkog kandidata Fransoa Olanda, koja je kod mnogih probudila nadu u promene nakon pet godina iscrpljujućeg Sarkozyjevog hiperpredsednikovanja, koje je koincidiralo s prve četiri godine svet-ske ekonomske, a naročito evropske finansijske krize.

Pretprošlog ponedeljka, Francuska se probudila preplavljena plavim talasom desnice. Francuska vladajuća levica, tačnije Socijalistička partija (PS), pretrpela je jedan od najtežih izbornih poraza do sada (na lokalnom nivou svakako) iz čega se može izvući nekoliko zaključaka.

Iako očekivan – naime, prema ustroju institucija i funkcionisanju francuske Pete republike, stranke u vlasti gotovo po pravilu bivaju kažnjene, pa je tako i desnica izgubila sve međub izbore od 2007. do konačnog poraza Sarkozyja 2012. godine – ovaj poraz vlasti iznenadio je pre svega razmerom nezadovoljstva aktuelnom politikom i silinom poruke koju su birači poslali.

Opoziciona desnica – uprkos brojnim unutrašnjim podelama i razmiricama, te aferama koje ne prestaju da je potresaju još od izbornog debakla 2012. – ostvarila je izuzetan skor, gde jedinu mrlju predstavlja poraz kandidatkinje desnice Natali Koščuško-Morize u trci za gradonačelnika na čelu poslovično razjedinjene pariske desnice. S druge strane, ova poba takođe pokazuje da se ova politička formacija oporavila možda i brže no što su to mnogi očekivali, što će svakako iskomplikovati računicu Nikoli Sarkozyju, naumi li da se vrati u politiku, pred izbore 2017.

NACIONALNI FRONT

Primetan uspeh Nacionalnog fronta (FN) ne predstavlja istinski politički potres. Stranka umivene i pod vođstvom

Marin le Pen uspešno dedijabolizovane (zli jezici reći će banalizovane) ekstremne desnice, ipak ostaje marginalna politička formacija sa nekih 1400 osvojenih odborničkih mandata – od ukupno nekoliko desetina hiljada (Francuska je teritorijalno izdvojena na 36.000 opština), čime je zapravo izjednačila svoj skor iz 1995. godine. Osim primetnog teritorijalnog učvršćivanja tamo gde je već tradicionalno prisutan – na jugoistoku u Frežisu i Bokeru, te severoistoku, u Enen-Bomonu, nekadašnjem bastionu leveice, i Ajanžu, nesrećnoj žrtvi kolapsa metalurgije – FN je ostvario značajan prodor praktično na celokupnoj teritoriji, okitivši se i pobedom u Beziju nezavisnog kandidata Roberta Menara (jedan od osnivača i genseka Reportera bez granica) koga je podržao pokret Marin le Pen.

Uspeh Marin le Pen ogleda se prevashodno u političkom diskursu čija sekuritarna čvrstina prija biračima koje brinu problemi imigracije i bezbednosti, a populistički antisistemski i antievropski stavovi prijaju radništvu i osiromašenoj srednjoj klasi, razočaranim u klasične političke formacije koje su godinama

nemoćne da reše njihove narastajuće probleme. FN-u sada preostaje da pokaže da je konačno postao stranka istinski sposobna da se lati ozbiljnog upravljanja na lokalnu, uprkos veoma lošim prethodnim rezultatima.

NOVI PREMIJER

Možda je ipak najbolji pokazatelj trenutne političke klime u Francuskoj istorijska stopa apstinencije od 40 odsto, koja jasno pokazuje duboko nepoverenje ili, blaže rečeno, nesporazum koji je zavladao između francuskih građana i njihove političke elite.

Nakon olako najavljenih reformi koje su ostale samo prazne reči i izneverenih obećanja – naročito onog o preokretu trenda rasta endemske nezaposlenosti – sada već gotovo na polovini mandata Olandova „normalnost“ izvitoperila se u „banalnost“. Takođe, njegova politička linija socijaldemokratskog, odnosno socijalliberalnog zaokreta postala je krajnje nerazgovetna (prevashodno levom krilu PS-a i njegovim biračima uskraćenim za obećane socijalne reforme) usled oklevanja u donošenju teških i nadasve

KO SE ZADNJI SMEJE.... Fransa Oland levo i Marin le Pen desno

Foto: Fonet/AP

bolnih odluka. Konačno, najsvežije brojke ne lažu – 3,35 miliona nezaposlenih, javni dug od 93,5 odsto BDP-a, budžetski deficit od 4,3 odsto, te apsolutni istorijski rekord nepopularnosti jednog predsednika.

Odlazeći premijer, diskretni Žan-Mark Ero, uprkos kvalitetima i apsolutnoj lojalnosti Olandu, platio je danak kako glomaznosti i neiskustvu vlade kojoj nije umeo da nametne potreban autoritet i disciplinuje ministre čiji su učestali ispadi i međusobne razmirice dodatno poljuljali njen kredibilitet (naročito posle skandala o utaji poreza bivšeg ministra budžeta), tako i Olandove nemoći da zada jasne smernice i donese prave, makar i nepopularne odluke.

Rekonstrukcija vlade i imenovanje predvodnika najdesnije socijalliberalne struje ps-a Manuela Valsa za novog premijera stoga nije posebno iznenađenje, više rezultat iznudice u kojoj se Oland našao, a ujedno i najadekvatniji odgovor na pouku izvučenu iz nedavnog izbornog debakla. Francuski birači pokazali su značajnu političku zrelost, odbijajući dosadašnju politiku iscrpljujućih polumera, pokazujući svest o ozbiljnosti situacije i konačnu spremnost na teške i

nepopularne poteze koji su do sada ostali samo u najavi.

Mlad, odlučan (neretko autoritaran), energičan, specijalista političke komunikacije, te nadasve ambiciozan i sklon transgresivnom delovanju, Manuel Vals je tu da na čelu sužene i strogo paritetne „borbene vlade“, kako ju je sam Oland nazvao (16 ministara), ubrza reforme i sprovede Pakt odgovornosti koji je predsednik najavio početkom godine. Tim paktom se u narednom periodu planira nekih 30 milijardi evra poreskih olakšica firmama u zamenu za investicije i nova radna mesta, a u poslednjem trenutku dopunjen je i merom od tri milijarde evra poreskih olakšica za najugroženije kategorije stanovništva (Pakt solidarnosti). Osim toga, pred Valsom je i težak zadatak smanjenja nezaposlenosti, povećanja privrednog rasta i uštede od 50 milijardi evra javne potrošnje, na ime obaveza preuzetih prema Briselu, što mu dodatno vezuje ruke i smanjuje već suženi manevarski prostor.

NUŽNE MERE

U pogledu personalnih rešenja, nije zato preveliko iznenađenje ni povratak u prvi plan Segolen Roajal, bivše Olandove

nevenčane supruge, koju je Sarkozy porazio na predsedničkim izborima 2007. i koja je preuzela novo mega-ministarstvo ekologije, energetike i transporta. Pred njom stoji veliki izazov pokretanja energetske tranzicije za koju se Francuska priprema. Ovo ministarstvo pripalo je socijalistima, nakon što su Zeleni odbili učešće u vladi usled lične netrpeljivosti njihove liderke Sesil Diflo i novog premijera, te izbornih kalkulacija Zelenih u perspektivi budućih evropskih i regionalnih izbora u Francuskoj (potez koji je inače naišao na oštre osude iz samog tabora Zelenih, koji su, prema Danijelu Kon-Benditu, time sebi zapravo pucali u nogu).

Manuel Vals je okružen gotovo isključivo Olandovim ljudima i nekolicinom više generacijski i okolnostima nametnutih nego stvarnih, političkih saveznika u vladi (predstavnicima leve struje ps-a, ministri ekonomije Arno Montbur i obrazovanja Benoa Amon). Zato će Valsov zadatak biti strogo pridržavanje – ali drugačijom metodom – političke linije koju je Oland zacrtao Paktom odgovornosti.

Imajući u vidu s jedne strane njegov temperament i ambiciju, a s druge veoma sužen manevarski prostor, Manuelu Valsu ostaje kao prostor za dokazivanje reformskih nazora da se možda odvažnije upusti u beskrajno odlaganu reformu okoštale i skupe Teritorijalne administracije, upravo kako je i najavio u današnjem ekspozou u Parlamentu.

Na Manuelu Valsu je da pored energičnosti i čvrstine (već ispoljene i dokazane na mestu ministra unutrašnjih poslova) pokaže i dozu političke suptilnosti, ne bi li pre svega za svoju akciju pridobio i levo krilo svoje partije.

Iako su obojica za sada svesni podele uloga – ne samo strogo institucionalno posmatrano, tandem Oland i Vals vezali su svoju političku sudbinu jedan za drugog. Ukoliko Vals uspe, biće to pre svega legitimacija Olandovog socijalliberalnog zaokreta, a sam premijer postaće najozbiljniji rival sadašnjem predsedniku. Ukoliko ne uspeju, biće to poraz za obojicu. Ili, kako je to slikovito opisao Kristof Barbije, direktor i uvodničar uglednog pariskog „Ekspresa“, „Redov Vals skočio je iznad minskog polja, al' još ne zna ima li padobran.“

IVAN ŠEPIĆ

Šmit, Šreder, Tito i

Kako su bivši kancelari Nemačke Helmut Šmit i Gerhard Šreder doveli u nepritliku vladajuću koaliciju u Berlinu iskazavši razumevanje za ukrajinsku politiku Vladimira Putina. Zašto je Šmit slušao Tita i bio oličenje ljubaznosti prilikom susreta sa Veselinom Đuranovićem. I zašto duh negdašnjeg stolara iz Srebrenice Selmana Selmanagića lebdi nad novim zdanjem Nemačke obaveštajne službe BND

Bivši kancelar Nemačke Helmut Šmit izjavio je nedavno da "dobro razume" ruskog predsednika Vladimira Putina u vezi sa Ukrajinom i Krimom, a da su sankcije Evropske unije i Sjedinjenih Američkih Država protiv Rusije "čista glupost". Nadalje je tvrdio da je situacija u Ukrajini opasna zbog toga, što se "Zapad strahovito uzbuđuje..."

Kad je nešto ranije Gerhard Šreder, baš kao i Šmit bivši kancelar i socijaldemokrata, davao izjave u korist ruske politike prema Ukrajini, pa se čak samokritički osvrnuo i na svoju neslavnu ulogu u bombardovanju Savezne Republike Jugoslavije 1999. godine u kome su učestvovali i nemački avioni, mnogi su ga kritikovali da je pod snažnim uticajem Moskve, jer predseđava nadzornom odboru firme koja gradi Severni tok (*Nordstream*), direktni gasovod između Rusije i Nemačke preko Baltičkog mora, i na tom položaju prima ogromnu platu. Reč je o gigantskoj firmi koja je 51 odsto u ruskom vlasništvu. Na taj položaj je stupio samo nekoliko nedelja pošto je izgubio prevremene izbore u Nemačkoj 2005. godine koje je sam izazvao, što znači da se o tome sa Putinom, koji važi za njegovog ličnog prijatelja, dogovorio još u vreme kada je bio kancelar. Šreder ni inače nije gadljiv na novac, pored ostalog je savetnik švajcarske medijske grupe Ringier u čijem su vlasništvu i "Blic" i "NIN", a poznato je da za predavanja traži i dobija između 50.000 i 75.000 evra.

Međutim, Šmit, koji je prošlog decembra proslavio 95. rođendan, sasvim je drugačiji kalibar (bivših) političara, posve nezavisan i samovoljan, i njegova je reč kudikamo teža. On govori šta misli i radi što niko drugi ne sme, na primer, javno puši

foto: reuters

BIVŠI KANCELARI NA RUSKOJ LINIJI: Helmut Šmit i...

čak i kada učestvuje u televizijskim emisijama ili govori na javnim skupovima, tako da organizatori zbog toga plaćaju kazne. Kada sam prvi put pre četrdesetak godina prevodio za njega, nije pušio, nego je žvakao duvan.

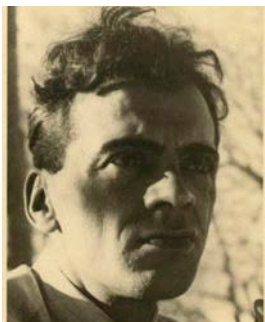
Dvadeset pet godina mlađi Šreder je upravo proslavio svoj sedamdeseti rođendan. SPD mu je burno čestitao, ali njegovom partijskom drugu, aktuelnom ministru inostranih poslova Nemačke Franku Valteru Štajnmajeru, mora da je bilo neprijatno zbog proruskih Šrederovih izjava. Mogu da zamislim da je prilično uvređen i što su ga aktuelne vlasti u Kijevu obrukale, mada zapadni mediji čine sve da se to što pre zaboravi. Zajedno sa ministrima inostranih poslova Francuske i Poljske on je u Kijevu bio postigao prividni uspeh u posredovanju između predsednika Viktora Janukoviča i demonstranata okupljenih na Majdanu. Janukovič je

tada potpisao dogovor o raspisivanju izbora, novoj vladi i izradi novog ustava, što je Štajnmajer smatrao velikim diplomatskim uspehom, ali pobunjenici se toga nisu držali – 24 sata nakon proslave dogovora svečano potpisani dokument postao je maklatura. Dok ovo pišem, dok čitam šta se događa na istoku Ukrajine, u Donjecku, Lugansku, Harkovu i ko zna gde još, Štajnmajer, jedan od vođa nemačkih socijaldemokrata, znači bliski partijski drug Šmita i Šredera, pokušava da sačuva živce izjavljujući da to što su Rusi posle preuzimanja Krima osvojili i "nekoliko oblasnih uprava" na istoku Ukrajine još ne zahteva bitnu promenu dosadašnje politike Zapada.

HITLERJUGEND I JEVREJSKI DEDA

Šmit, verovatno najstariji bivši premijer jedne države koji je aktivan u javnom životu, još uvek je član i uredničkog

Selman Selmanagić iz Srebrenice

ARHITEKTA BAUHAUSA:
Selman Selmanagić

Gerhard Šreder sa Putinom

foto: reuters

DOBA HLADNOG RATA: Leonid Brežnjev i Tito

kolegijuma uglednog nemačkog političkog nedeljnika "Cajt" (*Die Zeit*).

Od 1969. do 1974. Helmut Šmit je bio prvo ministar odbrane, pa "superministar", istovremeno i privrede i finansija, da bi na čelu nemačke vlade nasledio Vilija Branta i ostao na tom položaju do 1982. godine.

Malo je poznato da je jednom četvrtinom Jevrejin. Rođen je 1918. godine. Njegov otac bio je vanbračni sin bankara Ludviga Gumpela i jedne kelnerice, ali ga je usvojila porodica Šmit. U zvaničnim biografijama Helmuta Šmita to se prećutkuje, ali je o tome pričao predsedniku Francuske Žiskaru Destenu, koji je taj zanimljivi detalj objavio u svojoj knjizi *Moć i sudbina*, i svom britanskom biografu Džonatanu Keru. Helmut Šmit je detalje o svom dedi po očevoj strani saznao tek 1933. godine, pa je "ispravio", bolje rečeno falsifikovao neke dokumente, jer je istina u Hitlerovoj Nemačkoj za njega mogla da bude

pogubna. Možda je upravo zbog toga bio prilično aktivan u Hitlerovoj omladini, isticao se u njenom "mornaričkom korpusu", čega takođe nema u službenim podacima. Kao oficir nemačke vojske učestvovao je u opsadi Lenjingrada. U službenoj biografiji kaže se samo da je bio "na istočnom frontu". Uživao je toliko poverenje nacističkih vlasti da je prekomandovan u publiku prilikom suđenja atentatorima na Hitlera jula meseca 1944. godine, što je trebalo da bude propagandna priredba, jer se moralo aplaudirati smrtnim presudama. Kada sam za vreme svog mandata kao savetnik Ambasade Jugoslavije u Bonu pisao o tome u časopisu "Književnost", napao me je nemački novinar Georg fon Hibenet u listu "Štutgarter cajtung" da "rušim dobre jugoslovensko-nemačke odnose". Uprkos tome sam i kasnije prevodio za često i inače namrgođenog Šmita. Nemačka javnost je za "jevrejsku krv" u

Šmitovim žilama saznala tek kad su dve pomenute knjige prevedene na nemački.

Jedan od pisaca Šmitovih govora u vreme kad je bio kancelar, John Tis, u svojoj knjizi *Povlačenje sa vlasti Helmuta Šmita* piše da je zbog Šmitovog donekle jevrejskog porekla, za koje ni on ranije nije znao, shvatio zašto je njegov šef bio toliko uzdržan kada ga je "besno napadao" izraelski premijer Menahem Begin. Kakav li je to kompleks u Šmitovom životu?

KAKO TO RADI TITO

Šmit se sa Titom prvi put sreo juna 1974. godine u Bonu, rekao bih da je to bio neobičan susret, jer je nemački predsednik vlade, koji je upravo izabran na tu funkciju, Tita pitao kako se vlada. Meni se njihov prvi razgovor činio kao da neki daroviti kalfa starom majstoru postavlja pitanja u vezi sa njihovim zanatom. Na primer: "Šta ujutro čitate kao prvo?", "Ko vam prvi

referiše?“, “Koliko se oslanjate na ministre i svoje savetnike?” Dugo su razgovarali i o socijaldemokratiji. Šmit je bio iznenađen koliko je jugoslovenski predsednik dobro poznao istoriju nemačkog radničkog pokreta, do tog razgovora došlo je zbog slike Augusta Bebela, jednog od osnivača nemačke Socijaldemokratske partije, koja je visila na zidu Šmitovog kabineta, a koga je Tito odmah prepoznao.

Tito je u Bon došao pomalo skeptičan prema Šmitu. Poziv je primio još od Vilija Branta, a nije mu se dopalo kako je Brant morao da odstupi, najradije bi otkazao ili odložio posetu, ali su državni interesi prevagnuli.

U svojoj pozamašnoj knjizi *Nemci i njihovi susedi*, objavljenoj 1990. godine, Helmut Šmit, naravno, piše i o svojim susretima sa Titom: “Ja ne znam do koje mere je Tito svoja shvatanja svetske politike razmatrao sa svojim državnim i partijskim rukovodstvom. Njegovo lično interesovanje se svakako prostiralo daleko šire od jugoslovenskih interesa. Imao je jasan sud o svemu, izraziti smisao za pravdu i razum, za stvari koje se nisu ticale Jugoslavije nije imao nikakvih komunističkih predrasuda... Ja sam Titovo izlaganje slušao veoma pažljivo...” Na više mesta se u toj knjizi ističe da se Šmit savetovao i donekle oslanjao na Titove ideje u pogledu priprema osnivačke konferencije KEBS-a (današnjeg OEBS-a) u Helsinkiju 1975. godine i prilikom procenjivanja sovjetske politike, a posebno generalnog sekretara KP-a SSSR Leonida Brežnjeva. Šmit takođe piše: “Tito je živio kao knez. Iako to nije sasvim odgovaralo mojim predstavama o socijalizmu, nisam imao osećaj da je to naročito neprikladno. Baš naprotiv, ja sam mislio da njemu to priличи, jer je stvorio velika dela.”

PREKI HAMBURŽANIN I CRNOGORAC

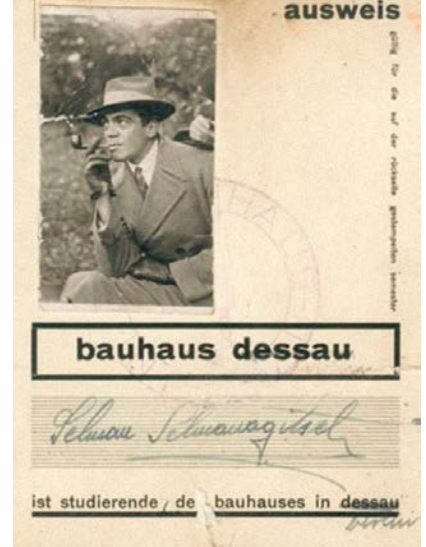
Komično je bilo kada je Šmit zvanično posetio Jugoslaviju krajem maja 1977. godine. Iako je, naravno, imao i razgovore sa Titom, njegov službeni domaćin je posle tragične smrti Džemala Bijedića u avionskoj nesreći bio Crnogorac Veselin Đuranović, u funkciji predsednika Saveznog izvršnog veća. Pripremajući ga za susret rekli smo mu da je Šmit nervozan čovek, da nije sasvim zdrav, da ume ponekad neučtivo da digne ton i da zbog toga ne sme da se naljuti i uvredi. Istovremeno Šmita je

njegov prijatelj i državni sekretar za medije Klaus Beling, koji je dobro poznao Jugoslaviju jer je ranije bio dopisnik nemačkog radija u Beogradu i bio oženjen Srпкиnjom, upozoravao da su Crnogorci osetljivi i gordi ljudi i da treba da se ponaša smireno. Kao rezultat toga su Šmit i Đuranović jedan prema drugome bili gotovo komično učtivi i ljubazni. Samo u susretu sa novinarima Šmit je jednom kao da je učitelj pred nemirnim razredom digao kažiprst. Kao prevodilac sedeo sam pored njega i čuo kako mu je Beling došapnuo “spustite ruku i bolje sednite na nju da ne biste mlatarali s njom.” Šmit je poslušao.

Tom prilikom iskoristio je dva dana odmora u Boki Kotorskoj i zaželeo da sam malo plovi morem u jedrilici. Kao rođeni Hamburžanin voleo je taj sport. Ratna mornarica mu je pripremila jahtu, ali reč je bila o nesporazumu, bilo je to prilično veliko plovilo na kome niko ne bi umeo sam da jedri, a nemački premijer je upravo to hteo. Protokol je uspeo na brzinu da, od jednog slikara, meštana, pozajmi zgodnu malu jolu. Šmit je krenuo na more, ali za njim i ljudi iz obezbeđenja u snažnim patrolnim čamcima obalske straže. Prilazili su mu tako blizu i pritom dizali takve talase, da se naljutio i ubrzo vratio na kopno. Veći uspeh je imao let helikopterom iznad jadranske obale, a pogotovu oko Lovćena, pa ručak na Svetom Stefanu. Na kraju smo bili u Dubrovniku za koji Šmit u svojoj knjizi kaže da je “najlepši grad na svetu”.

O NEMAČKOJ OBAVEŠTAJNOJ SLUŽBI

Helmut Šmit je kao predsednik vlade jednom prilikom prezrivo javno rekao da mu lektira uglednih švajcarskih novina “Noje Ciriher cajtung” (*Neue Zürcher Zeitung*) pruža kompletnije i brže informacije od njegove obaveštajne službe BND-a, (*Bundesnachrichtendienst* – Savezna služba za informacije, nešto kao nemačka CIA). Poznato je da taj švajcarski list i ne pokušava da se utrukuje sa elektronskim medijima i često kasni sa tekstovima, ali zato veoma temeljno i pouzdano istražuje. Jednom prilikom sam zamolio Horsta Graberta da mi prokomentariše tu izjavu. Grabert je u kabinetu Vilija Branta bio koordinator tajnih službi, a posle toga ambasador u Beogradu, tu smo se upoznali, a ostali smo prijatelji decenijama. Grabert

STUDENSKA LEGITIMACIJA: Selman Selmanagić

mi je rekao: “Tajnim službama treba postaviti precizna pitanja, onda možeš da računaš na valjane odgovore, inače svašta izmišljaju...”

Reagujući na problem Ukrajine Šmit svakako nije više mogao da se služi analizama nemačke tajne službe, ali ona očigledno ni do dana današnjeg ne radi uvek pod srećnom zvezdom. Daskora je njeno sedište bilo mesto Pulah blizu Minhena, ali se već preko sedam godina gradi njena nova centrala u Berlinu, pre nekoliko dana se u nju uselilo prvih 174 saradnika, a blizu četiri hiljade još čeka da se zgrada najзад dovrši, što će verovatno biti tek krajem 2016. godine. Cena izgradnje se procenjuje na 1,3 milijarde evra. Imaće oko 5.200 soba, a ugradiće se 30.000 kilometara kablova. Oko nje je zasađena prava mala šuma, ali postavljene su i dve visoke palme od metala – one nisu naivno kiparsko delo, nego ukrašene antene. Nemački mediji su saznali da su 2011. godine nestali tajni projekti sa mnogim bitnim detaljima, tako da je ponešto moralo da se projektuje nanovo.

Centrala BND-a je sagrađena na terenu gde je u vreme komunističke vladavine u Nemačkoj Demokratskoj Republici 1950. godine izgrađen stadion za svetski festival omladine. Zvanično je nazvan Stadion “Valtera Ulbrihta”. Jedan od dvojice projektanata te džinovske gradnje, koja je morala da se završi za svega 120 dana, bio je arhitekta Selman Selmanagić.

SELMAN SELMANAGIĆ

Selman Selmanagić rođen je 1905. godine u Srebrenici, imao je desetoro braće i sestara. U rodnom mestu je završio stolarski zanat, a posle je posećivao i zanatsku školu u Ljubljani. U vojsci Kraljevine Jugoslavije služio je 1925/26. godine, pa se vratio kući i nekoliko godina bavio svojim zanatom.

euroluftbild.de/Robert Grahm

NEKAD I SAD: Novo zdanje BND-a u Berlinu na mestu na kome je stajao stadion "Valter Ulbriht", koji je projektovao Selmanagić

mesto mogao da dođe, a da ga Gestapo nije detaljno proveravao na osnovu upitnika, koje su svi saradnici, pa i pomoćni radnici, morali da ispune. Direktno je postavljeno pitanje rasne i ranije partijske pripadnosti. Samo Gebels je u izuzetnim slučajevima mogao da dozvoli da se neko primi preko reda. Nemoguće je da je Selmanagić mogao da prećuti da je bio ne samo član KP, nego i partijski sekretar jedne važne institucije. On je ipak za vreme rata prvo projektovao nove bioskope, a kasnije radio kao filmski scenograf. Za vreme rata film je bio važno propagandno sredstvo Hitlerove imperije.

Kraj rata, Berlin oslobođa – odnosno, sa nemačkog stanovišta, osvaja – Crvena armija. Šta će se dogoditi sa Selmanagićem, bivšim komunističkim funkcionerom, koji je radio za Gebelsovu firmu? Da li će ga osuditi kao izdajnika? Ništa od toga. Naprotiv, slave ga kao velikog antifašističkog borca. Redom dobija sve medalje i odlikovanja koje Nemačka Demokratska Republika može da dodeli svojim najboljim građanima. Postavljaju ga za profesora, pa za dekana arhitektonskog fakulteta. Projektuje neke od važnih i prestižnih objekata, kao i pomenuti najveći stadion u Berlinu. Šta to znači? Ne znam ništa pouzdano, ali mislim da umem da saberem dva i dva.

Bliski istok, naročito Turska, bio je veliko tržište obaveštajnih susreta i poslova. Najpoznatija je afera "Cicero" – naime, pod pseudonimom Cicero je sluga britanskog ambasadora u Ankari, koji je imao pristup sefu svog često pijanog šefa, špijunirao za Hitlerovu Nemačku, koja mu je za to plaćala funtama falsifikovanim u koncentracionom logoru. To je 1951. godine bila tema filma "Afera Cicero" u kome je glavnu ulogu igrao Džejs Mejsen. A Cicero

je zapravo bio Albanac Elija Bazna (u literaturi se njegovo ime najčešće piše *Elyesa Bazna*), rođen 1904. u Prištini. U Turskoj se povremeno kretao i Mustafa Golubić. Nikakvog dokaza nemam, ali ako su se slučajno negde sreli, Bazna, Golubić i Selmanagić mogli su da porazgovaraju na srpskom jeziku, sva trojica su bili muslimani iz Jugoslavije.

Mene je fascinirao životni put tog Selmanagića iz Srebrenice, bosanske kasabe za koju u vreme kad je tamo radio kao skromni stolar niko nigde nije čuo, a koja je danas na tako tužan način poznata u celom svetu. Umro je 1986, za života nije saznao na kakav se tragičan način "proslavilo" njegovo rodno mesto. Čak ni ako se tajne koje, slutim, nikada neće dokazati, njegova karijera studenta bez formalne mature, partijskog rukovodioca Bauhausa u gradu Desauu u uzbudljivo vreme Hitlerove borbe za vlast i časa kada ju je firer ugrabio, pa uspesi neimara kako na Bliskom istoku tako posle i u Istočnoj Nemačkoj, čovek koga u Nemačkoj danas smatraju jednim od bitnih arhitekata svoga doba, zaslužuje romansiranu biografiju i pažnju.

Na osnovu svoje želje, Selman Selmanagić je sahranjen u Srebrenici na muslimanskom groblju. Piscu beletristike je, međutim, nadam se, dozvoljeno da zamisli da njegov duh ponekad lebdi iznad moderne centrale nemačke supertajne službe BND izgrađene baš na mestu na kome je on podigao jedno od svojih remek-dela, stadion za proslavu omladine iz celog sveta. ¶

IVAN IVANJI

(Novo, prošireno izdanje knjige *Titov prevodilac* izlazi do kraja aprila u izdanju Lagune.

Opširno o Selmanu Selmanagiću Ivanji je pisao u svom romanu *Slova od kovanog gvožđa*, u izdanju Stubova kulture)

Njegov nespektakularni život zanatlije u bosanskoj provinciji promenio se kad je čuo da u Nemačkoj postoji slobodni univerzitet "Bauhaus", koji prima studente bez formalne mature ako na licu mesta polože zahtevni prijemni ispit, na kome su morale da se pokažu i odlične zanatske veštine i mašta. Tu školu, moglo bi se reći umetnički pokret, osnovao je Valter Gropius, a bila je pod izvesnim uticajem Komunističke partije Nemačke. Selmanagić je postao sekretar partijske ćelije KP Nemačke Bauhausa u gradu Desauu, a 1932. godine završio je studije i dobio diplomu broj 100. Sva bi mu vrata bila otvorena da Hitler nije došao na vlast, tako da je mudro odlučio da na vreme pobegne na Bliski istok. Uspešno je radio u Jafi, Jerusalemu i Turskoj, a iznenada, baš sa početkom Drugog svetskog rata, 1939. godine vratio se u Berlin. Bivši istaknuti komunist, čovek koji se odlično snašao u neutralnim zemljama, vraća se u samu lavlju špilju svojih ranijih neprijatelja! Pa, kako je to moguće?

Ali ne samo da se vratio, zaposlio se kao "filmski arhitekta" u firmi UFA, kompleksu studija pod neposrednom kontrolom Gebelsa. Iako nigde o tome nema nikakvih podataka, nezamislivo je da je na takvo

BUSINESS LINE
POSLOVNA SIGURNOST

Tel. 011/33-44-151
011/30-37-596
Mob. 063/244-933
Fax. 011/ 33-44-351

Adresa Trg Nikole Pašića 9,
11000 Beograd, Srbija
e-mail:
office@business-line.co.rs
www.business-line.co.rs

► Preduzeće "Business line" osnovano je 1995 godine i registrovano je za pružanje knjigovodstvenih, finansijsko - računovodstvenih i konsultantskih usluga.

► Uspešno opslužuje veliki broj privrednih društva, više predstavništava i nevladinih organizacija kao i političkih stranaka.

► Zaposleni u agenciji su pažljivo odabrani, kao tim ispunjavamo uslove savremenog tržišnog poslovanja.

► Priuštite i Vi sebi kvalitetno i stručno knjigovodstvo.

Kako to radi Bajern

U eri Ulja Henesa za minhenski Bajern važno je pravilo da para na paru ide – uspešni su popularni, a popularni dobijaju više para od sponzora, TV prava i navijača, pa postaju još uspešniji i popularniji i tako unedogled. Rezultat je nezapamćena dominacija na terenu i osvajanje 23. prvenstvene titule već u martu, ali i najzdravije finansijsko stanje među vrhunskim klubovima

Za "Vreme" iz Bona

su najviše 2,8 evra ukoliko Bajern odbrani titulu prvaka Evrope.

SVI DAJU PARE

Nijedan navijač kluba nema dilemu ko je najzaslužniji što je Bajern danas najbolji fudbalski tim sveta i privredno najperspektivniji klub. Daskorašnji predsednik kluba Uli Henes će za koju sedmicu morati u zatvor zbog milionske utaje poreza (videti "Vreme" 1211: *Crveni karton za fudbalsku legendu*), ali hvalospevi na njegov račun ne prestaju. "Najvažniji čovek u klubu, titulu u Bundesligi posvećujemo njemu", rekao je trener Pep Gvardiola. Šef upravnog odbora Karl-Hajnc Rumenige bio je još nadahnutiji: "Uli je bio mozak, srce i stomak Bajerna." Da li će Henesove berzanske i poreske mahinacije uticati na imidž Bajerna? Iz ovog kluba nisu o tome želeli da govore za "Vreme", počeo je, kažu, ubitačni ritam utakmica pa nema ju vremena. Poznavao ci prilika ne veruju da Ulijev pad može da uruši konstrukciju, globalno uspešni Bajern već je sazidan. Tri decenije je Henes bio menadžer, pa još četiri godine predsednik. Svo to vreme nemilosrdno se držao zakona da para na paru ide – uspešni su popularni, a popularni dobijaju više para od sponzora, TV prava i navijača pa postaju još uspešniji i popularniji i tako unedogled.

Temelje današnje dominacije na terenu verovatno treba tražiti u izdvajanju fudbalske sekcije Bajerna od ostatka sportskog društva 2002. godine. Tada je formirano deoničarsko društvo u koje su do danas pare uložila tri moćna Bajernova partnera – Adidas, Audi i Alijanc, koji na ravne časti dele 24,99 odsto vlasništva. Preostale akcije su u rukama sportskog društva, koje tom tročtvrtinskom većinom zadržava mogućnost da potpuno inokosno odlučuje o svemu. Alijanc, koji je poslednji uskočio u deoničarski voz pre dva meseca, platio je svojih 8,33 odsto čak 110 miliona evra, pa sad računajte koliko Bajern vredi. Teško je preciznije reći jer akcije nisu na berzi. Osim ova "tri A" finansijera (prvi Bavarce oblači, drugi ih vozi, a treći je krestio stadion), tu je i peta telekomunikaciona kompanija sveta – Dojče Telekom po novom ugovoru plaća oko 30 miliona evra godišnje da bi ono njihovo "T" stajalo na grudima Riberija, Robena i Švajnštajgera.

"Svi hoće da sponzorišu Bajern", kaže Frank Linkeš, koji za popularni sportski nedeljnik "Kiker" izveštava o minhenском gigantu. "Ta privredna snaga se razvila u poslednjih tridesetak godina pod palicom Ulja Henesa. Nedavno je otplaćena i Alijanc arena, sada svi prihodi idu Bajernu. Na to dolaze i redovni milionski prihodi od Lige šampiona na koje ostali

Svega četvrt sata su igrači Bajerna defilovali po Olimpijskom stadionu u Berlinu sa predimenzioniranom srebrnom tacnom koja pripada prvaku Nemačke, a onda su otišli da se napravaju za nove radne pobeđe. Prosečno Bajernovo izdanje bilo je pre dve nedelje dovoljno da se sa 3:1 pobedi Herta u gostima i stigne do 23. prvenstvene titule. Tako je prvi put u istoriji jedan tim osvojio "salataru" još u martu – kako primećuje nedeljnik "Špigl", još je napolju hladno za tradicionalno tuširanje pivom koje praktikuju šampioni. "Previše dominantni, suvereni, opušteni, elegantni, ovi Bavarci su jednostavno previše kul za ovakvu ligu", piše list. Kako se pokazalo već u sledećoj utakmici kada je Bajern u mešovitom sastavu okončao seriju od 19 pobeđa (igrao 3:3 sa Hofenhajmom, a onda prvi put izgubio u ligi – od Auzburga), ostatak Bundeslige imaće za tim iz Minhena gotovo rekreativni karakter i poslužiti kao trening za Kup Nemačke i Ligu šampiona. Čitalac sada već zna da li je Bajern u sredu, posle zaključenja ovog broja "Vremena", prošao u polufinale. Prete utakmice Bavarci su slovi li za ubedljivog favorita takmičenja, na jedan uloženi evro najveće svetske kladionice plaćale

SIMBOL USPEHA: Stadion Bajerna iz Minhena

klubovi u Nemačkoj ne mogu da računaju", kaže Linkeš za "Vreme".

A na sve to dolazi novac od prava na TV prenose. Televizija, doduše, Bundesligi donosi tri puta manje novca nego engleskoj Premijer ligi, ali pravila raspodele prema kojima najuspešniji dobijaju najviše opet idu na vodenicu Bajerna. Prošle godine kada je osvojio triplu krunu, ovaj klub je sakupio pedesetak miliona evra od prenosa. To sve dovodi Bajern na stabilno treće mesto po prihodima u svetu (iza Reala i Barselone), ali i na prvo mesto po vrednosti brenda. Konsultantska kuća Brend fajnans procenjuje Bajernove komercijalne kapacitete na 670 miliona evra, čime je nemački šampion pretekao Mančester junajted.

Upravo su se Junajtedu poslednjih godina dogodili Čelsi i Mančester siti, odnosno oligarh Roman Abramovič i šaik Mansur bin Zajed al Nahjan. Od takvog scenarija Bajern ne mora da strahuje jer u Nemačkoj strani ulagači ne smeju da poseduju većinski deo kluba. Zbog tog pravila su Nemci istovremeno ponosni i ljubomorni – kada je nedavno novokomponovani Pariz Sen Žermen isprašio Leverkusenu, nemački komentator je zajedljivo rekao da je pobedio najbolji francusko-katarski klub. Šta god mislili o ovom pravilu, ono praktično znači da nema teoretske šanse da prema finansijskoj potentnosti iko u Bundesligi priđe Bajernu.

ILI GA VOLIŠ ILI GA MRZIŠ

Poput sponzora, i fudbaleri hrle u Minhen da se pridruže platežno sposobnoj

i igrački ubitačnoj mašini. Pri tome nije tajna da Bajern najviše voli da vrtoglavi ciframa vrbuje najbolje igrače konkurentskih klubova. Samo u poslednje vreme tu su dolazili Klose, Gomez, Nojer, Mandžukić, Dante, Gece... spisak je dugačak, a završava se grotesknim primerom Roberta Levandovskog, zvezde Borusije iz Dortmunda, koji je najpre godinu dana kukao da želi u Bajern, a onda i potpisao ugovor sa njim, iako sve vreme igra u dresu najvećeg takmaca. Pazariti konkurenciju, to je način da Bajern pokaže da "niko ne može ni vodu da mu donese" – tako je otvoreno rekao Uli Henes 2007. kada je iz Ahena doveo Jana Šlaudrafa samo da ga ne bi kupio tada konkurentni Verder iz Bremena. Igrači često žele da ostanu u Nemačkoj, a najbolja destinacija vazda je Bajern, smatra novinar Frank Linkeš. "Bundesliga eksplodira, stadioni su krcati, plate stižu na vreme. A Bajern sigurno ne plaća lošije od drugih velikih klubova u Evropi", kaže on.

Činjenica da Bajern sebi može da priušti svaku igračku nervira navijače drugih klubova. Najviše Nemaca navija za bavarski tim, ali ga još deset puta više njih mrzi iz dna duše. Tako se na stranici *antibayern.de* piše o "FC Holivudu", klubu sa odvratnom politikom kupovine igrača, arogantnim samoreklamiranjem i rekordnom količinom onoga što se ovde zbirno zove *Duselsiege* – pobeđe u debeloj sudijskoj nadoknadi ili pukom srećom, autogolom, nepravdom. Ima po knjižarama i bestseler za sve bajernomrsce, zove

se "Skidajte Bavarcima kožne gaće", što aludira na tradicionalnu bavarsku nošnju. Navijači Bajerna se ne sekiraju – čak 225.000 njih je učlanjeno u klub (više članova na svetu ima samo Benfika iz Lisabona), dok širom sveta postoji preko 3500 navijačkih udruženja. Marljivi marketing i globalizacija uveli su Bajern u krug nekoliko fudbalskih divova čije ćete dresove – ili bar jeftine *abidas* falsifikate – videti od Bogote do Kalkute. Na dresovima i suvenirima za navijače Bajern je prošle sezone uzeo preko 80 miliona evra.

Ljubav i mržnja kulminiraju u sezona vanzemaljskog fudbala koji ovaj tim prikazuje. Dušebrižnici strahuju da bi Bundesliga mogla da postane dosadna (zar već nije, pitaju cinici) jer se pobednik unapred zna. "Mora nešto da se uradi sa golovima", sarkastično komentariše nedeljnik "Cajt" raslojavanje Bundeslige na *Über-Bayern* i 17 ostalih. "Recimo da veličina protivničkog gola bude obrnuto srazmerna budžetu kluba – tako bi Bajern pucao na nešto veličine ormarića za cipele, a Ajntraht Braunšvajg na avionski hangar. Borusija Dortmund imala bi pred sobom rukometni gol, ali ionako bi slabo pogađala." Linkeš je saglasan da miriše na godine dominacije Bajerna, mada podseća da se ere u fudbalu brzo smenjuju. "Ko je pre pet godina mogao da pomisli da će danas Inter i Milan biti ovako očajni?", pita naš sagovornik. Milano je, međutim, grad visoke mode, tamo se ne nose kožne gaće.

NEMANJA RUJEVIĆ

Božje nedonošče

Kako je u maloj stanici na Južnom polu prošlog meseca ulovljena još jedna Ajnštajnova ideja i da li je zaista reč o presudno važnom otkriću koje menja našu spoznaju o tome kako je univerzum nastao

Koji su najstariji tragovi vašeg postojanja koje posedujete, a možda i svesno čuvate? Imate li još uvek plastičnu narukvicu kojom su vas babice obeležile u porodilištu ili je vaš najstariji sačuvani trag tek prva igračka, a može biti i cucla, pelena, uvojak kose ili, ako dosta polazete na identitet koji je overen kod nadležnih organa, prvi originalni izvod iz matične knjige rođenih? Nije isključeno da imate nešto što nije samo predmet sa dosta emotivnog naboja, nego i trag koji nosi značajne informacije, recimo – fotografiju snimljenu prvog dana vašeg života. A možda, ako je sticaj okolnosti hteo, fotografiju nastalu u prvom satu nakon rođenja. Možda i u prvom minutu.

Može se reći da je i sam univerzum, isto kao i bilo ko od svih nas koji ga u ovom trenutku nakratko nastanjujemo, ostavio izvesne tragove svog "rođenja" u Velikom prasku. I to tragove koji su potekli ne samo iz prvog minuta ili sekunde od početka. Nego iz delića delića sekunde, malo preciznije rečeno – iz delića sekunde koji je toliko mali da su potrebne čak 43 nule samo da bi se napisao (0,0000...0001).

Štaviše, ovakav trag, star više od 13,7 milijardi godina, otkad je univerzum počeo da se širi, ljudi su uspeali da snime.

Naime, prošlog meseca je ne samo među kosmolozima, nego i u gotovo svim svetskim medijima, prohujala zaista senzacionalna vest o nastanku svemira koja je stigla sa Južnog pola. Uz pomoć radio-teleskopa *BICEP* koji se nalazi na ledenom Antarktiku (slika gore), zabeležen je prvi verovatni dokaz naglog širenja svemira koje se desilo tek pomenuti delić trenutka nakon Velikog praska. Ovim otkrićem verovatno je potvrđena u kosmologiji poznata Teorija inflacije američkog fizičara Alana Guta (rođ. 1947). Ali to nije sve. Do ovog neočekivano ranog traga iz porodilišta svemira došlo se zahvaljujući uspehu lova na prve *gravitacione talase*, što samo za sebe predstavlja prvorazredan naučni događaj.

AJNSTAJNOV PORTRET

Gravitacioni talasi su još jedna od veličanstvenih ideja Alberta Ajnštajna za koje se iznova i iznova pokazuje da su tačne. Uzbudljivi snimak sa teleskopa *BICEP* mu je doneo još jednu, dodatnu

potvrdu, ali ispostavlja se kako sama, u celom otkriću uzgredna činjenica da je Ajnštajn opet u pravu nije izazvala mnogo uzbuđenja. Poneko je tu i tamo prokomentarisao ovu zgodu, a poneko, kao autor ovog teksta, najzad odštampao Ajnštajnov portret i okačio ga na zid kancelarije.

No, kakvi su to uopšte Ajnštajnovi talasi? Poznati u fizici kao gravitacioni talasi, oni su predviđeni Ajnštajnovom Opštom teorijom relativnosti iz 1916. i bez sumnje su, sve do sada, bili jedan od onih kosmičkih fenomena čiji lov podseća na potragu za belim slonovima. Može se reći (u nadi da se ne uplašite previše) kako bi gravitacioni talasi trebalo da nastaju uvek kada neko masivno telo ubrzava u tkanju prostor-vremena.

Da bi stvar učinili malo jasnijom, evo i jedne ustaljene analogije – obični elektromagnetni talasi, koji su svakodnevna, sveprožimajuća pojava, ona u koju spadaju svetlost, radio-talasi, signali mobilnih telefona i daljinskih upravljača, sasvim ustaljeno nastaju prilikom ubrzanja neke čestice koja je naelektrisana. Ajnštajnova zamisao je jednostavna:

prilikom ubrzanja nečeg što nije samo naelektrisano, već ima masu (primer iz života, velika zvezda), nastaje gravitacioni talasi. I prostiraće se svuda unaokolo.

Upravo zbog toga lov na njih nije jednostavan, ali razvoj astronomije je doprineo tome da se pokaže kako ova ideja nije bez osnova, kao i da se gravitacioni talasi mogu uočiti. Naime, astronomi su, u jednom čuvenom istraživanju, indirektno snimili gravitacione talase koji se šire dok dve masivne zvezde kruže jedna oko druge (Huls Tejlor binarni sistem), za šta je 1993. dodeljena Nobelova nagrada.

GUTOVA TEORIJA

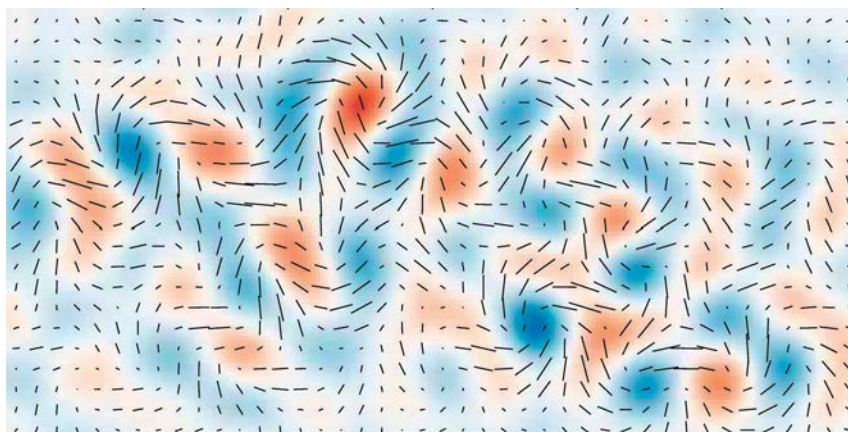
Kakve veze to ipak ima sa Velikim praskom? Ako gravitacioni talasi uvek nastaju onako kako je Ajnštajn "zamislilo", onda su se po pomenutoj Gutovoj Teoriji inflacije nekakvi gravitacioni talasi morali pojaviti i onda kad ubrzano telo nije kakva masivna zvezda, već sam univerzum. I to se, nastanak takvih gravitacionih talasa, moralo desiti u onom izuzetno kratkom periodu dok se po teoriji svemir ubrzano širio.

Inače, teorija američkog fizičara Alana Guta (a ona je, pošteno, ne samo Gutova već i teorija ruskog fizičara Alekseja Starobinskog) objasnila je još početkom osamdesetih godina 20. veka pitanje temperaturnih fluktuacija svemira predlažući hrabru, ali u tom trenutku neproverivu ideju – kako svemir nije mogao ujednačeno da se širi od samog početka pa nadalje, već da se u prvim delićima sekunde širio mnogo brzo, da se povećao za dvadeset redova veličine, a da je potom, kad je dostigao veličinu klikera, nastavio da se širi malo umerenije.

No, nije bilo pomenutih tragova iz porodišta, niti ikakvog drugog načina da saznamo šta se pre 13,7 milijardi godina, i to u tako kratkom intervalu, zaista dogodilo. A onda je, sredinom marta, došlo do novog prodora – "forenzičari svemira" su pronašli jasan trag jednog pradrevnog gravitacionog talasa koji je nastao "na mestu zločina", na samom početku, dok je trajalo ubrzano širenje, zbog koga je, pretpostavimo li, taj primordijalni talas i nastao.

Lov na ovakav jedan talas je, međutim, složeniji od većine detektivskih zapleta. Prva stvar koja olakšava takvu potragu

je okolnost da su ovakvi talasi morali nastaviti da putuju mnogo, mnogo nakon što se Gutova inflacija završila, a svemir nastavio mirno, sa sporijom evolucijom. I da se takav početni talas širio sve do 380.000 godina nakon Velikog praska, do trenutka kad je "nastala" prva svetlost, to jest do trenutka kad su se "oslobodili" prvi fotoni čije prostiranje po sličnoj logici vidimo i danas. To daje osnov da u "prvoj svetlosti" možda postoji trag prvog među gravitacionim talasima.

SLIKA IZ NAJRANIJE MLADOSTI: Snimljeni otisak Velikog praska

SVEDOK VREMENA

Zaštićeni svedok iz ovih ranih vremena u istoriji univerzuma je u nauci dobro poznat još od 1964. godine, kad je prvi put snimljeno takozvano mikrotalasno pozadinsko kosmičko zračenje. Ono predstavlja tihi odjek uslova koji su vladali tokom drevnih vremena našeg univerzuma, koji možemo sa lakoćom da snimimo i danas (videti "Vreme", 1167). Kosmičko zračenje, inače, dolazi iz svih delova vasiona podjednako raspoređeno, a sama kosmička mikrotalasna pozadina, kao najstarije zračenje koje kao šapat Velikog praska stiže do Zemlje, može se snimiti sa lakoćom uz pomoć dobrih radio-teleskopa.

No, u kakvoj je vezi ovo drevno zračenje sa bitno starijim gravitacionim talasom koji je univerzum ispustio kad se prvi put naglo uvećao? Zgodna okolnost sa ovakvim svedokom vremena je da se on, to jest kosmička mikrotalasna pozadina može polarizovati, isto kao i svetlost ili bilo koje drugo elektromagnetno zračenje. Na primer, na Zemlji se Sunčeva svetlost neprekidno rasipa kroz atmosferu i polarizuje.

Ako je tačna Gutova teorija, onda se pre 380.000 godina ovo zračenje moralo

na sličan način rasipati i uz to, polarizovati na onom, pomenutom prvom gravitacionom talasu koji je nastao u prvim delićima ubrzanog širenja. I onda je u njemu mogao ostati nekakav bleđi trag te polarizacije (kosmolozi bi je nazvali B polarizacijom), odnosno pečat samog početka postojanja.

Ispostavilo se da on postoji i da su prošlog meseca astronomi iz Harvard-Smitsonian centra za astrofiziku ulovili pomenutu B polarizaciju, koja je dokaz

da se ovo zračenje polarizovalo na najstarijem mogućem tragu ubrzanog širenja svemira. Do ovog rezultata su došli uz pomoć radio-instrumenta *BICEP* (*Background Imaging of Cosmic Extragalactic Polarization*), radio-teleskopa stacioniranog na Južnom polu, koji se sastoji od 98 osetljivih detektora, da bi 17. marta objavili svoje otkriće na portalu ArXivs.

Podaci koje je *BICEP* sakupio dali su prvi dokaz o postojanju gravitacionih talasa nastalih tokom Gutove inflacije, a samim tim i zapis prvih podrhtavanja nakon Velikog praska. Na snimcima se jasno videlo da polarizacija mikrotalasnog zračenja ne prati očekivani šablon i da se ono nije polarizovalo na nečemu drugom, već da je do polarizacije došlo na gravitacionim talasima. Istraživači sa *BICEP* teleskopa su tri godine proveravali ovaj rezultat kako bi eliminisali sve druge opcije. I sada, kad je objavljeno i kad je izazvalo nešto oduševljenja, biće neophodno da se merenje potvrdi u još jednom nezavisnom eksperimentu. I onda ćemo, listajući album sa porodičnim slikama, mirno moći da kažemo: "E, a ovo je naš svemir, tek što se bio rodio."

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

Saveti kolegi

Zabrinjavajuća podrška, Vreme br. 1213

Iako, za razliku od gospodina Borisa Malagurskog, nemam sudsku presudu koja potvrđuje da obavljam poslove od javnog značaja u oblasti informisanja, usudiću se da mladom kolegi dam nekoliko saveta u vezi sa obavljanjem novinarskog posla.

Pre svega, nedopustivo je autoru teksta pripisivati kao argumente citate sagovornika i zapisnika sa suđenja. Mladi kolega Malagurski ne bi trebalo da stavlja u usta meni ono što su izgovorili moji sagovornici i štoto se nalazi u sudskim zapisnicima u koje je imao uvid mnogo pre mene. Osim toga, komentarisane pravosnažnih sudskih presuda suprotno je načelima i standardima profesije,

te je u tom smislu njegov film "Pretpostavka pravde" propagandni uradak u korist jedne strane u procesu, ko god da ga je finansirao. Kao primer pisanja o sudskim procesima, kolega Malagurski može da pogleda tekst "Lagumi foruma i sudski epilozi" u kom je prepričano šta se dogodilo i izneti najzanimljiviji detalji koji mogu ukazivati na dalji tok procesa. Podsećam kolegu Malagurskog da je reč o prvostepenoj, nepravosnažnoj presudi i da proces o kom je reč još nije okončan.

Dalje, najvažniji zadatak delatnika koji obavlja posao od javnog značaja u oblasti informisanja jeste da govori istinu. Na žalost, mladi kolega Malagurski tu veštinu zanata još nije savladao, pa

tvrdi da ga nikad nisam kontaktirala u vezi sa procesom. Boris Malagurski je prva osoba koju sam kontaktirala kada sam za čitav slučaj lula još 18. januara 2013. godine. Međutim, moj pokušaj da stupim sa njim u kontakt, ostao je bez odgovora. Kao dokaz, prilažem sledeći link, sa svog Tviter naloga koji je potpuno javan: <https://twitter.com/Jovanana/status/292410066005553152>

U nadi da će mladi kolega Malagurski umeti da shvati i primeni ove saveete na pravi način, te da pametno iskoristi medijsku pažnju koju trenutno ima u cilju profesionalne nadgradnje i ličnog razvoja,

Jovana Gligorijević

SEHA - GAZPROM SOUTH STREAM LEAGUE

NAJBOLJI RUKOMET U REGIONU

SEHA
South East Handball Association

FINAL 4

Srbija, Novi Sad, SPENS

11, 12, 13. april 2014.

Ulaznice : blagajna SPENS

www.seha-liga.com

Kuba Libre

Ako ne pratite pažljivo vesti, verovatno niste čuli za sajt ZunZuneo.com. Nema potrebe da ga sada pogledate, sajt je ukinut još prošle godine, presušile su im finansije, ali je u žižu javnosti došao prošle nedelje. Reč je o kubanskoj verziji Tvitera, mikroblogging sajtu, napravljenom da bi zaobišao čvrstu kontrolu nad internetom koja u toj zemlji postoji. Kao i svaki američki proizvod i Twitter je nedostupan, Kubanci mogu da šalju poruke SMS-om, ali ne mogu da prate.

ZunZuneo je bio takoreći lokalni proizvod, gde se pričalo o lakim temama, filmovi, moda, knjige i sve bezveze. Do "međutim". Ispostavilo se da je sajt finansiran američkim parama, tajno, sa ambicijom da u jednom trenutku razgovori skrenu ka ozbiljnijoj politici. Ideja se rodila 2009. Arapsko proleće dodatno ju je ohrabrilo, ali su se finansijeri (američka vlada) povukli 2012, što je rezultiralo gašenjem sajta. Mnogi Kubanci koji su bili u ovom projektu kažu da nisu znali s čijim je novcem pokrenut budući da je takva saradnja na Kubi krivično delo za ozbiljnu robiju.

Prošle nedelje se i muzička industrija uskomesala zbog ruske verzije Fejsbuka, sajta vk.com. V Kontakte su na sajt stavili lepu kolekciju muzičkih hitova, ama bez ičije dozvole i sada se iskomplikovalo oko toga ko može da im to zabrani.

Ovi događaji ukazuju na izvesne nedorečenosti interneta kao sistema za globalnu komunikaciju. Koji je, tehnički gledano, i dalje pod

američkom kontrolom. Ali ni to neće zadugo.

Istorijski, internet je nastao u SAD i oni su malo-pomalo puštali kontrolu nad mrežom nezavisnim institucijama. U septembru 2015. američki državni uticaj na internet, barem onaj zvanični, potpuno će isteći. Sada se postavlja pitanje šta će ga zameniti, a posebno su zainteresovane Rusija i Kina.

Kada kažemo državni uticaj, mislimo pre svega na internet protokole i adrese koje neko mora da propiše. Sada to radi ICANN, telo nastalo 1998. sa ciljem da pomiri američke i interese drugih zemalja na neutralan način. Kada definitivno napuštaju kormilo, SAD su zainteresovane ko će ga preuzeti. Rusija i Kina bi tu rado videle Ujedinjene nacije, a posebno im se sviđa mogućnost da internet dobije nekakav "savet bezbednosti" sa mogućnošću veta. U najgorem slučaju to bi značilo da to telo može da zabrani neku adresu ukoliko ona ne odgovara moćnoj članici.

Amerikanci bi da kontrolu nad internetom preuzme privatni sektor, nevladine organizacije sastavljene od predstavnika iz celog sveta, ali bez uticaja bilo koje države, pa i njihove.

ICANN se za sada lepo izdržava od prihoda koje dobija za registraciju domena, to jest internet adresa. Nova uloga, arbitrarna, i to u osetljivim slučajevima poput pomenutog kubanskog, ili nečijeg zahteva da se neki sadržaj blokira na njihovoj teritoriji (Twitter, Turska), mogla bi mu tu udobnost bitno poremetiti. Sem ako se ne urede pametnije. ¶

PRODAJA I PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

	bez PDF-a	sa PDF-om
6 meseci		
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd**, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi <http://www.vreme.com/pretplata> pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na www.vreme.com/pretplata. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

200

Nedavno je, krajem marta, kad je bila i Skupština Udruženja, obeleženo dvadeset godina od osnivanja Nezavisnog udruženja novinara Srbije. U povodu toga, gde ću ja bez citata, opet predsednik Vukašin Obradović, što pozdravljam, reko da je NUNS ideja, simbol borbe novinara za svoju profesiju, za slobodne medije, demokratsko društvo... da danas u medijima dominiraju neprofesionalizam i autocenzura, da medijske slobode odavno nisu bile na nižim granama...

Da se složim, ne bih dalje češlj'o vunu na tu temu. Dodajem, izjavljujem, da imam člansku kartu broj 200. To mi je jedina članska karta, jedina legitimacija. Pred drugima. I što je važnije, pred sobom. Drž'o sam, i držim, da je najbolje da svak radi svoj pos'o, i tako se legitimise. Čvrsto sam, pre i posle "demokratije", drž'o svoju kameru opskuru, i sve je, da budem banalan, bilo opskurno. Svaka vlast je, pre svega, bila vlastita. U tom društvu moja legitimacija novinara, moja jedina legitimacija, bila je mana, nikako prednost.

Drugi su kalemili knjižice, značke i znamenja, čak falsifikovali sve sem imena i prezimena, to tek uzelo maha i zamaha, ja sam se drž'o svoje legitimacije, svoje profesije.

Može se reći da mi nije išlo loše, glede sopstvene legitimacije, kao što treba, drugi su rekli o tome. Imam četiri knjige izabranih tekstova, nisu to biseri kao kod Vanja Bulić, Vesna Dedić, daleko bilo Brankica Stanković, ali je to relevantna kritika, iz svojih razloga, stavila u ravan dobre literature, čerez toga primljen u Srpsko književno društvo, predaju me na fakultetu, državnom, pišu seminarske, master i diplomske radove, ima me i u doktoratu na temu kreativnog pisanja... nađe se neko, naravno samo neko, pošto čujem samo na jedno uvo, da kaže Svaka čast, Živeo sto godina... Da izjavim i to, pa našto ispadne, akademik Bečković, jedne prilike, dok gled'o kako savatavam materijal u svoju mrežu, reko da sam Njegov junak! Sa takvom junačkom legitimacijom, kukala mi majka, neka bude na moj ponos, ili sramotu, nekoliko puta sam, jerbo nervozan pa mnogo pušim, bio korisnik nunsovog Pomoć fonda. U dinarima! Sitnim. Ovde se nameće da izjavim da sam dobio i nagradu, u nekom svom stanju me se setio Guta iz Zelenog zvona, Dobar primer Novog optimizma. Im'o 'voliku sliku bilbord što se zove ispred pozorišta u Zrenjaninu, lično Ljuba Živkov, pravo iz Farkaždina, pišo obrazloženje nagrade. Dogrca ili ne, tako je.

Istina, kako su ovde zgotovili demokratiju, mog'o sam ja drugačije da mašem svojom 200 legitimacijom, da razna vrata dupetom zatvaram: kad sam sebe bio na Ti sa Đinđićem, kad je mene Čeda pit'o, Da li mi je dobro, kome je, nego meni, Velja poverio, da se u vreme NATO agresije, dok ga ganj'o Milošević, po Jelici prikrad'o vojsci čuje novosti, i to kako, mrak, samo sijalica čkilji, a on sedi u ladovini i čulji uši! Ali jok, jbl te legitimacija Todoroviću, ti samo 'teo radiš svoj pos'o. A mog'o, joj šta mog'o, budem u

neki kabinet, u kabinet od kabineta, u kabinet kabineta kabinet, ma u najmanji kabinet, pa da tu doprinosim, dajem sve od sebe, budem neki doka, cokćem ko svaki coka, pustim šiške pak... Ali ništa od taj beričet, eto kakve sam sreće, nema šanse ni srce da mi zadrhti, počne malo preskače, kad ovo najavljuju, šatro hapse, razni ekspert po pitanju samopregornog obavljanja jatebitimeni državni poslovi. A koja se kurta žrtvovala, a koja se baš kurta i danas žrtvuje...

Dakle, ost'o čuvam pos'o. Sam kriv, reći ćete, jb me pos'o. Ali šta ću kad sam tako nasađen, ispade nakrivo braćo i gospođe. Za mene su i dalje, i posle dalje, "Vreme" i "Danas" jedine novine koje čine čast profesiji, trebalo bi, kažem, trebalo bi, i društvu u kome postoje. Među nama jedino tu moja legitimacija br. 200 važi, i u nešto se računa. Dovoljno! Kad sam kod toga, mene milina kad pročitam dobar tekst, recimo neki zapis Čarlsa Simića u prevodu FB prijatelja Ivice Pavlovića, kad neko, kao Branko Kukić, ima šta da kaže,

i zna to da kaže... Pa kad je skoro u "Vremenu" izašo Božo Koprić, eksplozija erudicije i jezičkog majstorstva, ja sam mor'o zovem Nebojšu, urednika kulture u "Vremenu", što mi nije običaj, da mu kažem, To čoveče!

Na aktualnu medijsku scenu, opštu tabloidizaciju, koja uz dlaku društvene tabloidizacije i svakojakog propadanja, ne bih trošio reči. Tek i umalo i sam se ne uključim u kolo medijske sreće. Pre koju godinu zove mene urednik Najvećeg tabloida da dam doprinos tzv. malom kolumnom. Dobije me kad mi reče da se njemu ženi mnogo sviđa i dopada kako pišem. Sednemo viza-vi, sve dogovorimo, jerbo i jelte nije važno gde, nego šta pišeš. Na sreću ispadne međutim, kad gazdine gazde, izgleda žena nije bila prisutna, čule o kome se radi, došlo do tehničkih problema.

Kao što se znade u vodećim dikan medijima i bez mene sve napredovalo do upm, dotle da je svaki @petar do malih bubrega post'o @perica, sve sam heroj počuča do počučeg gospodo. I tamo će se ne nadaš Ceca gladna ljubavi, uhapšen mladić koji je pokušao da siluje tetku, master Predsednik na Dan studenata otvara digitalnu čitaonicu, ima Indijac koji jede ciglu, blato i kame-nje, i nema nikakvih tegoba, na Nacionalnoj tv, specijalno i sve će, i to oko Partizana i Zvezde, objasni ovaj što tehnički još ppv. E, divnih li vremena kad je Žika Obretković bio Žika Obretković.

Eto, javljaju da u Argentini postoji radio stanica koja se uživo emituje iz mentalne institucije u Buenos Ajresu, a osnovni program su intervjui sa pacijentima. Stanica se zove "Ludi radio", i prati je 12 miliona ljudi. Nešto mi to poznato. A pesnik Saša Jelenković, u svom postu, veli: Mislim o nekim dragim ljudima koji su umrli pre vremena, i nekako mi se čini, kad gledam svet oko sebe, da su umrli na vreme. Poezija, jok, jbn život braćo i gospođe! Može mene jedna kabeza, treba i mene zalivati?

DRAGAN TODOROVIĆ

VIKEND BRANČ 1.199 RSD

RESTORAN
CONTINENTAL

SUBOTA / NEDELJA 13 - 17H

Bife sto bez ograničenja količine
za 1.199 dinara

Za decu do 10 godina besplatno

Nedeljom igraonica i
animatori za decu

TELEFON ZA REZERVACIJE
+381 65 242 11 20

Njegoševa 2, 11000 Beograd, Telefon: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

*Welcome to
the Brand New Park*

FLEKSI KASKO

Kasko po Vašoj meri!

DELTA GENERALI

Osiguranje

Izaberite osiguranje...

... jer ono predstavlja najbolji izbor za automobil star preko 5 godina!

Bilo da ste se upoznali pre 5, možda čak i više godina, vaš automobil je veoma važan član domaćinstva. Brojni pređeni kilometri, putevi koju su pred vama, udobna vožnja, razlozi su zbog kojih treba da uložite u zajedničku budućnost i svom četvorotočkašu pružite najbolje uslove.

Delta Generali Osiguranje ima idealno rešenje – **Fleksi Kasko**.

Osmislite kasko osiguranje po svojoj meri i, ukoliko do toga dođe, iskoristite mogućnost stručne procene i brze naknade štete.

Možete li sebi da priuštite život bez osiguranja? Važno je da znate da uvek možete da birate.

Kontakt centar: 011 222 0 555 / www.deltagenerali.rs

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec